štefan kališnik
naši razgledi

o kvaliteti življenja

Ekstra kvaliteta

Mislim si, laično, da se je s kvaliteto življenja ubadalo veliko naših sodobnikov (zadnjih dva tisoč let), med njimi take ugledne postave, kakor so Kristus, Ovid, Pascal, Marx, Zola, Dostojevski, Cankar (ta ne le s Hlapci in Martinom Kačurjem, marveč tudi z Desetico in Skodelico kave), in še tisoči drugih. Res pa ni nihče izmed njih zajel tega področja kot posebne raziskovalne kategorije ali pa v celoti; nekateri so zanemarjali produkcijski in razredni odnos, na primer Tomaž Akvinski, spet drugi niso imeli posluha za tančice človekovega srca in duše, za transcendentnost, na primer Trocki. Za kvaliteto življenja, si mislim, so premnogi tudi umirali, na primer Spartak, Matija Gubec, Slava Klavora, Jan Palach, pa še tisoči ali milijoni drugih. Zanjo so se bojevali ljudje vso zgodovino in se še zmeraj, na primer zdaj Baski na eni strani in španska policija na drugi, zanjo so se zavzemali in se zavzemajo milijoni, danes na primer železarji v Nemčiji, rudarji v Angliji, ekološka in mirovna gibanja po Evropi, socialni teologi v Južni Ameriki in črnci v Afriki. Navsezadnje, razpredam naprej, pa se zanjo očitno borijo vsi ameriški predsedniki, republikanci in demokrati, in vsi nasledniki sovjetskega Džugašvilija, oboji tako rekoč s prsti na sprožilcih jedrskih arzenalov, z njimi (ali zaradi njih) pa trepečejo milijarde ljudi na vsem planetu.

Kdo živi, na primer, bolj kvalitetno, se vprašam: ali Eskim, ki si sveti z lojenko in ne prebere v življenju nobene knjige, ki do njega torej niso segli blagri civilizacije in blagoslovi kulture, vendar pa tudi vse življenje ne vidi nobenega predstavnika službe za notranje zadeve — ali torej ta Eskim ali pa državljan velike socialistične dežele, državljan, ki ima kar za silo kruha, zagotovljeno delo in na voljo vse klasike svetovne literature, vendar sme očitno, pred pričami, misliti samo tisto in tako, kar in kakor mu predpišejo vodje ali predstavniki po njihovem najnaprednejše družbe za to desetletje ali celo petletko. Taki kvalifikatorji, ki bi merili kvaliteto življenja po bruto družbenem proizvodu na prebivalca, so za resno in kompleksno znanstveno obravnavo kvalitete življenja seveda že zdavnaj mimo: večje število težkih tankov pomeni večji bruto družbeni proizvod, hkrati pa zelo verjetno manj injekcijskih igel, ki rešujejo človeška življenja. Tvegano je dajati kakemu indikatorju prednost pred kakim drugim, vendar je tudi laik lahko prepričan, da so nekateri označevalniki vendarle temeljni: Pomislim lahko, da zdaj v Etiopiji spričo tega, da zgolj enemu izmed njih ni zadoščeno, umira (od lakote) pet do sedem milijonov ljudi. Temu kazalniku, usodnemu za Etiopijo, pa je kje v Južni Ameriki, na primer v deželi, ki porabi za prehrano letno več sto kilogramov mesa na prebivalca, ustreženo, ni pa zadoščeno kakemu drugemu indikatorju kvalitete življenja, in tako v tej državi zdaj odkopavajo množična grobišča. Zgodba je tako rekoč brez konca, človeško marsikje manj boleča, strokovno pa zelo verjetno bolj zapletena. Kateri človek izmed dveh živi kvalitetneje, vseeno kje, pri nas ali na Danskem, ali tisti, ki se sprehaja po debelih preprogah svoje luksuzne hiše, se ogleduje v ploščicah in drugem blišču, ki ga je sploh mogoče namestiti v človeško bivališče, ne ve pa, da je kak človek kdaj na svetu napisal kakšno knjigo, ali da je komu na svetu hudo, vendar pa budno pazi, da mu kaka nesnaga, človeška ali gmotna, ne onečedi lepega in dragega plota — ali pa živi kvalitetneje njegov sosed, ki se stiska v najemniškem stanovanju v sosednji hiši, tam pozimi prezeba, ob deževju mu kapija s stropa na glavo, vendar pa se ob vsem tem veseli vsega, kar so doslej dognali vrhovi človeškega duha in je zapisano v knjigah, pa se ob tem morda še veseli življenja in si ne more kaj, da ga ne bi polepšal, četudi z najneznatnejšo kretnjo, še komu drugemu. Kateri od obeh živi kvalitetneje, po objektivnih strokovnih kriterijih? Stvar se strokovno najbrž še bolj zaplete, če ta dva soseda eden drugega pomilujeta, češ kako ubogo, nevredno, nekvalitetno živi oni drugi.

Zadeve so torej subtilne (ali pa hkrati grobe, kakor se vzame). Izbrskajmo še kak primer. Raziskovalec kvalitete življenja na severni strani Karavank lahko pozitivno odkijuka petindvajset označevalnikov kvalitete življenja, če pa prezre, da je njegov raziskovanec, Slovenec, profesor, Slovenec samo v svoji hiši, do praga, dlje od tod pa to prikriva, ker se boji, da bi bil drugače zaradi hajmatdinstovskih rokovnjačev lahko ob službo (ali dobro službo), in ga to prikrivanje in zatajevanje grize — če raziskovalec torej to prezre, je naredil veliko napako, ni ugotovil, da je življenje tega Slovenca, avstrijskega državljana, zelo nekvalitetno. Zadeve so torej subtilne, smo rekli, in so tudi delikatne. Izmislimo si oziroma vzemimo primer z južne strani Karavank, zaradi nazornosti kar najbolj drastičnega. Če bi naš raziskovalec pri našem raziskovancu, tudi profesorju, prav tako pozitivno odkijukal petindvajset indikatorjev, bi pa prezrl, da si ta človek upa biti vernik samo doma, do praga, zunaj pa to skriva, se vozi k maši enkrat na mesec vsaj dvajset kilometrov daleč, ker se boji (lahko tudi neutemeljeno) kakega ideološkega brdavsa na občini ali v krajevni skupnosti ali povzpetniške, neizobražene in oportunistično dogmatične učiteljice na šoli, pa tega človeka to zatajevanje in prikrivanje razjeda — če raziskovalec torej to prezre, je prezrl, da ta človek živi hudo nekvalitetno. Instrument, ki meri krizo npr. tudi z nakupi materialnih dobrin trajne vrednosti, je za presojo kvalitete življenja v kriznih časih, kakršni so sedanji, verjetno ustrezen, za nekrizne razmere pa očitno pregrob. Brezbrižnost (ali oportunizem? ali nemoč?) v družbi kaže namreč izredno gluhoto in slepoto za nekatere človekove dimenzije in stiske. Ne vidi frustracij, ne vidi, da je premnogo ljudi neprenehoma v krizi.

Pravzaprav je tehle nekaj navrženih misli bolj ali manj napeljava k temu, da omenimo tako imenovano čertro delovno skupino na srečanju na Ptuju, skupino, ki je delala pod naslovom Drugo strokovno posvetovanje — družboslovno raziskovanje v gospodarskih OZD. Ta skupina je imela priložnost, da je od blizu, od znotraj videla Tovarno glinice in aluminija Kidričevo. Po obisku tovarne sem si prepričano in prepadeno rekel, da je zares velika škoda, ko niso tudi druge tri skupine odložile nekaj ur strokovne izmenjave mnenj in se pridružile tej četrti skupini. Res, pomagati ne bi mogle nič, vendar bi nekaj Slovencev več videlo in zvedelo, kakšna je v resnici ta velika tovarna zvenečega imena, bleščečega izdelka aluminija in izredno zahtevne tehnologije. Tako bi se lahko še več ljudi čudilo, kadar v časopisu berejo, da so se — dobesedno — razmere v Kidričevem bistveno popravile, ali celo to, da so za nevšečnosti krivi novinarji. Take optimistične izjave in taki očitki sicer ne prihajajo iz tovarne, tam mirno povedo, da take tovarne aluminija ne vidiš nikjer v Evropi, na Zahodu zato ne, ker je kratko malo ni, na Vzhodu pa zato ne, ker te ne spustijo zraven, če je imajo. Laik bi si utegnil zamišljati zahtevno tehnologijo, elektrolizo, tako, da tehniki v snažnih komorah pritiskajo na gumbe. V resnici je pa ta zahtevna tehnologija taka, da v velikanskih halah, v dimu, v smrdljivih in strupenih plinih in v prahu, zavoljo česar ne vidiš iz srede hale do enega ali drugega konca, obiskovalci malone omedlevajo, delavci, ki delajo tam, si pa nakopavajo bolezni, ki jih bodo mučile do smrti, pa če, ob invalidnosti, dosežejo še tako visoko starost. V teh velikanskih halah za elektrolizo ne pokončujejo zdravja delavcev le dim, prah in plini, marveč tudi to, da od spredaj peče človeka vročina 900 stopinj, od zadaj pa ga obliva pozimi leden zrak, zakaj peči ne porabijo samo neznansko veliko električne energije, marveč tudi veliko kisika, in tega dovajajo s prepihom. Ob teh pečeh za elektrolizo človek razume, kaj je zastarela tehnologija — ta v Kidričevem je stara trideset let. In vidi tudi, da invalidi iz Kidričevega niso novinarska izmišljija ali novinarsko napihovanje (saj se o tem piše zelo malo), saj vidi skupine delavcev, ki obrezujejo okrasno grmovje, ljudi, ki ne zmorejo zaradi invalidnosti, dobljene v tej tovarni, težkega dela, zaposleni pa morajo biti. Vidi tudi obrat, v katerem predelujejo aluminijske odlitke v dokončno surovino oziroma v polizdelek za jugoslovansko predelovalno industrijo — v tem obratu delajo domači invalidi na lažjih delovnih mestih. In ti invalidi nikakor niso starčki, so tudi mladi fantje. In potem, ko si videl halo za elektrolizo, zlahka verjameš, da so rekli rudarji iz Zasavja, ko so na sindikalnem izletu obiskali tudi Kidričevo: Bežimo nazaj v naše letovišče. In tam, na kraju samem, tudi bolj razumeš trditev, češ da odgovor na vprašanje »Slovenija svoj aluminij — da ali ne« ni samo stvar Kidričevega ali občine. Veliko slovenske predelovalne industrije uporablja aluminij iz te tovarne, vendar menda le ni dopustno, da bi se za ta aluminij pohabljali ljudje na Ptujskem polju. Alternativa je neizprosna: ali nova tehnologija ali pa aluminij od drugod (ali kaj drugega v okviru tako imenovanega prestrukturiranja slovenskega gospodarstva).

Za delavca ob elektrolizni peči (ko govorimo o kvaliteti življenja in podobnem) je, ko tam trpi in se ga polagoma (ali nanagloma) loteva invalidnost, presneto irelevanten temeljni produkcijski odnos in tudi transcendenčna razsežja mu ne pomenijo nič, toliko, kolikor vreme na severnem tečaju v trinajstem stoletju (čeprav menda tudi vreme na severnem tečaju vpliva na ves planet). Na posvetu na Ptuju so opominjali, da se je treba lotevati raziskovanja kategorije kvalitete življenja interdisciplinarno. Zdi se, da bi bila tudi pri obravnavi Kidričevega in razmer v Kidričevem potrebna večja interdisciplinarnost. Zdi se tudi, da si jemlje pri stvari besedo ena sama disciplina, če beremo, da so se razmere v Kidričevem bistveno popravile, kar je mogoče razumeti tako, da ne grozi kaka nova kriza, se pravi stavka, pokončevalska tehnologija pa se ne spremeni niti za las — ta disciplina je politika. Res, človek mora slišati dva zvona, da se resnica prav spozna; so pa glasovi, ki pravijo, da je prihajalo v Kidričevem do tako imenovanih kriz predvsem zato, ker delavci zahtevajo bolj človeško tehnologijo, ne pa npr. zaradi osebnih dohodkov. (»Pravijo, da ne morajo tukaj umirati,« slišiš zunaj tovarne, a ne v forumih.)

YU ISSN 0022/9295, LETNIK XXV ŠT. 6
29. JUNI 1985

KREDA

na robu med dopustnim in nesprejemljivim

peticije ne vedno pridnih slovencev

alenka puhar

Samo gluhim in slabovidnim prebivalcem te dežele se je v zadnjih letih posrečilo preslišati in spregledati, kako sovražno početje pomeni pisanje in podpisovanje peticij. Grmenja zoper to nezaslišano obliko vedenja se ni odrekel tako rekoč noben funkcionar, novinarski podaniki pa so za njimi zagnano povzeli to žuganje s kazalcem: Nedopustna metoda pritiska! Neregularne poti! Sovražno rovarjenje! Sramotno pajdašenje s tujino . . . in tako dalje in naprej.

Človek torej ni pretirano presenečen, da v množici proslav ni mogoče najti nobene, ki bi slavila obletnico kakšne pomembne peticije iz slovenske zgodovine. No, ta je vseeno bogata s tovrstnimi dogodki. Prave poplave podpisanih pol so neločljivo povezane z nekaterimi najpomembnejšimi dogodki iz slovenske preteklosti, denimo s pomladjo narodov leta 1848 ali pa z deklaracijskim gibanjem 1918. Kmečke peticije so znane že vsaj od leta 1380 in so kasneje redno spremljale kmečke punte — naši predniki so zmeraj poskusili najprej s to grozno metodo, preden so se lotili požiganja gradov.

Nekaj presenečenja pa v človeku vendarle izzove dejstvo, da komunistična partija pred pol stoletja ni imela nič zoper peticionaštvo, ki jo danes tako moti. Nasprotno, te nedopustne metode pritiska se je vneto in organizirano »posluževala«. Kdor ne verjame, naj bere spomine pravkar umrlega Ivana Krefta (Spori in spopadi I.), Alenke Nedog Ljudskofrontno gibanje, Milana Apiha spomine Sredi pušk in bajonetov in še mnoge druge. Če se komu, ki ne verjame, ne da brati, ga bo morda prepričal že sam pogled na platnice knjige Študentovsko gibanje 1919—1941, ki jo je spisal Slavko Kremenšek. Če pa se komu ljubi brati samo o peticijah, bo imel v kratkem možnost brati delo Alenke Puhar Peticije, pisma in tihotapski časi. Avtorica je na hitro tekla skozi slovensko zgodovino in ugotovila, da tega ni mogoče storiti brez mukotrpnega spotikanja ob gore peticij, protestnih in odprtih pisem, adres in pritožb. Kar je res, je res: današnji Slovenci so postali prav zoprni gnjavatorji visokih oseb, ampak mogoče jim lahko štejemo v olajševalno okoliščino, da takšni niso od danes, ampak odkar so se sploh naučili pisati.

Iz knjige, ki izide v Mariboru (starem gnjavatorskem mestu s častitljivo peticionaško tradicijo) pri založbi Obzorja (ki se jasnijo), objavljamo odlomek, posvečen zadnjemu prgišču let pred izbruhom druge svetovne vojne.

Če morda dosedanje besede, predvsem pa osupljive številke o količinah zbranih podpisov, zbujajo vtis, da je v predvojni Jugoslaviji tovrstno izjavljanje veljalo za popolnoma nesumljivo početje, potem je potrebna korekcija: ni bilo čisto tako. Pri nekaterih akcijah, zlasti pri tistih, ki so izrazito izstopale, je bila policija dodatno budna in je skušala odkriti ranljive točke za pregon pobudnikov. Takšne nadpovprečne pozornosti so bile deležne tudi malo prej omenjene tri akcije, se pravi za svobodo tiska, za svobodno in demokratično Slovenijo ter za prijateljstvo s Sovjetsko zvezo.

Kaj so imele te akcije skupnega? Najprej to, da so bile nadpovprečno kritične do obstoječega režima. Druga skupna poteza: vse so baje organizirali komunisti; baje zato, ker so izjave tu kontroverzne — med samim potekom so se pobudniki namreč vehementno branili takšnih »obtožb«, češ da gre za podtikanje, s katerim skuša režim očrniti komuniste in levičarje nasploh, medtem ko so bile kasneje, po drugi svetovni vojni, vse uvrščene med dejavnosti komunistične partije. S tem je povezana tretja skupna lastnost: vse tri so bile po svoji vsebini na robu dovoljenega, zato je bilo nekoliko lažje tudi samo metodo razglasiti za nedopustno. Tako, na primer, se je zbiranje podpisov za pristop k Društvu prijateljev Sovjetske zveze začelo potem, ko pobudniki niso dobili dovoljenja za delovanje. Zbiranje podpisov za svobodo tiska se je začelo potem, ko je bilo nekaj številk Ljudske pravice prepovedanih, čemur je sledila trajna prepoved. Razglas Kaj hočemo je bil prepovedan potem, ko so ga pobudniki dali natisniti, ne da bi imeli dovoljenje za to.

Na tem robnem območju med dovoljenim in nedovoljenim so se torej gibali poskusi, da bi država pobudnikom, podpisovalcem in razpečevalcem »dala lekcijo«, katere akterji naj bi bili, kakopak, policija in sodstvo. Vendar so bili, vsaj v teh treh primerih — ki sodijo med najbolj razvpite — poskusi neuspešni.

Zakonsko podlago za tovrstne poskuse je nudila posebna naredba, izdana spomladi 1933, po kateri je bilo potrebno dobiti dovoljenje za zbiralne akcije, pa naj so se že zbirali prostovoljni prispevki, darovi ali podpisi. Zdi se, da je bila naredba v zvezi z močno oživljenim političnim življenjem; konec leta 1932 in na začetku leta 1933 je bilo namreč obdobje tako imenovanih punktacij, ko so opozicijske stranke druga za drugo na kratko predstavljale pogoje, pod katerimi bi bile pripravljene sodelovati z režimom. Naredba naj bi zavrla vse živahnejše javno življenje, razvidno tudi iz pisanja peticij, odprtih pisem in izjav, zato je prepovedala izdajo dovoljenj za nabiranje podpisov, če bi sama akcija ogrožala javni red in mir.

Jasno je, da se je ta uredba marsikomu zdela nezakonita in celo nezaslišana, saj je omejevala *eno najstarejših pridobitev civilizacijskega razvoja*, pravico, ki je bila bori dve leti prej ponovno zagotovljena tudi z ustavo Kraljevine Jugoslavije. Za nameček je bila uredba nepreciizna in je omogočala prav različne interpretacije tega, kdaj kakšna akcija ogroža red in mir, kdaj prikrito služi kaznivim namenom, kdaj spodkopuje moralo in podobno.

Ilustrativno je dogajanje, ki je sledilo prepovedi Ljudske pravice oziroma akciji zbiranja podpisov za svobodo tiska. Spomladi 1936 je bila vložena tožba proti nekaterim zbiralcem podpisov, med katerimi je bil tudi Ivan Kreft, urednik Ljudske pravice.'' Na prvostopenjskem sodišču so bili zaradi prekrška — zbiranje podpisov brez dovoljenja — kaznovani z globo, ki je bila, če denarja ne bi bilo mogoče izterjati, zamenljiva s štirimi dnevi zapora. Ivan Kreft se je seveda pritožil in njegov odvetnik dr. Joža Vilfan je napisal *tako prepričljivo pritožbo, da jo je sodišče ne le sprejelo, temveč tudi skoraj prepisalo* v odločbi, s katero je Krefta oprostilo. Odlomki iz nje se glasijo:

»Ko je minister za notranje zadeve zabranil nadaljnje izhajanje Ljudske pravice, je (njen urednik, op. I. K.) proti tej prepovedi protestiral pri notranjem ministru, poleg tega pa so popolnoma spontano in brez zveze z njim protestirali tudi odlični javni delavci. O tem protestu je bila obveščena tudi javnost in mnogi so se v zvezi s tem obrnili na njega ali naj se pridružijo protestu navedenih. Na taka vprašanja je odgovarjal pozitivno, vsakemu pa je svetoval individualni protest, ker je dobro poznal naredbo Kraljevske banske uprave, ki po njegovem mnenju nezakonito prepoveduje organiziranje zbiranja podpisov in zbiranje samo. (. . .) Po § 3 naredbe o nabiranju prostovoljnih prispevkov, darov, milodarov, podpisov in prispevkov zavarovalnic, zadrug itd. od 26. maja 1933 je dovoljenje za zbiranje potrebno tudi za zbiranje podpisov v posebne namene. Taka dovoljenja se ne smejo izdati, kadar naj nabiranje podpisov izrecno ali prikrito služi kaznivim namenom po obstoječih predpisih ali kadar bi zbiranje moglo ogrožati javni red, mir in varnost, narodno gospodarstvo in moralo.

Ta naredba pa je protiustavna in zato nezakonita, v kolikor predpisuje dovoljenje tudi za zbiranje podpisov na prošnje državljanov na oblastva. Po čl. 14 Ustave imajo državljani pravico prošnje. Prošnje sme podpisati eden ali več državljanov, kakor tudi vse pravne osebe. Prošnje se smejo vlagati pri vseh oblasteh brez razlike. *Ta pravica pa bi bila za državljane brez pomena, če bi se ne smeli nabirati podpisi, da hočejo tako prošnjo vložiti.* Saj je za vložitev take prošnje po več osebah potrebno, da se zberejo prej podpisi, da naj se taka prošnja vloži. Ta pravica se torej državljanom ne sme vzeti. Obsodba tožnika, ki je bil obsojen, ker je zbiral podpise za tako prošnjo brez oblastnega dovoljenja, je nezakonita.«

Ivan Kreft je v svojih spominih izrekel vse priznanje tej sodbi Upravnega sodišča v Celju, natančneje, sodnikom Ivanu Likarju, Antonu Kržišniku in Rajku Mulačku, pristavil pa še tole: da je »upravno sodišče v Celju tako rekoč legaliziralo množično akcijo zbiranja podpisov proti prepovedi ‚Ljudske pravice' (. . .) S to sodbo ni bilo samo omogočeno nadaljnje zbiranje podpisov proti prepovedi izhajanja Ljudske pravice, temveč je to sodbo, kot bomo videli, partija pozneje izkoristila še večkrat.«''

Protest proti zatiranju svobode tiska, ki ga je sprožila prepoved Ljudske pravice, je trajal skoraj leto dni in udeležilo se ga je približno 20 000 ljudi. Zbiranje podpisov pod razglas Kaj hočemo je trajalo le nekaj dni in zbralo samo 96 podpisnikov. Pa vendar je ta akcija povzročila neprimerno več hrupa in več represalij kot prva. Le izid je bil vnovič podoben: sodniki, ki naj bi akterje kaznovali, so ugotovili, da za to ni prave podlage in da torej tega ne morejo storiti

Razglas Zveze delovnega ljudstva Slovenije, ki je dobil naslov Kaj hočemo, (osnutek je napisal Mirko Košir, dokončni tekst pa Edvard Kardelj), je bil sprejet 29. oktobra 1939. V nekaj dneh je peščica aktivistov prepotovala vso deželo in v večini okrajev Slovenije pridobila za podpis 96 ljudi, nekakšen reprezentativen vzorec naprednih, levo usmerjenih Slovencev. Ker je bila policija hitro obveščena, kaj se dogaja, in je dobila navodilo, naj »ukrepa«, je akcija potekala v tesnobnem ozračju. Vendar je policija nastopila šele tedaj, ko se je razglas pojavil kot tiskan letak — tekst in podpisi — in sicer zaradi tega, ker ni imel dovoljenja za natis. Začula so se zasliševanja in aretacije, to pa je sprožilo hud revolt.

Ker je akcija potekala po vsem slovenskem ozemlju, tako da so bila tudi za represalije zadolžena malone vsa slovenska sodišča, je bil tudi odpor proti njim zelo razprostranjen. Poleg tega so se aretirani organizatorji, podpisovalci in razpečevalci letaka v zaporih organizirali in napisali protestno pismo dr. Vladku Mačku. V njem so povedali, da so preganjanje pričakovali in da se ga ne bojijo. Predsedniku Hrvatske seljačke stranke pa so vseeno zastavili vprašanje:

»Od kdaj ima ban pravico pleniti letake in odrejati hišne preiskave ter aretacije? Ali bomo potem, ko je vlada slovesno obljubila nove, demokratične politične zakone, dokler ne bodo izdani pa da se bodo sedanji zakoni tolmačili bistveno širokogrudnejše kot so se tolmačili pod prejšnjimi režimi, morali v Sloveniji prenašati še bolj rigorozno zatiranje tiska, organiziranja in vsake politične akcije demokratične opozicije, kot smo ga bili vajeni pod Stojadinovićevim režimom? Ali bo samouprava Slovenije v tem, da bo ban lahko mimo ustave, zakonov in sodišč zapiral politične nasprotnike in insceniral ‹komunistične procese›?« Zaključili pa so: »Zato se v svojem imenu in v imenu vseh aretiranih poslužujem ustavne pravice peticije: Zahtevamo takojšen odpust na svobodo!«

Že dan pred tem protestom aretiranih je skupina študentov sklicala protestno zborovanje v avli ljubljanske univerze. Sprejeli so sklep, da oblastem pošljejo tole pismo:

»Podpisani z ogorčenjem protestiramo proti kršenju demokratičnih načel:

Policijske oblasti so v teh dneh protizakonito aretirale večje število podpisnikov proglasa Zveze delovnega ljudstva. Brez ozira na svojo politično pripadnost smatramo, da je pogoj za demokracijo države, ki jo obljublja Cvetkovićeva — Mačkova vlada od svojega nastopa, da se prizna vsaki politični skupini pravica svobodno izraziti in braniti svoj program. To načelo je bilo z aretacijo podpisnikov programa Zveze delovnega ljudstva Slovenije grobo kršeno, kar ne smatramo samo za napad na eno skupino, temveč za nadaljevanje metod starih diktatorskih režimov. Zato zahtevamo:

1. popolno svobodo tiska, združevanja in zborovanja.
2. takoj naj se izpuste vsi, ki so bili aretirani v zvezi s proglasom ZDLS.«

Tudi ta protest je bil odposlan na naslov dr. Mačka, podpredsednika vlade. Podpisalo ga je 250 študentov.

O vsem tem je obilno poročalo časopisje, zunaj Slovenije celo v zgroženem tonu. Kljub obilni publiciteti pa je med člani ZDLS prevladovalo mnenje, da bi bilo o tej zadevi in o stanju v državi nasploh potrebno še marsikaj reči in to pomembnih, celo usodnih stvari. Tega dela se je lotil Edvard Kardelj.

Edvard Kardelj je v tekstu V obrambo demokratskih svobočin! orisal pomen Zveze delovnega ljudstva in razglasa, ki da »ni komunističen, ampak ljudsko demokratičen, ker se ne zavzema za nasilno spremembo družbenega reda, ampak za izvedbo resnične demokratizacije z nujnimi socialnimi reformami v prid ljudstva« in povedal nekaj pikrih na račun socialistov in nekaterih drugih levičarskih skupin, ki se Zvezi niso hotele pridružiti. Njegove besede so bile direkten poziv vsem, ki so še oklevali, naj spregledajo, da je prav v združitvi sil vseh opozicijskih skupin in strank edina možnost. Vprašal se je:

»Ali bo njihova politična kratkovidnost tolika, da bodo še sedaj izza zapečka gledale, kako režim tepta demokratične svoboščine in da se ne bodo zganile, dokler ne bodo prizadete same? Taka kratkovidnost bi hočeš-nočeš pomenila podpiranje režimskih nasilij nad slovensko demokracijo.«

Seveda pa je Kardelj najostrejše besede prihranil za vodilno stranko: »Dravobansko JRZ je obsedel strah pred tajnim glasovanjem, ki bi moralo biti uvedeno v bližnjih volitvah v narodno skupščino. Obsedel jo je strah pred delovnim ljudstvom, ki vse bolj spoznava, da mu je politika JRZ prav tako v škodo, kakor mu je bila v škodo politika JNS (. . .) Zdaj se trese pred ljudsko obsodbo, ki jo lahko doleti.« Zaključil pa je s pozivom:

»V obrambo demokratičnih svoboščin morajo danes stopiti na plan vsi res demokratični življi slovenskega naroda, ki nočejo podpirati režima dravobanske JRZ in njene tovarišice JNS, vsi tisti, ki jim gre za res demokratično avtonomno Slovenijo in za življenjske koristi siromašnih in izkoriščanih delovnih slojev! Vsi ti morajo dvigniti svoj glas

za takojšnjo izpustitev podpisnikov oklica ZDL iz zaporov,

za takojšnjo odpravo starih političnih zakonov in uvedbo svobode tiska, združevanja in zborovanja,

za res svobodne volitve, ki jih brez političnih svoboščin ne more biti,

za res demokratično Slovenijo, v kateri bo prišlo do besede delovno ljudstvo, večina slovenskega naroda!«

Ta tekst Edvarda Kardelja, skupaj s prej omenjenim protestnim pismom aretiranih in protestnim pismom študentov ter z obsežnim besedilom Izvršnega odbora ZDLS in celo vrsto kratkih vesti, je bil malo pred iztekom leta 1939 natisnjen v posebni brošuri. Vse skupaj se je, kot že omenjeno, steklo v tako močan odpor javnosti, da so aretirane podpisnike in aktiviste že po nekaj dnevih spustili. Proti njim — ali vsaj nekaterim — je bila sicer vložena tožba, vendar so bila sodišča nekooperativna. Nekatere obtožence so osvobodila, drugim tako dolgo zavlačevala začetek postopka, da je prej izbruhnila vojna. Nasprotno pa je nekaj podpisnikov vložilo tožbo proti časopisnim uredništvom, češ da so jih oklevetale, ko so razglas in podpise razglasila za komunistično delo. Sodišče je razsodilo v škodo časopisja.

Seveda to ni bil prvi primer, da so ljudje množično protestirali proti zapiranju oziroma kljubovalno izražali svojo solidarnost z zaporniki. Že štiri leta pred tem, septembra 1935, je stekla široka akcija za amnestijo vseh političnih zapornikov. V Ljubljani je podpisalo to peticijo 40 združenj in približno tisoč posameznikov, v Ptuju in Mariboru po 600 ljudi, v revirjih pa dobrih tisoč ljudi — v enem samem dopoldnevu!.

Tudi zadnji ta primer ni bil. Marca 1940 je Edvard Kardelj napisal obsežno Odprto pismo dr. Vladimirju Mačku. V njem se je zavzel za ljudi, ki so bili februarja aretirani in odpeljali v koncentracijsko taborišče v Bileće. Vendar je Kardelj poudaril: »Ne naslavljam to pismo na Vas, da bi prosil milosti za internirane mučenike. Njihova osvoboditev ni vprašanje Vaše dobre volje, marveč vprašanje zmage človeškega nad nečloveškim, avetlega nad temnim, napredka nad reakcijo, ljudske vesti nad besom protiljudskih sil (. . .) Toda če naslavljam to pismo kljub temu na Vas (. . .) potem delam to predvsem zaradi tega, da bi pomagal razbiti varljive iluzije, ki so deloma še zvezane z Vašim imenom.« Kajti:

»1930. leta smo trije od interniranih Slovencev — publicist Kermauner Dušan, zdravnik dr. Lojz Mihelčič in jaz — sedeli z vami v istih zaporih, Dušan Kermauner celo v isti sobi z Vami, sprehajali smo se na istem tesnem dvorišču beograjskih zaporov, sodili so nas isti sodniki in po istih zakonih, isti žandarji so nas vodili v kaznilnico. V skupnem trpljenju ste tedaj na besedah branili z nami ista načela ljudske demokracije, dajali izjave o svobodi, obsojali nasilje, da, celo dopuščali, da naj bi svobodno tekmovanje med ljudmi določilo pota ljudskemu napredku.«

Skratka: Edvard Kardelj je zelo podrobno, v desetih točkah spomnil gospoda podpredsednika kraljevske vlade, kaj je govoril nekoč, ko še ni bil tako visoko, pač pa je bil preganjan, večkrat obsojen in tudi zaprt zagovornik režimu neprijetnih nazorov. In predstavil mu je tudi, spet dokaj podrobno, kaj se v zaporih in taborišču dogaja pod njegovo vlado, z njegovo soodgovornostjo. Končal je:

»Razpustite koncentracijska taborišča! Ukinite člen 12 a! Ukinite zakon o zaščiti države! Odprite ječe! Ljudstvu je potrebno mnogo in zopet mnogo svobode, da se bo moglo ohraniti mir v tem imperijalističnem požaru!«

K PRVI STRANI — S. RESNIK

Orwell je napisal, da je socializem zdrava pamet in dostojnost. Še v začetku našega stoletja so mogočniki tega sveta trdili, vsaj implicitno, da civilizacija ne more obstajati brez težkega in dolgega dela otrok. Očitno je sedaj — vsaj implicitno — sprejeta trditev, da gospodarstvo naše dežele ne more obstajati brez invalidov v Kidričevem in kidričevih. Pisec ni tako prepotenten, da bi ugovarjal temu prepričanju starejših od sebe, kot pisatelj ZF bi le opozoril na odlomek iz romana Ursule LeGuin »The Dispossessed (1974, nagradi Hugo in Nebula), dvoumne utopije, ki ima kaj povedati:

»Dobro, ampak kje dobite ljudi za umazana dela?«

Kakšna umazana dela? je vprašala Oiijeva žena, ki ni razumela vprašanja.

»Pobiranje smeti, kopanje grobov,« je rekel Oiie. Shevek je dodal, »Rudniki živega srebra,« in skoraj še pristavil, »Predelava dreka,« pa se je spomnil lotijvskega tabuja na scatološke besede. Opazil je bil, kar hitro po prihodu na Urras, da tukaj živijo med gorami izločkov, dreka pa nihče ne omeni.

»No, mi vsi jih opravljamo. A nikomur ni treba tega početi dolgo, če mu ni všeč. Za en dan vsako dekado te odbor naselja ali bloka ali kdorkoli te že potrebuje pokliče, da se pridružiš kakšnemu delu. Potem so neprijetna dela, ali nevarna, v rudnikih živega srebra ali tovarnah, običajno greš tja le za pol leta.«

»A potem se vsi delavci šele učijo svojega posla.«

»Da; res ni učinkovito, a kako bi drugače? Človeku ne moreš dati dela, ki ga bo v nekaj letih pohabilo ali ubilo. Čemu neki bi ga vzel?«

NALOGE O ENERGIJI (2)

spet vam dajemo priložnost, da uporabite svojo glavo in potem pogledate, če ste imeli prav

(a) V ZDA so ocenili energetski potencial vetrov, ki prihaja čezenje, na 10^{11} kW (pred desetimi leti, na začetku energetske krize, so porabljali 2×10^{9} kW elektrike. Kakšno moč lahko da vetrnica z 10 m kraki pri vetru s 50 ali 100 km/h? Predpostavite, da je izkoriščeno 25 % prihajajoče energije. Gostota zraka $\delta = 1{,}3$ kg/m³. (Izkoristek se da dvigniti do 60 %)

(b) Ocenite, koliko energije, bi lahko izvlekli iz valov.

Predpostavimo: (a) povprečna višina vala je blizu 1 m

(b) valovi udarjajo ob polovico svetovnih obal, dolgih $4{,}4 \times 10^{4}$ km, drugo polovico zakrivajo otoki ipd.

(c) povprečna površinska hitrost vala je pribl. 1 m/s, s periodi 10 sekund in valovno dolžino $\lambda = 10$ m.

REŠITVE SO ZAKOPANE NA ZADNJI STRANI

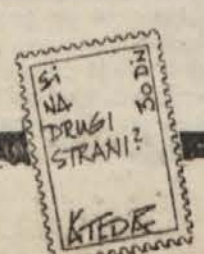

zvezde so daleč na nebu

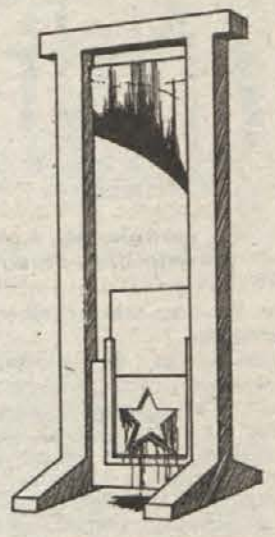

Analiza YU gospodarstva

Pred približno petimi ali šestimi leti, torej ne tako davno, da bi rekli »pred leti«, se je gledališko občinstvo v našem glavnem mestu, kjer se skuha večji del tistega, kar zdaj tako težko žvečimo, od srca smejalo tistemu dejanju v Horvathovem Don Juanu, ko kavarniški gost, ne da bi trznil, plača dve kavici 13,5 milijonov in doda še poldrugi milijon din »trinkgelda«. Gre za dogodke iz dvajsetih let tega stoletja, za čas hiperinflacije v predvojni povojni Nemčiji. Prav gotovo bi občinstvo, če bi predstavo ponovili v letošnjem letu, pokazalo več razumevanja za razmere, prav gotovo pa precej manj gotovosti, da se kaj takega ne bo več ponovilo. Zmanjšanje tistega, kar imenujejo realni osebni dohodki, je med tem vrnilo državljane v obdobje šestdesetih let, **za podvojitev cen pa potrebujemo tačas manj kot dve leti.**

Čeprav naša inflacija še ni argentinska — kakor nas »tolažijo« časopisna poročila v osrednjih dnevnikih, češ drugim gre še slabše — pa tudi uradni statistični viri priznajo, da so že omenjeni realni osebni dohodki od leta 1979 do danes padli za 45 odstotkov — torej le malo manjka, da bodo realno polovični. Če temu dodamo tisto, že kar tragikomično primerjavo, ki nam pove, da **s povprečnimi osebnimi dohodki,** ki jih je izračunala statistika, **ni mogoče pokriti povprečnih življenjskih stroškov** (saj je vrednost tiste povprečne družinske »živilske vrečke« zdaj že 85 tisočakov ob povprečnih dohodkih 31 tisočakov), se lahko le pridružimo splošnemu začudenju vseh tistih, ki enostavno ne morejo razumeti, od kje našim ljudem toliko neizčrpnih idej za preživetje ob saldu minus v družinskem proračunu.

Če k temu dodamo še podatek, da se povpraševanje ob tem še veča in da se zaloge potrošnih dobrin manjšajo, vse to pa v času, ko so cene na svetovni, plače pa na afriški ravni, se kaj hitro prepričamo, da Jugoslovan tudi dandanašnji ne živi od »plače«, ne od tistega irealno realnega dohodka, ki ga dobi na delovnem mestu, na katerem naj bi garal in se boril za visoko delovno in sploh družbeno storilnost. Kaj pa naj bi ob takšnih »realitetah« povedali o motiviranosti našega delovnega človeka za delo in visoko storilnost? Zdi se, da je ta motiviranost, ob zaslužkih izpred dvajsetih let, na približno takšni ravni, kot je bila pred štiridesetimi leti, ko so kmete tudi s pomočjo ljudske milice naganjali v rudnike in tovarne.

Do sedaj rečenega ne gre jemati za strokovno oceno nadaljnjega razpleta dogodkov, saj za zdaj ni mogoče napovedati, ali se naša inflacija giblje v smeri južnoameriških tisočih odstotkov, ali bolj k enoštevilčnim inflacijam razvitih industrijskih dežel.

Država, ki se je v sedemdesetih letih tega stoletja veselo zadolževala zato, da je lahko veselo živela, ki bo morala zdaj dolga leta vračati letno po 5,7 milijard dolarjev dolga (in obresti) (kar ne bo zmogla brez dodatnih zadolžitev — imenovanih tudi preložitev plačila glavnice), se je prav zdajci hudo sporekla tudi ob najnovejših predlogih svoje zvezne vlade, kako zakonito, ali vsaj z zakonom, urediti vse tisto, kar imenujemo ekonomski odnosi s tujino. Pravzaprav se je izkazalo, da vse ekonomske zakonitosti ne delujejo enako na vsem »enotnem« jugoslovanskem trgu, saj so »pretežni« izvozniki očitno za en sistem, »pretežni« uvozniki pa za drugega. Rezultat je šest proti dva v korist tistih, ki podpirajo zvezno vlado v poskusih, da bi delili pomanjkanje (deviz) za eno mizo, a se je zahvaliti delegatskemu sistemu, da »ta visoka zmaga le ne zadošča za skupščinsko uskladitev«. Kaj pa se lahko zgodi? Lahko bi ostali v veljavi sedanji predpisi — ko konec koncev delavcem, ki izvažajo, le pustijo le malo manj kot polovico tistega, s čimer naj bi po intencijah samoupravnega socialističnega gospodarstva suvereno razpolagali — če ne bi prav te devizne predpise in zakone ustavno sodišče SFRJ razglasilo za neustavne in jih po 25. juliju ni mogoče več uporabljati. Lahko bi vlada tudi odstopila, bolj ali manj huda, ker njenih prizadevanj v dveh republikah na zahodnem delu države niso prav ovrednotili. Če me spomin ne vara, je v vseh povojnih letih ponudila odstop le vlada Janka Smoleta. Bolj verjetno je, da bodo v ZIS na hitro spisali nove zakonske predloge, ali pa za določen čas uporabili ustavne pristojnosti in svojo moč in veljavo utrdili z brezprizivnim odlokom.

Gospodarstveniki, ki izvajajo in ki so proti predlaganim potem po praznem deviznem trgu, trdijo, da bo v vseh teh primerih izvoza manj in tako tudi deviz manj. Manj jih bo torej tudi na tisti mizi v Narodni banki, kjer naj bi delili pravice do nakupa deviz. Od tod, do pomisleka, da bodo na črno prodajali devizne pravice, kot zdaj prodajajo devize, ni prav daleč. Vsaj ta tržna zakonitost ima tudi v naši ekonomiji trdno veljavo: preprodaja se pač tisto blago, ki ga na trgu manjka. Žal ima ta tržna zakonitost hudo hibo: govori le o blagu, za naš trg in našo ekonomijo pa bi bilo bolj primerno, če bi na enotnem trgu preprodajali tudi razum, storilnost in kakovost. Vsaj to.

Nekje, časovno manj opredeljeno zasledujejo vladni predlogi svetal cilj: konvertibilen dinar. Dinar enak drugim denarjem. Dinar, ki bo kar sam od sebe razvrednotil in izničil zelene bančne knjižice deviznih vlog, ki bo odpravil devizne račune delovnih organizacij, ki bo edino plačilno sredstvo v vseh poslih z denarjem. Obljuba, ki je nadvse vabljiva, a je hkrati tudi varljiv up.

Prav očitno je, da so se zvezni strokovnjaki nekoliko ušteli: pravzaprav so med seboj pomešali dve lekciji iz preproste ekonomske vede. Naš dinar ni tako šibak (čeprav šibak je) zaradi konkurence konvertibilne devizne košarice; za njegovo oslabelost in nemoč je kriva predvsem neučinkovitost in (pre)nizka storilnost narodnega gospodarstva, predvsem pa zmanjšanje njegove izvozne sposobnosti. Statistični podatki spet pričajo, da pada delež našega izvoza na konvertibilni trg (torej v države, ki so nam denar posojale in kamor moramo izvažati, če naj plačamo dolgove) vsako leto za malo manj kot tri odstotke, pričajo, da dobimo za naše blago komaj tretjino ali kvečjemu dve tretjini tistega, kar dobi kak drug izvoznik, da se pa **konkurenčnost našega izvoznika** (kljub temu, da je tečaj dinarja zdrknil za tretjino v letošnjem letu) **zmanjšala v aprilu mesecu za osem odstotkov . . .** Če bi se konvertibilnost dinarja res lahko dosegla na ta način, torej da bi jo »določili« s predpisi, potem je skrajni čas, da ljudstvo pokliče zvezno vlado na odgovornost, kaj je toliko mečkala in zakaj neki tega ni storila že prej, pač pa čakala toliko časa, da se je naš devizni priliv v štirih letih zmanjšal za pet milijard dolarjev.

Tim. primarna emisija je dosegla lani 212 milijard dinarjev, kar pomeni, da je tiskarna zveznega zavoda za izdelavo bankovcev delala na vso moč in da je omogočila zgolj umetno superlikvidnost (dinarsko seveda) našega bančnega sistema. To priča tudi o tem, da stroške za obresti prelivajo v ceno, da se t. im, »siva ekonomija« bohoti in razrašča, da pokrivamo in prikrivamo vsakršno negospodarnost in da živimo v iluzijah, da se bo vse kar čez noč spremenilo nam v prid.

Gospodarska gibanja v prvih mesecih letošnjega leta prav tistim, ki so ob sprejemanju resolucije o gospodarski politiki v letošnjem letu trdili, da so resolucijske napovedi kontradiktorne in tako tudi neuresničljive. Kolikor je pripravljenost za poravnavo dolga do tujine nesporna — napori, da bi reprogramirali glavnico dolga pa o tem pričajo — potem je matematično nemogoče, da bi hkrati napovedovali dvig standarda, da bi ohranili vso skupno in splošno porabo na enaki ravni, da bi napovedovali rast zaposlenosti, storilnosti in družbenega proizvoda. Toliko bolj, ker smo tudi lani, po podatkih ekonomskega inštituta pravne fakultete v Ljubljani, v Jugoslaviji porabili 2,2 odstotka več akumulacije, kot bi to lahko dovolil doseženi družbeni proizvod. Res nas lahko veseli, da je prekoračitev, v primerjavi s prejšnjimi leti, ko smo porabili sedem odstotkov več kot ustvarili, razmeroma majhna. A podatki govore, da smo tja do leta 1972 (ko smo porabili 6,1 odstotka več) iz leta v leto porabili sedem odstotkov družbenega proizvoda več kot smo ga ustvarili. Zdaj naj bi ga — tja do konca tisočletja — porabili deset odstotkov manj . . .

Žal se občan, ki iz meseca v mesec razmišlja le o tem, kako bo plačal svoje življenjske nujnosti, ne vpraša, kje so glavni viri inflacije, kaj malo ga briga to, da stabilizacijskega programa ne uresničujemo. V podržavljenem gospodarstvu je takšno stališče povsem razumljivo. Delovnemu človeku je uprava, ki jo grabi panika, ker se njene napovedi ne uresničujejo, vzela osnovne samoupravne pravice: od svobodnih volitev neposredno nadrejenih, do določanja cen, delitve, razvoja, programa proizvodnje . . . Vse t. im. generatorje inflacije — pa naj gre za delitev neobstoječega, za davke in prispevke, ki napajajo državne in druge proračune, ne glede na to, ali delamo izgubo ali ne, ali pa za t. im. strukturne neusklajenosti gospodarstva — je mogoče spraviti na isti imenovalec: to je gospodarski sistem in na njem zgrajena ekonomska politika.

V zadnjih letih smo — ob navdihih stabilizacije — snedli ves »socialni prostor«, osebne dohodke in potisnili pod mejo tolerance, v ekonomskem sistemu pa nismo naredili bistvenih izboljšav. Strah pred »socialnimi tenzijami« že občutijo tudi v vrhovih oblasti, ki se razrašča in krepi. Občutiti je spet nagnjenja k uravnilovki na vseh ravneh in v vseh smereh, po tisti prosluli logiki, da je bolje, če so vsi siromaki, kot da bi večina, ki dobro dela, dobro živela. Še vedno več družbene energije, papirja in kofeta porabimo za boj proti bogatenju, kot za boj proti siromaštvu delavskih množic.

V Zagrebu se je pred tednom dni šest tržnih inšpektorjev zapodilo na tržnico in s pomočjo petih miličnikov zaplenilo od prekupčevalcev, te nadlege našega trga pomanjkanja in neurejenosti, okoli tono jagod, paradižnika in češenj. Vse skupaj je bilo vredno kakih 250 tisočakov. Prekupčevalci se sploh niso preveč jezili, le nekateri so jo preprosto — stegnili. Toda namesto prekupčevalcev so se ujezili kupci. Jagode so v družbenem sektorju plačali po 400 din, prekupčevalci so jih vsiljivo ponujali po 250 din. Vse zaplenjeno blago so kljub vsemu še istega dne prodali na policah **družbenega sektorja. Seveda** po tisti višji, družbeni ceni. Denar so namenili asocialnim in zdravstvenim ustanovam.

Če odmislimo humanitarno plat te tržne racije, je zapisal Vjesnik, ki, čeprav ni pomembna, nima pretiranega pomena za splošna gospodarska gibanja in stabilizacijo, je zlahka mogoče spoznati, da z njo nihče ni veliko pridobil. Izgubil pa je potrošnik, tisti delavec ali upokojenec, o katerega grenki usodi poslušamo iz dneva v dan strokovne analize in katero — grenko usodo namreč — poznamo tudi iz lastnih izkušenj.

Res pa je, da ta tržna (hipna akcija) zrcali tudi drugo, precej resnejšo plat naše ekonomije — iskanja in skrbi njenih krmarjev, suspendiran in razbit trg, demotivirane delavce, t. im. inflacijski dohodek in še zlasti vso nepraktičnost in neživljenjskost logike, ki — čeprav govori o človeku kot največjem bogastvu — ne spozna, da pot do njegovih velikih in majhnih radosti ne pelje prek referatov, dogovorov in sporazumov, temveč prek polne mize in nabite denarnice. Približno tako, kot zgodbi o jagodah in o domnevnih skupnih interesih kupcev in tržnih inšpektorjev razgalja poskuse, da bi pogostna sklicevanja na delovnega človeka spravili v preživele oblike in modele tržnih, proizvajalskih in družbenih odnosov.

Kakorkoli: prizadevanja po učinkovitejšem gospodarjenju močno slabijo ukrepi in poskusi socializacije, delitve materialnih olajšav tistim, ki bi morali pod vodo, inflacijska prerazdelitev dohodka od dela k slabemu delu. Gospodarstvo išče in zahteva kratkoročne ukrepe, ki mu lahko pomagajo **kvečjemu v boju za preživetje.** Resolucijski cilji **so daleč kot zvezde na nebu** in ni prav nič čudnega, da spoznavamo, kako težko jih je uresničiti. Dolgovi slehernega izmed nas naraščajo, varčujemo pa na račun prihodnjih rodov. Pozabili smo kmetovati, vode smo zapackali, gozdovi so v nevarnosti, industrija pa tehnološko zaostaja v času mikroelektronike. Krmarji pa trmasto in trdno držijo za krmilo.

Ivan Vidic

pomnoženi računi

Drago športno hvalisanje

Računi za 14. univerzijado v Zagrebu, ki bo čez dve leti, so kar tridesetkrat večji, kot so jih napovedovali takrat, ko se je Zagreb še bil za to priložnost z avstralskim Brisbanejem, indijskim New Delhijem . . . Na mesto treh milijard din bo vse skupaj stalo 88,4 milijarde dinarjev, 20,2 za športni program in 68,2 za pripravo mesta. Pomagala naj bi, kot določa tudi zvezni dogovor o financiranju največjih prireditev v državi, vsa Jugoslavija.

Za tiste, ki so od sredozemskih iger v Splitu in še pred ZOI v Sarajevu snovali tajni načrt univerzijade do leta 1983, ko se je Zagreb uradno prijavil za organizatorja svetovnih športnih iger študentov, je »zmaga Zagreba« dejansko pomenila metaforo, ki se je zlila v sintagmo »najpomembnejše manifestacije telesne kulture« za poletnimi olimpijskimi igrami. Čeprav vsi ne mislijo tako, je vendarle treba poudariti, da bo Zagreb dejansko sprejel 4390 študentov športnikov iz vsega sveta, pa še 1600 funkcionarjev zraven in porabil vsaj vseh 88,4 milijard dinarjev po tekočih cenah, kar naj pomeni, da bodo končne cene še nekoliko zdrsele navzgor skupaj z dinarjem, ki bo šel dol.

Za športne objekte bodo plačali 35 milijard, do končne številke pa je treba prišteti še polepšan videz mesta, letališče, RTV center, hotele, preureditev gimnazije v galerijo znanega kulturnega dobrotnika Anteja Topića Mimare in še kaj. Pred dvema letoma so trdili, da zmorejo vse sami (s pomočjo lota, marketinga itd.), zdaj zahtevajo pomoč družbe.

Zagreb ni edini. Split hoče evropsko prvenstvo v atletiki, Beograd olimpijske igre 1992, podobne načrte ima Kranjska gora — nekaj z udeležbo treh dežel, nekaj pa kar sama.

Stabilizacija je za načrtovalce športnih prireditev, ki so »priložnost za prodor v svet, za dokaz neuvrščenosti, samostojnosti, samoupravnosti in še kaj naše družbe« španska vas. Kaj pomaga razlagati,

da bi samo z zagrebškimi milijardami lahko resnično kaj prispevali k prestruktuiranju gospodarstva, k novim donosnim delovnim mestom za mlade generacije, ki prihajajo. Kaj pomaga zdaj — ko je že vse mimo in ko smo šele izvedeli »prave številke« — modrovati o tem, da toliko denarja za naložbe ne bo imelo vse **slovensko gospodarstvo v prihodnjih petih letih.**

Živimo prej ko slej tako, kot nam razmere — gospodarske predvsem — **ne dopuščajo.** Delamo tako, kot da smo družba izobilja, v kateri se — kot pri Lažnivem Kljukcu — po zraku sprehajajo pečeni fazani in putke, in po potokih teče med in mleko. Pa ni res! Putk ne redimo, fazani so za konvertibilni lov, potoki in reke so umazani, čebele pa utrujene. Tudi tiste čebele na dveh nogah, ki bodo vse skupaj, kar načrtujemo na športno-političnem torišču, tudi plačali.

Res bo Zagrebu ostal kak hotel, ki bo pač delal z izgubo, podobno kot velelepni Holiday Inn sredi olimpijskega Sarajeva. Nekaj sledi našega olimpijskega duha bo torej le ostalo. Še več sledi bo ostalo žal kje drugje. V zavesti ljudi, ki bodo čez dve leti le težko plačali vstopnino na športne prireditve, ki bodo ponesle glas o naši državi v širni svet. **Ali pa še dlje!**

I. V.

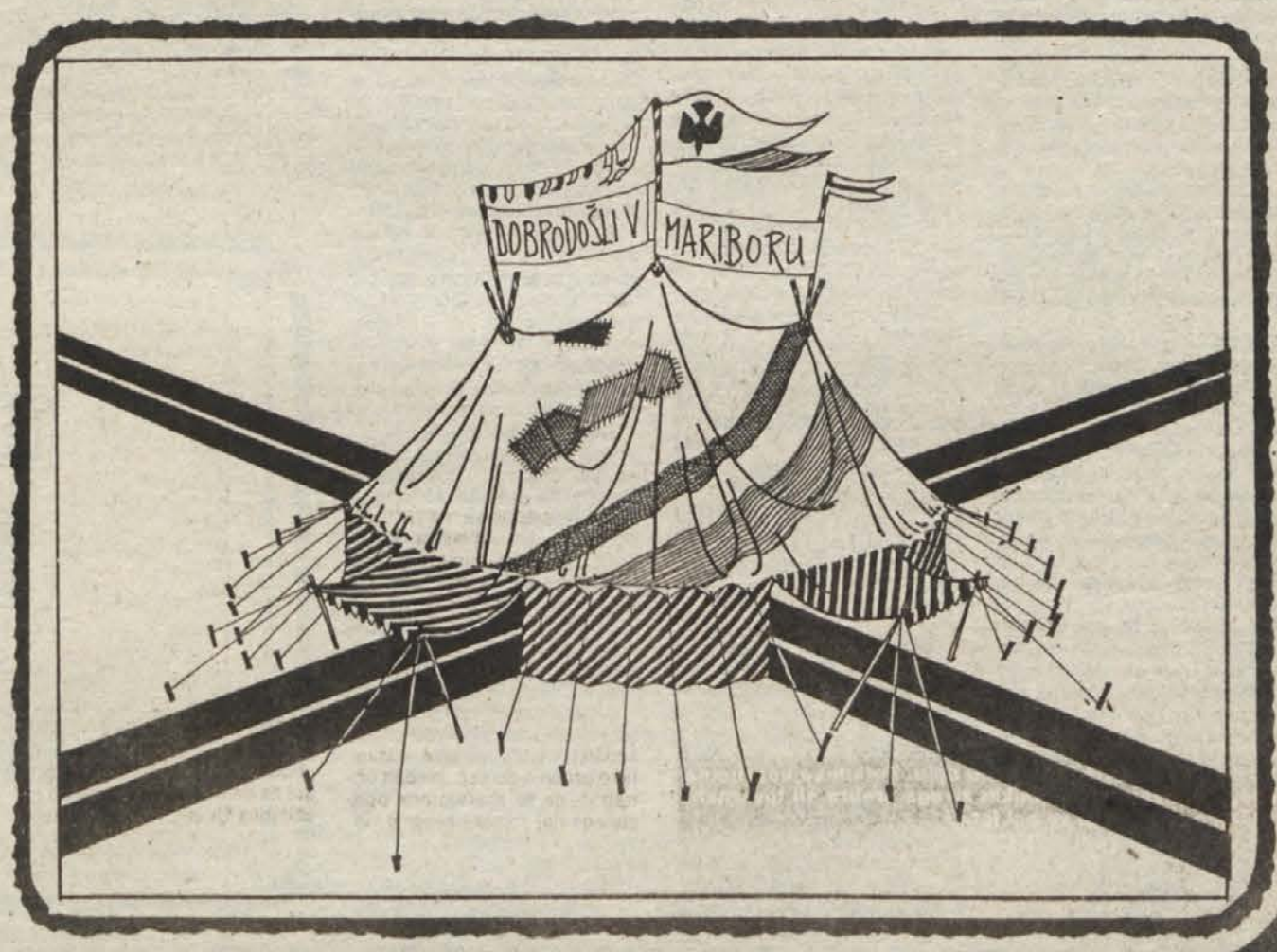

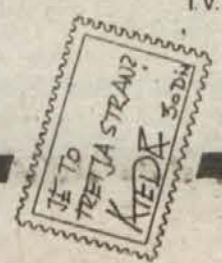

ZNANJE IN ZAVZETOST

nadaljevanje iz prejšnje številke

IV. Predlog raziskovalnega projekta

Vrh motivov, torej lebdeče, nevezane potrebe, omogoča posamezniku, da ne razmišlja o družbi samo v individualnem, osebnem obsegu, temveč se loti celovitejših, obsežnejših odgovarjanj na vprašanje o svoji situaciji v svetu: vprašanje se spremeni: kakšna je situacija ljudi v svetu.

Z raziskovalnim delom bi motivirali še pobočje pod vrhom motivov. Zaenkrat ni mogoče organizirati čistega raziskovalnega dela, tako da bi z zaposlitvijo v centru omogočili določenim osebam organiziranje celotnega dne v skladu z raziskovalnimi nalogami za leto dni ali celo več.

Organiziranje in izvajanje raziskovalnega dela sodi med temeljne naloge Marksističnega centra tudi po 4. in 5. členu **Samoupravnega sporazuma o ustanovitvi in delovanju Marksističnega centra** (primerjaj 3. in 4. alinejo v 4. členu; 8., 9., 10. in 11. alinejo v 5. členu). Organiziranje pomeni, da v okviru centra zagotovimo sredstva in delovne pogoje zainteresiranim družboslovcem, predvsem tistim iz Maribora in regije; izvajanje pomeni, da so osebe, ki so zaposlene v Marksističnem centru, neposredno udeležene v raziskovalnem delu kot izvajalci.

S tem predlogom je predvideno, da bi projekt izvajali v naslednji sestavi: 2 strokovna delavca z 800 urami/letno, 2 stažista s polno posvetitvijo projektu, 4—5 zunanjih sodelavcev s po 200 urami/letno. Projekt bi trajal pet let; kar pomeni skupno 4 stažiste (dve leti je doba stažiranja). Skupaj bi sodelovalo pri neposrednem izvajanju v petih letih najmanj 10—11 oseb.

Predlog je zastavljen kot mozaik korakov; del »korakov« bi opravili študentje kot seminarske, predvsem pa diplomske naloge; del bi jih lahko opravili srednješolci v okviru gibanja Mladi raziskovalci Mariboru. Raziskovalno delo bi tako bilo obenem samoizobraževanje (deloma bi lahko bili objekt raziskovanja kar študentje oziroma srednješolci sami).

a) Definicija raziskovalnega projekta

Predlagam raziskavo, v kateri bi v obliki segmentov zajeli **24 ur in kraje, kjer jih preživijo** prebivalci mesta Maribor in delno njegovega gravitacijskega območja. V prvi fazi bi opravili kvantitativne in opisne analize, ki bi omogočile določitev »gorečih« točk, na katerih bi terensko delo potekalo v obliki akcijskega raziskovanja. Vzporedno bi teklo metodološko izobraževanje: iskanje literature in podatkov, zastavljanje vprašanj, oblikovanje problema, raziskovalni organon.

Združeno bi bilo izobraževanje mladega in mlajšega družboslovnega kadra v raziskovalce z organiziranjem socialne radovednosti in sodelovanja v soseskah (krajevnih skupnostih).

b) Oblika projekta in ocenjevanje predloga

Preveriti želimo trditev, ki je pogosto ponavljana: da je socialna mobilnost v mestu majhna, pogosto zreducirana na eno samo obliko dnevne migracije: prevoz na delo ali v šolo in nazaj. V Mariboru potekajo praktično vse komunikacije preko centra, tako se mnogi vozijo skozi center z enega obrobja na drugo obrobje, ko gredo na delo. Zato nas zanima vključenost novih stanovanjskih naselij v mesto, učinek pobreškega mostu (in ureditve cest na pobreškem in oreškem obrežju Drave). Zanima nas način življenja, da bi ugotovili formalne in neformalne odnose v novih stanovanjskih soseskah; zanimajo nas latentni in že artikulirani ali eskalirani konflikti.

Posebno perspektivo odpira dejstvo, da velik del šolajoče se mladine, med katero nameravamo najti velik del izvajalcev nekaterih segmentov, živi doma, pri starših (kar je posebej opazno v življenju študentov). Pridružuje se mu podatek, da po nekaterih osnovnih šolah psihologi organizirajo laično pomoč učencem, pri kateri sodelujejo srednješolci in učenci. Oboje je lahko izhodišče posebni naravnanosti raziskave: segmentiranje mladih na šolajoče in zaposlene; enotnost mladih (kdo so v neformalnih ocenjevanjih člani množice mladih); razmerje do starejših in obratno (predvsem staršev).

Ostale elemente sem razvrstil v skladu s kriteriji, ki jih je Raziskovalna skupnost mesta Maribor objavila v publikaciji **Smernice in elementi za pripravo samoupravnih sporazumov o temeljih plana raziskovalne dejavnosti za obdobje 1986—1990.**

1. Dve občini bi zajeli v raziskovalnem projektu neposredno, eno posredno (Tabor, Pobrežje; Rotovž). V petih letih pri predvidenem številu sodelujočih v celovitejši obliki ni mogoče pokriti večjega dela mesta; možnosti so pri dijaških in študentskih segmentih. (15 %)

2. Uspešno opravljanje kvalitativnega akcijskega raziskovanja bi ob navezavi na kvantitativno-opisne segmente pomenilo seznanitev s stopnjo socialne razgibanosti in zrelosti prebivalstva novih mestnih sosesk oz. naselij (zrelost v smislu: samostojno organiziranje pri reševanju konfliktov in samostojno reševanje nalog, ki jih je potrebno opraviti v okolju, skupaj); pri tem bi sodelovali s krajevno skupnostjo, člani njene organiziranosti, osnovno šolo in po potrebi še kakšno institucijo na terenu. (10 %)

3. Kvalitativen del raziskave bo ponudil rešitve na mikro ravni; preprečevanje ali vsaj opozarjanje na latentne konflikte. Možnost navezave na izkušnje, ki so bile pridobljene v raziskavi Štepanjskega naselja. Kvantitativno-opisni segmenti bodo omogočili dojočena posploševanja oz. zastavitev projekta, v katerem bi prišle do jasnejše socialne podobe mesta. (10 %)

4. Organiziranje, oblikovanje shem za uveljavljanje pobud in njih izpeljavo bi v povezavi z akcijskim terenskim delom bilo možno. Sodelovanje mladih, ki so prebivalci mesta, ali celo raziskovane soseske, bi pomenilo trajnejše ohranjanje rezultatov kvalitativnega dela projekta. (10 %)

5. Projekt ima posreden pomen za splošni družbeni in kulturni razvoj slovenskega naroda. Vendar bi se preko omenjenih 4—5 zunanjih sodelavcev lahko vključili v slovenski (in s tem delno jugoslovanski) projekt raziskovanja življenjskih načinov mladih (8 %)

6. Uvajali bi metode dela, ki jih na območju mesta nismo doslej razvijali, ali vsaj ne v večjem obsegu, sistematično in zunaj institucij, ki se ukvarjajo s socialnim skrbstvom v širšem smislu. Prav tako bi bilo sestavni del projekta teoretsko izobraževanje (v širokem zamahu: filozofsko, sociološko, psihološko, pedagoško) (7 %)

7. Usposobili bi vsaj 2 stažista, morda celo 4 (glede na predvideno trajanje projekta); sodelovali bi s krajevnimi skupnostmi, določenimi socialnimi institucijami v mestu; pa tudi z raziskovalnimi institucijami v Ljubljani (8—12 %)

Skupni procentualni delež: 68—72 %

Tabela ocenjevanja projekta:

zelo uspešno	100 %
uspešno	70 %
sprejemljivo	40 %
nesprejemljivo	10 %

Ker predvideva Raziskovalna skupnost mesta Maribor financiranja raziskovalcev v obliki 50 % : 50 % pri deležu raziskovalnih ur (ali drugače: polovico raziskovalnih ur mora kriti matična delovna organizacija), bi bila potrebna naslednja sredstva:

2 raziskovalca po 400 ur/leto	1.360.000,— din
5 raziskovalcev po 100 ur/leto	850.000,— din
raziskovalna ura po 1.700,— din	2.210.000,— din

za 2 stažista bi sklenili pogodbi preko instituta na Pedagoški akademiji tako z mestno kot republiško raziskovalno skupnostjo.

Naslov projekta je **24 ur in kraji, kjer jih preživimo.** Vendar je bilo govora samo o delu celotnega dne. Zelo pomembno bi bilo, če bi zajeli še več vožnje na delo/v šolo in nazaj; pri tem pa nam ne bi šlo zgolj za statistične podatke o gibanju, temveč bi želeli razviti vprašanja, s katerimi bi raziskali mestotvornost obstoječega načina življenja. Posebej pa nas v tej zvezi mika raziskava tovarniškega vlaka v TAM — opis in analiza neformalnih odnosov, ki so se razvili na njem. TAM je ohranil vrsto močnih tovarniških (»fabriških«) značilnosti — analiza neformalnih odnosov (predvsem povednost oblik) bi verjetno pokazala vrsto potez samorazumevanja in samoocenjevanja TAM-ovih tovarniških delavcev.

V. Epilog

Empirično in terensko socialno raziskovanje, združeno v en projekt, je vsaj za mesto Maribor novost. Z zanimivim in zahtevnim projektom lahko začnemo oblikovati trdnejše družboslovno-humanistično raziskovalno jedro. Proces je počasen. Ne pozabimo, da je trener mariborskih odbojkaric pred 18 leti govoril o perspektivnosti odbojke v tem mestu; približno deset let je gradil sedanjo ekipo.

dodatek

Ko smo pripravljali predloga za EKSPERIMENT Z »NARAVOSLOVJEM« in POUČEVANJE SKUPNIH DRUŽBOSLOVNIH PREDMETOV, sem si predvsem želel, da bi se razvila plodna javna razprava. Seja odbora za vzgojo in izobraževanje pri svetu Univerze v Mariboru, ki je bila v ponedeljek, 22. aprila 1985, je eden od »kamenčkov« v tej razpravi.

Pokazalo se je, da niso dovolj pojasnjene naslednje stvari:

— financiranje EKSPERIMENTA Z »NARAVOSLOVJEM«

— komu so/bodo posamezni ciklusi namenjeni

— status predlaganih programov v celoti študijskih programov

1. Ker gre pri naravoslovju za eksperiment s predmetom, ki naj bi šele postal redni predmet, predlagam, da šole zberejo sredstva za zbiranje izkušenj. Značilnosti izvedbe in krajše trajanje (eksperiment naj bi trajal samo 18/20 ur in ne 30) so prilagojeni eksperimentalnemu namenu programa. Obenem je treba poudariti, da je predvidena vključitev naravoslovja v redni **obvezni skupni** program.

2. S tem pa smo že pri naslednji nejasnosti. Umestno je vprašanje, ali naj tehnik (biolog) kemik posluša skupni program naravoslovja ali: naj študent ekonomije, ki ima v rednem programu 270 ur politične ekonomije, posluša skupni program politične ekonomije?

Zame je to smiselno in potrebno zaradi specifične zasnovanosti izvajanja skupnih programov. Ne gre namreč za poučevanje posebnih in delnih spoznanj, temveč za prizadevanje, da s 150 urami prispevamo k oblikovanju intelektualca. Skupni program, ki je že tako dovolj skromen, pa naj posreduje vsem študentom mariborske univerze vsaj nekaj skupnih mišljenjskih značilnosti.

Seveda bodo pri odločanju pomembni dogovori med obema univerzama oziroma na ravni republike. Prav možna je odločitev, da bo naravoslovje namenjeno nenaravoslovcem, politična ekonomija pa tistim, ki je nimajo sicer v programu (kar bi bilo podobno rešitvi pri skupnih predmetih na Filozofski fakulteti v Ljubljani: tam študentje pedagogike ne poslušajo skupnega predmeta pedagogika). Vendar: ko sem snoval predloge, sem se hotel izogniti značilnostim skupnih predmetov, ki sem jih doživel pri svojem študiju. Neuspešen mora ostati poskus, da bi v 30 urah sistematično in zgodovinsko predstavili vedo ali stroko. Primerna oblika je samo eksemplarično poučevanje; samo to posreduje elemente »sociološke fantazije« ali »dialektične imaginacije« — torej temeljne elemente mišljenja, kakršno je značilno za intelektualca, razumnika, izobraženca. Konec koncev: zakaj ne bi študent ekonomije 30 ur od 270 ur politične ekonomije poslušal v skupnem programu? Koristijo lahko samo »posegi« in »iztočnice«.

3. Skupni družboslovni predmeti so v različnem obsegu in v različnih oblikah obstajali že zdaj. Tako bi pri financiranju predloga šlo zgolj za združevanje ZAGOTOVLJENIH sredstev. Novost je torej izvajanje. Zato je prvi korak pri teh predmetih: odločitev šol, da sprejmejo drugačno OBLIKO izvajanja OBSTOJEČIH in OBVEZNIH skupnih programov.

Pogovor o vsebini, torej o tem, kaj naj bo eksemplarično predstavljena snov, je smiselen in mogoč šele v drugem koraku. Pri tem se je nujno treba navezati na dobre strani tradicije — na sedanje izkušnje. Zato in v tem smislu je predlog za skupne družboslovne predmete manj dodelan — gre pač za drugi korak, ki v prvi fazi predloga ne more biti podrobno obdelan.

Pri predlogu eksperimenta z naravoslovjem pa gre za postopno uvajanje novega predmeta, ki naj bi prav tako postal OBVEZEN SKUPNI PREDMET. Sredstva zanj bo torej treba zagotoviti v okviru dodatnih sredstev za izvajanje (oz. uvajanje) usmerjenega izobraževanja v visokem šolstvu.

Ker imajo vsi programi, za katere predlagam določeno obliko izvajanja, status **obveznih in skupnih predmetov za vse študente,** predvidevam, da je mogoče uskladiti urnike vseh šol za denimo **tri ure en dan v tednu** — te tri ure bi bile na razpolago za poučevanje skupnih predmetov. Ponavljanje ciklusov, kakor je opisano, pa bi omogočilo, da v primerno veliki (torej tudi ne: v preveliki) v dveh šolskih letih slišijo-odposlušajo vseh pet ciklusov vsi študenti.

In še nekaj: na seji se nismo podrobneje pogovarjali o predlogu raziskovalnega projekta. Ugotovili pa smo, da je vključitev študentov v projekt v predvideni obliki do določene mere odvisna od sprejetja predlagane oblike poučevanja družboslovnih predmetov — ta bi jim zagotovila dovolj pomembno mesto, da bi dobilo sodelovanje pri raziskovalnem projektu svojo specifično atraktivnost.

Igor KRAMBERGER

JAVNOST

(1. del)

Trije so razlogi, da v tej številki objavljamo prevod članka Ernsta Bocha iz leta 1936.

Kolikor je prevajalcu znano, je zadnji slovenski prevod kakšnega Blochovega teksta izšel novembra 1981 prav v **Katedri.** Ob stoletnici rojstva (8. julija 1985) se uredništvo Katedre navezuje na tradicijo.

To sta dva razloga, tretji pa je povezan tudi z izbiro prispevka. V 1. nadaljevanju teoretske priloge BOJ PROTI DELU IN LEVIČARJEVA KULTURA (Katedra 2/1985) smo objavili prevod uvoda v knjigo Oskarja **Negta Živo delo, odvzeti čas.** V 2. opombi uvoda omenja O. Negt dva Blochova prispevka, ki obravnavata razmerje med pristranostjo in resnico. Enega tokrat v prevodu objavljamo.

2. del bomo objavili v septembrski številki **Katedre.**

uredništvo

Ernst BLOCH,
rojen 8. julija 1885 v Ludwigshafnu, umrl 4. avgusta 1977 v Tübingenu.

»Ne vzdrži trditev, da je človek od rojstva svoboden in enak. Ni nobenih prirojenih pravic, vse so pridobljene ali si jih moramo v boju šele pridobiti.«

ERNST BLOCH: SOKRAT IN PROPAGANDA

Skoraj vsi najraje poslušamo sami sebe. To ne velja samo za blebetače in domišljave nečimerne bučmane. Temveč tudi za dobra ušesa, za moža, ki si pusti kaj reči. Zagrabiti ga moramo v njegovem lastnem položaju in sicer najprej v **njegovem položaju,** kakor se njemu zrcali, da nam prisluhne. Šele potem ima vse ostalo možnost, da bo slišano in razumljeno; vzbudi zaupanje. To pa nikoli ne uspe od zunaj ali od zgoraj, z našo vsevednostjo, ki se bliža kot prekašajoča. Od zgoraj pridemo do živega muham ne ljudem. Šele polovica nabrisanosti je, da smo sami nabrisani. Kar se namreč tiče govornika in njegove sreče.

Zadnja leta so nam to pokazala, ko so nas povsem potlačila. Od kod le izvira praznoverje, da si resnica sama utira pot? Da bo tudi uslišana, če je slišana, da v trenutku useka pri tistih, ki se jih tiče? Nepreverjeno kroži med propagandisti uma ta vse preveč direkten stvor, kot praznoverje uma samega, kot tribut, ki ga plačuje za uničenje ostalih škarnikov. Pustimo ob strani naciste; ti ne vodijo nikamor drugam kot v smrt in zmedo, tako nimajo težav pri ubiranju ovinkov. Imamo pa tudi bolj poštene ljudi z bolj poštenimi cilji, ti nikoli ne bi udarili kakor strela z jasnega, kot bi mnogi levičarski propagandisti. Pošteni poslovneži so dodobra znali prijeti svoje stranke, če povsem odmislimo zdravnike za živce in psihiatre. Koliko bolj domiselni pa so šele ljudje, ki sploh nočejo opraviti nobenega posla, temveč nekaj nasprotnega. Ki hočejo tistim, ki so peklensko zapredeni, odpreti oko za posel, ki ga počnejo z njimi.

Levica ima resnično pravo zavest, toda res je tudi, da obstaja sprevrnjena, zaklepajoča se zavest. Ob znanosti stoji modrost, da vidimo človeka, in prav to je najbližje praksi. Da pa je nekaj resničnega treba samo izreči, pa bo že neizogibno učinkovalo, ta čisti idealizem je bil v materialističnem taboru vsekakor čudež.

Praznoverje v avtomatičen učinek vpogleda se razen v shematski propagandi pojavlja samo še pri učiteljih matematike. Serviralo je formule, bolj ko so bile suhoparne, boljše so bile, in imelo ljudi za vodo, v kateri se razkrojijo.

Praded tega praznoverja — gotovo presenetljiv praded za ekonomiste — je Sokrat. Ta je prvi vse ljudi presojal po sebi, torej krivo. Seveda ne že od samega začetka, ne v svojem druženju; pri tem je bil stari dosti bolj prilagojen kot sto tako imenovanih rdečih hujskačev skupaj. Pozoren je bil na besede drugih. Zahajal je h krojačem, čevljarjem, slikarjem in kovačem v delavnice, jih zapletal v pogovore. Vsa Platonova in Ksenofontova poročila se ujemajo v tem: da Sokrat ni hotel že od začetka poučevati, temveč se skupaj z drugimi učiti, ne njim vsiljevati svoja

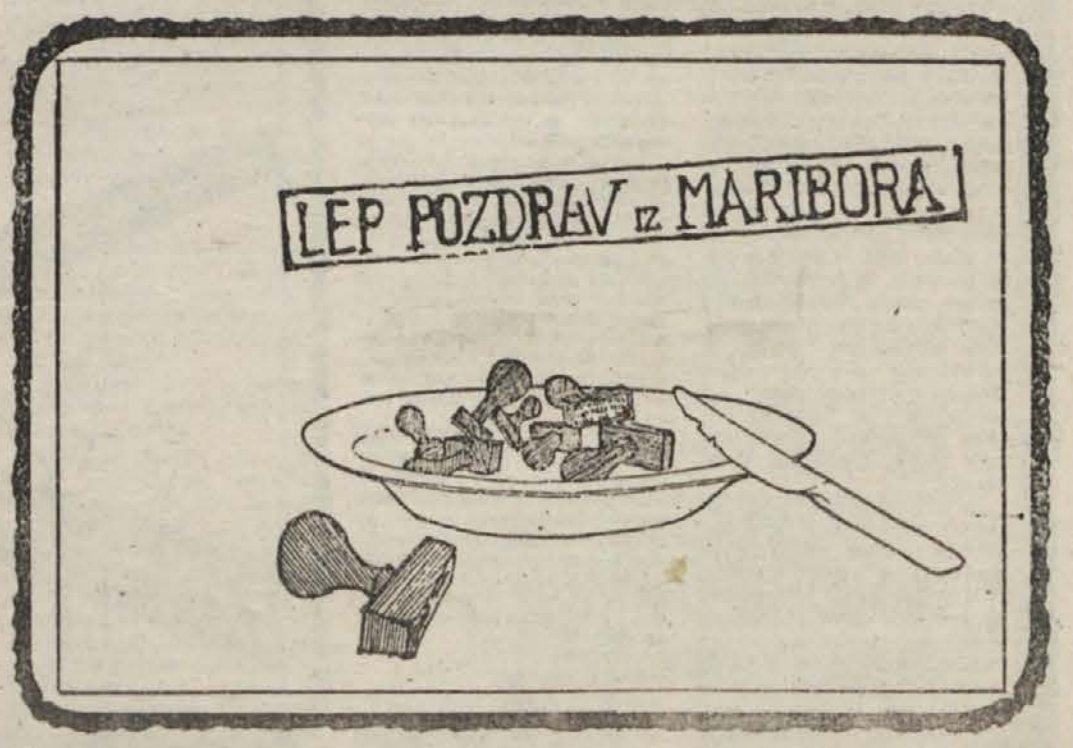

UMIKANJA VASE

prepričanja, temveč preveriti njihova, ne ponujati izgotovljeno resnico naprej kot kovan novec, temveč zbujati čut za resnico in vrlino, kazati pot tja, uničevati navidezno védenje, iskati pravo védenje. Nenasiten glede pogovorov je oprezal za vsako priložnostjo za podžigajoče kramljanje, utemeljeno v ironiji lastnega nič-védenja, povod je našel, kakor mu ga je naključje prineslo, najraje pa v praksi svojih partnerjev v pogovoru. Vse to ne glede na ugled osebe, sprva celo ne glede na logično-moralistični smoter; še javno nimfo, na katero je naletel, ko je bila za model pri slikarju, je nekoč naredil filozofično, ko jo je skušal privesti do pojma in metode njene obrti in ji pokazal, s katerimi sredstvi si lahko najbolje pridobi moške. Toliko o vzorno konkretni konverzaciji, ki se navezuje na interese: ta izkušenost in samo ta je Sokratova modrost. Tudi dialektično-induktivni postopek, s substanco napolnjeno razsvetljevanje, v katerem in h kateremu se je gibal pogovor, ima svoje lepe, še zmeraj učinkujoče meritve. Sokratovska »nevednost« je prav danes, v ilegalni propagandi marsikaterega nemškega komunista, sredstvo, ki ga radi urijo, da bi v naivno spraševanem vzbudili vsakovrstno védenje, ki se ga sicer ne bi domislil. Sredstvo, ki je skoraj brez nevarnosti, vsekakor ga je težko razkriti: Sokrat ga je spravil na svet. Čeprav njegovim današnjim metodikom sploh ni treba ničesar vedeti o Sokratu, in ta ni bil, kakor kaže njegov konec, nikakršen učni mojster za skritosti. Zato pa toliko bolj opazno — in to je ne-modrost — učni mojster intelektualizma brez dna, pedagog vsega tega, kar je politični propagandi najbolj škodljivo. Do ironije nevednosti bi se ilegalni disput dokopal tudi brez Sokrata; pedagoški intelektualizem pa je po izvoru jasno sokratovski, še v razsvetljenstvu, še pri Heglu. Človek v svojem temnem pritiskanju, ki se dobro zaveda prave poti (tako da je potrebno samo še nekoliko razsvetljevanja, da ga spravimo na pot), je v spremenjeni družbi enak teoretski avtomat kot človek s sokratovsko učljivostjo. Hegel pa, ki mu »temne strani narave« niso bile tuje, je kljub temu, tudi psihološko, panlogik par excellence. Občutja so posebnosti, ki jih zdravi rdeče pisalo, alogičnosti v človeku nimajo nobenega drugega položaja kot tega, da so popljuvane ali vsaj s konstruiranjem odpravljene. Ravnodušnost do topega občutka (v katerem tičijo tako številne Hitlerjeve žrtve, tičijo kričoč za pomoč) je pri Heglu prav tako velika kot pri nekaterih marksistih (ki v tem sploh niso to, temveč slabi heglovci in sokratovci). »Če se človek«, pravi Hegel »pri nečem ne sklicuje na naravo ali pojem zadeve ali vsaj na razloge, na razumsko občost, temveč na občutek, potem ni mogoče narediti ničesar, kot ga pustiti, ker se s tem izmika skupnosti umnosti, se zapira v svojo izolirano subjektivnost, partikularnost.« (Enciklopedija § 447). Sokrat, začetnik in povzročitelj te »razumske občosti«, ljudi sicer nikakor ni pustil same, prav tako je zase negoval skrajnje teman občutek, znani daimonion. Kljub temu pa bi človek rekel, da v navedenem Heglovem nasvetu sliši modernega sokratika, takega, ki je postal sektaški, ki človeka občutja pusti samega (se s človekom občutja ne ukvarja; I. K.) in predpostavlja bolj ali manj zaostale računske stroje. Predvsem pa je Sokrat en vogue v tem, da sploh ne pozna nobenega odpora proti vrlini in vpogledu vanjo. Vrlina ni samo izučljiva, dobro je to, kar smo uvideli nasploh, greh zgolj zmota, delati nravno pravilno enako kot poznavati nravno pravilno. Temveč človeku tudi ni mogoče, da bi ne prakticiral to dobro, ko ga enkrat pozna: kdor slabo ravna, dela tako zgolj zaradi napačne — sprvrnjene sodbe. Nihče ni prostovoljno zel, zgolj nravna nevednost je razlog vseh napak, nravna poučenost pa neizogiben koren pristrane pripadnosti k dobremu. Če nravno vedenje nadomestimo z ekonomsko-marksističnim, prakso dobrega s prakso socialne revolucije: tedaj začuden pogled sreča že v Sokratu intelektualizem tistih, ki pač nočejo opaziti (imeti za resnično) grče (čvrša ali hrge), ki kmete in sproletarizirane malomeščane loči od spoznanja, dá, direktne prepoznanljivosti njihovega položaja in resnice. Prek stoe in Spinoze, prek logičnega optimizma meščanskega razsvetljenstva, prek Heglove vere v glavo (in v glavi; Kopfglauben) je sokratska enačba: vrlina = vpogled — še danes zmotni motiv politične pedagogike in propagande. Število Hitlerjevih žrtev je bilo zaradi tega intelektualizma (nasprotja Komunističnemu manifestu) brez dvoma še povečano.

Jasno kot na dlani je že, da mnoge od njih (žrtve; I. K.) vpogleda niti nočejo. Kolikor jim kaže, kje stojijo (so) in kako brezupno si je želeti vrnitev njihovega prejšnjega, morda sploh ne tako slabega stanja. To velja za zelo veliko malomeščanov, tu ni nobenega drugega nasveta, kot da najprej tudi mi temeljito občutimo to ne-hotenje, da bi mu prišli do živega izhajajoč iz sebe. Tudi v prejšnjem malomeščanovem obstoju marsikaj nikakor ni bilo po njegovi volji (zahoteno), denimo dnevna, ničeva, oguljena skrb pri poslih ali v gospodinjstvu. Za kmeta obstajajo stoprocentne, za malomeščana vsaj pretežne gotovosti, ki mu lahko pogled naprej naredijo prav slastnejši od tistega nazaj; potrebujejo pa vsekakor, da bi zajele hotenje sloja, sočno podobo, ne pa suhoparne radikalnosti, kaj šele kakšno napačno. Kakšno škodo je naredilo samo povsem napačno mnenje, da bo socializacija kmetu neizogibno, že prvi dan iz hleva odnesla njegovo kravo, malomeščanu pa njegov buffet iz stanovanja. Nikoli ni nihče dovolj zaznavno ugovarjal takemu nesmislu, nikoli govoril o bivanju, v katerem kmet sploh ne potrebuje več svoje lastne krave, malomeščan pa svojega buffeta niti noče več imeti v posesti. Podcenjevali smo opustošujočo reakcijo volje na napačno razumljeno podružbljanje in zdrsnili smo v propagandi, ker pač v nas ni bilo tega napačnega razumevanja, vse preveč zlahka, vse preveč teoretsko prek tega. Socializacija je bila tako zamenjana s sodnim izvrševalcem, tako se je lahko (za zdaj neškodljivo) hotenje malega človeka po lastnini povezalo s svojim (dobro prikritim) uničevalcem, velikim kapitalom. Nadalje pa je še posebej trda grča, celo tedaj, če je hotenje pripravljeno/paratus, hočem reči, nagnjeno (občutljivo za . . .; anfällig) k temu, da se socialistično spremeni, prisotna v ostankih starejšega načina gospodarjenja in mišljenja, v habitu malega in srednjega kmeta pa tudi določenih slojev (Ta habitus sem v poglavju svoje knjige »Erbschaft dieser Zeit« poskušal določiti kot »nehkratnost« in ga ekonomsko- sociološko razmejiti od gole »zaostalosti«, s katero so ga povprek zamenjevali.). Nehkratnost naredi, da razmerje med bitjo: zavestjo ni direktno, adekvatno, mehansko-prometno, z drugimi besedami, da sproletarizirana bit kmetov in malomeščanov nikakor ni za petami proletarski zavesti. Ravno nasprotno, oblikuje se sprevrnjena zavest posebne vrste, notranji prostór, ki ne meji direktno na proletarsko-velikokapitalistično dejanskost (resničnost) in njeno dialektiko, ki torej ne daje socialističnim resnicam o tej dejanskosti sploh nobene resonance ali samo popačeno. Tudi tukaj je začuteno, da je protislovja zadosti, subjektivnega s topim besom kakor objektivnega, tako rekoč, nekakšnega romantičnega antikapitalizma, še zmeraj ne izživete, tudi relativno boljše preteklosti, ki se zaklepa pred »MEHANAO« (zvijačno si izmisliti; modro narediti; povzročiti; I. K.) sedanjosti. Toda to protislovje je ravno nehkratno, torej od pristnega, realnega, hkratnega tako različno kakor top bes od zavestnega revolucionarnega dejanja, kakor neizživeta preteklost prihodnje družbe, s katero je noseča sedanja. Zato tukaj niso usekala spoznanja najbolj naprednega razreda v vsej svoji resničnosti, zato uspejo, ideološko, skoraj vsi požigi Reichstaga. Zato je med prevaranimi, kot je dejal Schumachier, lahko brž učinkovala tako resnično, ostala resnica tako neopažena. Zato so tako dobro uspevali (nadvse hkratni) sleparji, na razpolago so imeli ogromno število prevaranih in takih, ki jih je moč prevarati, nacionalsocialistično množično bazo iz nehkratnega protislovja.

Znova proti temu ne pomaga zgolj vpogled v dejstvenost (tudi če bi bil povsod na razpolago). Pomaga samo spretna ljubezen in poznavalska prilagoditev tistim delovnim ljudem, ki pač niso proletarci, temveč propadli, zaklenjeni, sproletarizirani. Niti neposredno prikazano spoznanje njegove nehkratnosti (če molčimo o zmoti o totalni hkratnosti) ni sposobno spraviti na noge kmeta ali nameščenca samega, da bi ga naredilo sposobnega za pravilno zavest in upiranje. Tudi ni nič bolj napačno, da preprosto propagando zamenjamo s populariziranjem, ker mislimo, da smo premagali intelektualizem, ko smo za začetek znižali raven populariziranja. To mnenje (značilno je, da je najbolj razširjeno med slabimi ali suhoparnimi propagandisti) zamenjuje generalštab s poslanstvom (misijonarstvom; I. K.), laboratorij s pridigo. Prav zato, da bi pridiga usekala in navedla (izrekla; I. K.) prava sredstva, nikakor ne smemo znižati ravni raziskovanja; kažen je shematičnost ali šlamastika. Pomaga edinole občutljivo-konkretno poznavanje ljudi pri tistih, ki sami vedo; podpiranje imanentno razumljenega besa v zavezništvo z razodetim — pokazanim razočaranjem; sprejetje elementov preteklosti, ki vsebujejo prihodnost, v dediščino prihodnosti. In povsod sta bila zlo intelektualizem, zadovoljstvo z lastnim, varno do doma spravljenim zakladom znanja. Moderni sokratik misli, da je razsvetlil, če je prestrašil (in s tem odvrnil; abgeschreckt; I. K.); verjame, da je pridobil kmete in nameščence, če jim postreže s pojmi, po katerih niso niti spraševali niti niso zmožni spraševati. Če ljudem, ki imajo kapitalizem do vratu, jim pa še ni vrh glave prav zaradi naveličanosti nad racionaliziranji, vedno znova postreže — kot z nečim najboljšim — z najbolj neprijetnimi zapletenostmi ekonomsko- teoretske vrste. Brez čutaza dejstvo, da se ljudje, ki »so za luno«, kaj hitro vedejo do spoznanj najbolj naprednega dneva, čeprav bi jih že hoteli, kakor gorski kmet v stikalnici ali, cum grano salis, kot Kitajec na forumu. Nenehno bobnenje teorije — od samega začetka, ne glede na osebo, vsepovsod — je med še nehomogenimi sloji zaplodilo manjvrednostne občutke (ki jim sledi sovraštvo do tistega, ki jih je vzbudil), ne pa »vrlino«.

Če bi šlo zgolj za védenje, potem bi bilo vse, kar vsebuje, že tukaj. Kako je čas že zrel, kako dolgo že, kako zelo jasno nosi drugo družbo. Imamo borce s težkimi urami, v katerih ne izgubijo upanja, temveč tako rekoč potrpljenje. Seveda obstajajo salonski ljubitelji revolucije, ki jih dolgočasi, da se zastor ne dvigne, da že zdavnaj prebrana igra nislednjič tudi odigrana. Tako pa, v svetu, ki je izjemna klobka, v dva- ali trikrat starem svetu, prikliče propaganda ta pravega vse prepogosto samo nasprotje, ne pa delovanje ta pravega; hočem reči: intelektualistična propaganda ali vseskoz direktna. Delati ta pravo iz direktne razsvetljenosti je še uspelo meščanski revoluciji, kot enkratno, danes nič več ponovljivo srečno naključje. Priprava leta 1789 je zato lahko bila tako intelektualistična, ker je bilo hotenje tretjega stanu iz razlogov, ki jih tu nimogoče izpeljati, v veliki meri konformno z njegovim hotenjem po znanju; kajti takrat sta samo plemstvo in kler, razred brez privržencev, cenila »nehkratnost«. (Kljub temu pa še takrat pravice človeka ne bi bile kresilo samo s hladno svetlobo enciklopedistov, brez Rousseaujevih čustvenih impulzov, ki jih je bilo moč na široko trositi.) Danes stoji ob proletarcih opotekajoča se množica zgolj sproletariziranih; ti pač ne pijejo direktno iz vrelca hkratno-ostrega védenja. Zanje je vse lahko sprevrženo, pošast v poštenjaka (Biedermann — iz zaupljivosti omejen človek; I. K.), intelekt v pošast ali v »besedo z židovsko žarkim bleskom«. Danes ni vladajoči razred zemljiško plemstvo, ki se je brez nadaljnjega moralo odpovedati množični bazi, temveč neocenljivo razklana buržoazija; katere vendee (upor rojalistov v zahodnih predelih Francije proti revoluciji leta 1793; I. K.) se giblje križem kraž, je povsem drugače mobilizirana kakor zgolj regionalna takratne aristokracije. Danes ni proti revoluciji, kar je samoumevno, le vladajoči razred, kot pure oponent ali »satan«; temveč je izrastla grča proti njej tudi med pravimi pripadniki, tako rekoč stari Adam (grešni človek, ki podlega skušnjavam; I. K.), s katerim je vsekakor treba računati, in to drugače kot s hudobijo razrednega sovražnika. Namreč bratovsko-taktično, lahko bi rekli: s tistim poštenim jezuitstvom svetlobe, ki se tu dogaja in se mu ni treba — v tem se razlikuje od sleparskega jezuitstva ali starega trojanskega konja — skrivati pred svetlobo, niti pred opozorilom, da je trojanski konj aline-intelektualizem. Stari Adam ali grča revolucije je ne-hoteti-vedeti in nehkratnost, je neusklajenost med antikapitalističnim iracijom in revolucionarno-progresivnim hotenjem in zavestjo. Gre za zelo zemeljsko razliko, ki jo je moč zelo relativizirati, brez medicine pa ni ozdravljiva. Prav v materialistični revoluciji bo slednjič čista tista posvetna nabritost, ki nastopa s tujimi zadevami, da bi se pobrala s svojimi, ki nenehno študira točko receptivne, ne zgolj objektivne zrelosti; ki zaklepajoče protislovje obravnava s tistim poznavanjem človeka, ki bolj nepostvarelo in konkretno kot kdajkoli spada k poznavanju zadeve. Goli intelektualizem, zadovoljen s tem, da je za sebe vse doumel in izpeljal, podpira samo interese kapitala glede razkola med sproletariziranci in proletarci. Sproletariziranec je najbolj smijivo oznanil, da ni nikakršna zelo pametna knjiga, temveč človek s svojim protislovjem — in s kako težavnim, kako džungelsko zadrtim. Vera v moč golega poučevanja, v neposredno propagandno silo analize je sokratizem najslabše vrste: tako nikoli ni bil osvojen noben svet. Potrebujemo drugega Sokrata, tistega, ki se nenehno druži, je pri tem izčrpen in poganja druženje z vprašanji naprej. Ta Sokrat je izvir velikega političnega učitelja (ki se sam uči). Sokrat intelektualno zaplojene vrline pa je eden od izvirov velike politične zakasnitve.

(november 1936)

prevedel Igor KRAMBERGER
junij 1985

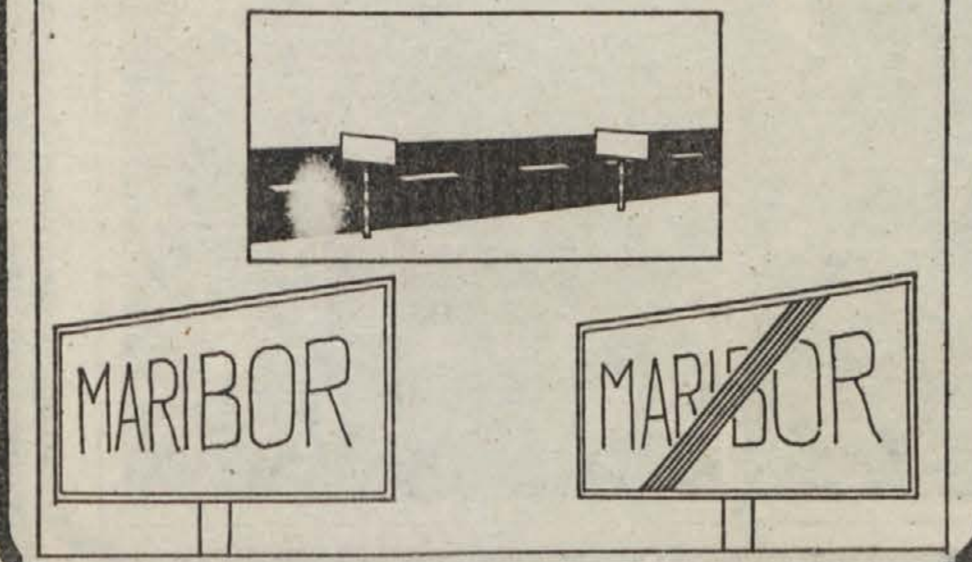

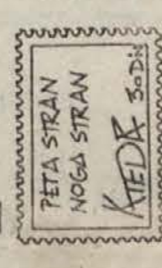

Preživeli pripovedujejo o pokolu

izgubljeno ljudstvo ZIMBABVEJA

V aprilu začeto serijo zunanje-političnih člankov nadaljujemo z zapisom IZGUBLJENO LJUDSTVO ZIMBABVEJA. Avtor je priznan pisec, sestavek pa je leta 1984 objavil eden najeminentnejših svetovnih časopisov: londonski OBSERVER — ugleden list predvsem zaradi svoje nepristransko kritične uredniške politike, preverjenosti podatkov in kvalitete pisanja.

IZGUBLJENO LJUDSTVO ZIMBABVEJA govori o dogodkih, ki jih javnost praviloma nerada oziroma ne sprejema kot obstoječe. Žal pa prikrivanja ne odpravljajo vzrokov in nasilje je prej pravilo kot izjema v svetu, ki ga živimo. Zato pričujoča reportaža ne govori samo o težavah razvoja na afriškem kontinentu, temveč predvsem o stranpoteh našega planetarnega dogajanja.

Uredništvo

Observer, Donald Trelford, 1984

Oblasti pripravljajo novinarsko ekskurzijo v prepovedane kraje južne Matabelije, morda jo bodo organizirali ta teden, v počastitev četrte obletnice neodvisnosti Zimbabveja in konca vojaških hajk, namenjenih, da iztrebijo gverilce, ki so prišli čez botsvansko mejo. Ko bodo novinarji prišli pogledat, bodo videli **mirno, normalno življenje:** nasmejane učenke v zelenih oblekicah, otroke, ki poležavajo v senci pod traktorji, ženske in starce, z motikami praskajoče po izsušeni zemlji, govedo, koze, osle, morda kakšnega bika. Sicer suha dežela je po zadnjih deževnih dneh presenetljivo ozelenela in ceste so težko prevozne.

Obiskovalci bodo videli komajda kaj vojske — kakšen star oklepni transporter bo ropotal po cesti, morda bo mimo peljal kamion vojakov z metalci raket in avtomati AK 47.

Ne bodo pa videli mrličev. Tudi opeklin in ran od bajoneta, ki sem jih gledal na možu iz vasi Esigodini, ki so ga agentje obveščevalne službe skoraj do smrti pretepli, jim ne bodo pokazali. Njegova žena in otroci so gledali mučenje, in posvarili so jih, da bodo ustreljeni, če ne bodo tiho. Zasliševali so tudi njegovega soseda, a ta ni preživel.

»Začeli so naju mlatiti s palicami in puškami, zabadali so naju z bajoneti, zažigali plastiko na koži. Mučili so naju približno štiri ure.« Njegov prekršek je bil, da so ga videli na mopedu stranke ZAPU. Ko je govoril, je po zidu stekel ščurek, mimo tiskane molitve, edinega okrasa v goli sobi:

Gospod, naj bom orodje tvojega miru. Naj sejem ljubezen, kjer vlada sovraštvo. Vero, kjer vlada dvom. Kjer je obup, upanje. Kjer je tema, svetlobo. In veselje, kjer je žalost.

Med pogovorom so se v sosednji sobi zbudili otroci, kašljali so in tiho jokali. Naš nočni prihod je prebudil strahove v njih.

Ko sem v Harareju intervjuval Roberta Mugabeja, je bil premier **impresiven in zgovoren** kot vedno. Tudi on je nekoč trpel, deset let zaprt za zločin, ki ga ni bil storil. Njegov edini otrok, sin, je umrl v teh letih, ne da bi videl očeta.

Minister za državno varnost, Emerson Munagagwa, je med pogovorom dramatično razprl zaveso na zidu svoje pisarne in mi pokazal zemljevid, pokrit z obarvanimi bucikami. Zelene so kazale kraje, kjer so se decembra in januarja pojavili gverilci, kar je privedlo do zapore. Rekel je, da rdeče pomenijo nasilstva, npr. to, da so prevratniki vaščanom rezali ušesa in nosove.

3. marca sta v pokrajino prišli 5. in 6. brigada narodne armade, dozdevno zato, da bi polovili te tuje razbojnike. Hitro pa se je pokazalo, da **vojaki pod besedo disident razumejo veliko različnih grehov,** tudi take, ki jih sploh ni bilo.

Več prič pripoveduje, kako je major iz 5. brigade na vaškem zboru dvignil mrtvega dojenčka, rekoč: »To je disidentski otrok. Če boste pomagali disidentom, se bo tako zgodilo tudi vašim otrokom.« potem je vrgel trupelce na tla.

5. brigada (vodi jo brigadir Shiri, znan kot Črni Jezus) si je pridobila črno slavo že lani v čiščenju severne Matabelije, ko je pobila tisoče Ndebelov, manjšinskega plemena, ki je tradicionalno podpiralo Nkomovo stranko ZAPU. Njeno nasilnost in pomanjkanje discipline pripisujejo severnim Korejcem, ki so jo izurili, nedavno pa so nekaj njenih nižjih oficirjev ponovno izurili Britanci, v svojem progamu vojaške pomoči. Vojaki šeste brigade, ta je znana kot predsedniška garda, so večinoma najstniški pristaši partije.

Ta teden je Mugabe prvič po začetku zapore govoril v Matabeliji. Zgodaj sem odšel v Gwando, na rob zaprtega področja, in prosil voznika, naj me odpelje skozi cestne zapore v indijansko deželo, navkljub velkemu naslovu v Bulawayo Chronicle, da je novinarjem vstop strogo prepovedan. Šla sva skozi tri zapore, ki so jih stražili živahni policaji v rjavih škornjih in še zadnjo, kjer je stal vojak, ki se je nenadoma zasmejal, »Kako pa vi?« Vozila sva skozi vse prepovedane kraje, mimo Kezija, Antilopinega kopa, taborišča Bhalagwe, mimo vseh teh imen, ki so se jih Matabeli naučili bati.

Žrtve so se začele oglašati šele kasneje, ko je moje zanimanje postalo znano. V svoji hotelski sobi v Bulayu sem ponoči sprejel skrivnosten telefonski klic. Bi lahko sprejel nekoga s sporočilom zame? Obiskovalec, Afričan, mi je izročil pismo: »Prosim, pojdite s tem prijateljem . . .« Šel sem z njim na parkirišče, avto naju je pozdravil z lučmi, živčno sem sedel vanj in v tišini so me odpeljali iz mesta v prepovedano deželo. Po napol komičnem vložku, ko smo peljali policaja, smo se ustavili pri osamljeni hiši, celo večnost trobili in končno zamenjali avto. Novi voznik nas je odpeljal do oddaljene cerkve, kjer sem poslušal vrsto prič in dobil podpisane izjave o grozotah vojaških hajk.

Potem so me spet dolgo vozili — bilo je že čez polnoč — do hiše v Esigodiniju. Po pogovoru so moji gostitelji pripeljali v hišo moža, ki ga bom imenoval Jason, in njegova zgodba je bila še bolj čudna.

Podiral je drevje v Welonki, ko sta se pojavila vojaka z bajoneti na puškah in biči za pasom. Vprašala sta, če sta z ženo videla kaj disidentov. »Takšne ljudi smo videli lani,« je odgovoril, njegova žena in babica sta rekli isto in vojaka je to razjezilo. »Kaj mislite, da je oblast neumna, da pošilja vojake, da bi vas branili pred disidenti, če ni tukaj nobenih disidentov? **Torej ste vi disidienti, vi, ki skrivate disidente.«**

(Ta izjava je poučna, saj pomaga razložiti frustrirano divjaštvo, ki je sledilo. Kaže, da je stav takšna, da so vojaki odkrili nekaj redkih pravih »disidentov«, torej oboroženih tujcev, med iskanjem pa pobili stotine nedolžnih vaščanov (nihče ni štel). Boljši način za ustvarjanje disidentov si je težko zamisliti.)

Vojaka sta tedaj skoraj odšla, eden od njiju je rekel v jeziku Shona, »Bolje bo, če greva.« Drugi, ki je imel kamuflažno obleko, pa je odgovoril, »Ne, ti ljudje morajo biti tepeni,« pobral palico s tal, jo zlomil, ukazal babici, naj leže na tla in jo dvajsetkrat udaril po stegnih. Še drugo sorodnico sta pretepla s palico in bičem, potem pa še Jasonovo ženo, ki je vreščala. Ob tem je vojak v kamuflažni obleki odvrgel palico, naperil bajonet in rekel: »Ti kričiš, koga kličeš, je to znak, da kličeš disidente?« Drugi vojak ga je posvaril: »Ta ženska je suha. Kosti ji boš polomil.«

Nato sta vojaka odšla, a s seboj sta vzela Jasona in njegovega soseda, spotoma pa še druge, med njimi lastnika vaške trgovine. Med potjo sta zapornike nekajkrat ustavila in jih pretepala in med enim teh postankov sta jih prisilila, da so kadili daggo in se v njuno zabavo borili z biči. Postala sta še ob vaški šoli, streljala na dva otroka, ki sta skušala pobegniti (Jason misli, da sta enega ubila) ter pobrala in pretepla učitelja. Končno sta imela devet ujetnikov, ki sta jih odpeljala do rudarskega taborišča Stairs Al. Tam so jih spet pretepli in enemu polomili roko in rebra. Naslednje jutro so dvema od njih ukazali, naj izkopljeta pol metra globoka »stranišča« in vsem so rekli, naj skočijo noter. Vojak je vprašal: »No, vi tam, na kaj sedaj mislite?« in Jason je odgovoril za vse: »Na nič ne mislimo.«

Poslali so po komandirja in ta je vprašal devet mož v jami: »Ste prepričani, da ne veste, kje so disidenti?« Jazonu in še enemu so rekli, naj prideta ven. Jazon nadaljuje:« Komandir se je naslonil ob drevo, prižgal svoj radio in ustrelil Sobhukuja. Moža ob njem, Silaphazija, ki je bil ves pokrit s krvjo, so izpustili (brez vidnega razloga) in ga posvarili, naj bo tiho. Potem je komandir ustrelil Tshako in Wilsona Ndlovu in izpustil Magando Dube. Potem je ubil Daniela Nguwenyo in Sigidinjia Dube, ki ga je petkrat ustrelil.« Jasonu in prijatelju so potem ukazali, naj pokopljeta trupla in izravnata grobove. »Na gomilo sva položila veje,« je rekel. Videl sem še veliko gomilo, pokrito s kamni. V njej je šestnajst trupel. Lahko identificiram komandirja, ki je streljal.«

Osemnajstletno Nomso Ngwenyo so odpeljali v taborišče Khame pri Plumtreeju. »Moškim so ukazali, naj držijo roke kvišku, ko so jih pretepali. Mlade ženske so morale peti in plesati,« pravi.

»Tepli so me s palicami in gumijevko. Vsi hkrati so me tolkli, dokler nisem omedlela. Dvignili so mi obleko in me tepli po zadnjici in hrbtu in krvavela sem.«

Poročila trdijo, da so ženske rutinsko žalili, posiljevali in celo zabadali z noži.

Mladenič iz Kezija je opisal grozote taborišča Bhalgwe blizu Antilopinega kopa, opuščenega zlatega rudnika, kjer je veliko ljudi pomrlo od pretepanja in elektrošokov. Pravi, da je bilo 11. februarja v taborišču 856 žensk in 1000 moških, šteli so šolarji. Ena od prič je videla 12 ali 13 trupel in drugi je rekel, »eden, dva ali trije so tam umrli vsak dan.« V vojaški bolnišnici so trije možje umrli zaradi počenih ledvic, potem ko so bruhali in urinirali kri, po batinah v belih azbestnih barakah Bhalgweja.

Še eden od preživelih iz tega taborišča pravi:

»Mene so samo tepli, videl pa sem druge, ki so jim dali elektrošoke in pljusknili vodo čeznje, ko so omedleli. Žrtev so pritrdili z vzmetmi, zataknjenimi za ušesa in ji dali žico v usta. Drugo žico so polagali na hrbet. Mučili so štirje ljudje v vojaških uniformah, dva moža in dve ženski. Žrtve so ležale na tleh.«

V Harareju sem vprašal Mugabeja, ali res misli, da vojaška rešitev lahko opravi s problemom Matabelije: mar ne bi mogel poskusiti tudi s politično rešitvijo? Odgovor je bil brezkompromisen ne. »Rešitev v Matabeliji je vojaška rešitev. Njihove pritožbe nimajo podlage. Volilci so odločili leta 1980 in takrat bi morali sprejeti poraz.« Nadaljeval je in za vse krivil Nkoma, potem pa dodal: »Situacija v Matabeliji zahteva spremembo, ljudi je treba reorientirati.«

Zdi se, da je v tem pravi razlog za delo pete in šeste brigade — Ndebele je treba poučiti o realnosti moči.

To je brutalna realnost. Ni jasno, v kolikšni meri izbirčni, hladno intelektualistični Mugabe odobrava ekscese in nekateri njegovih ministrov priznavajo, da preprosto nočejo vedeti, ali pa se ne upajo umešavati v proces, ki je očitno namenjen, da pripravi tla za odločilni avgustovski kongres stranke in enopartijsko oblast po naslednjih volitvah. Cilj je streti ZAPU, ki pa itak sama razpada. Isto govori kampanja primitivne politične indoktrinacije — »Nimate hrane, ker podpirate Nkoma« — in prisilno zborovsko vpitje gesel za Mugabeja in proti Nkomu.

Duhovnik, čigar tihi pogum, da si je upal spraviti dejstva na svetlo, ti kljub vsemu precej okrepi vero v človeško naravo, pravi: **»Tukaj se dogaja nekaj zelo slabega. In še nepotrebno je. Zato je še bolj žalostno«.**

V ozadju teh grdobij je krvava preteklost Rodezije, ko je v petnajstih letih državljanske vojne umrlo čez 25 000 ljudi, in Britanija nosi del odgovornosti zanjo. Peta brigada in obveščevalna služba CIO sta se učili pri skavtih Iana Smitha — njihove metode so bile prav tako krute pa so vseeno, kot je Mugabeja posvaril sam Smith, na koncu premagale le same sebe.

Mugabe in njegovi kolegi zagotovo dajejo vtis zaupanja vase in odločenosti, da rešijo probleme dežele, posebno gospodarsko recesijo, oteženo s tremi leti suše, ki je skoraj uničila letine koruze ter povzročila izpad izvoza in lakoto. (Pomanjkanje je najhujše v zaprtem območju, kjer je vojska zaprla trgovine in ustavila dovoz koruze.)

Pri vsem tem za hrbtom Zimbabveja nikoli ne potihne topo hrumenje Južne Afrike, sedaj še okrepljene po pogodbi z Mozambikom. Veliki južni sosed lahko vselej preseka preskrbovalne poti Zimbabveja.

Zdi se kot da je Matabelija, ta pokrajina blizu južnoafriških meja Mugabejeva slepa točka, brezumna pega sicer zelo razumnega moža. Je Zimbabve dovolj močan, je Mugabe dovolj močan za tako maščevalno in nekoristno kampanjo? Nekateri pravijo, da ve, kaj dela in da je vse le preračunana igra s taktiko, s katero je dobil državljansko vojno. Drugi sodijo, da so ga zavedli njegovi sodelavci.

Ndebelejev ni niti milijon. To izgubljeno ljudstvo Zimbabveja ne predstavlja nikakršne grožnje Mugabejevemu režimu. A po tej izkušnji terorja psihopatskih agentov centralne oblasti se utegnejo odločiti, kot je rekel neki diplomat: **»Če te bodo streljali, pa naj si disident ali ne, je že bolje, če si disident. Tako vsaj dobiš puško.«**

prevedel Samo Resnik

ca pisma čitalaca pisma čitalaca pisma

DOKLE ĆE U ŠKOLSKIM PROGRAMIMA BITI MUMIJA IZ PRAISTORIJE UMESTO ŽIVIH ZVEZDA NAŠE ESTRADE?

Intenzivno sam se spremala za prijemne ispite na nekoliko fakulteta i visokih škola, ali čim bih videla pitanja u testovima — morala sam odustati. Znate li šta se tamo traži, i šta oni koji sastavljaju testove — pitaju kandidate? Kada biste videli pitanja, pre biste pomislili da su to uslovi koje treba da ispune oni koji se spremaju za ludnicu, a ne za akademske građane. Prosto ne znam gde ti ljudi žive?! Pored svih reformi obrazovanja, svega onog što svakodnevno pišu novine, emituju radio i televizija — oni teraju jedno te isto. Posle se čude što oni koji završe školu ne znaju ništa od onog što je potrebno u životu, niti znaju kako da se ratosiljaju nepotrebnih znanja kojim ih u školi naoružavaju. Umesto da budu obrazovani, ispadaju smešni. U školi govore, a u društvu ćute. Pred profesorima su glavni, a u disko-klubovima poslednji. Briljiraju na tabli, a ušeprtljaju se pred kelnerima. Ništa od onog što se u školi predaje, ne mogu nigde da upotrebe, a ne mogu ni da zaborave. Jednom rečju — nisu u toku! Ja sam smatrala da je kod nas crkva, a ne škola, odvojena od države. A ispalo je da su škola i školski program odvojeni ne samo od države, nego i od našeg vremena i zdravog razuma. Da ne mislite da govorim napamet, navešću samo neka pitanja koja su kružila u testovima za prijemne ispite na Beogradskom univerzitetu. Neka čitaoci presude sami da li je pametniji onaj ko to zna, ili onaj kome takve budalaštine i ne padaju na pamet.

Dakle, čujte i počujte!

— Koji su halogeni elementi?

— Koja država proizvodi najviše staklene vune?

— Zašto ponekad sa kišom padaju ribe, žabe i meduze?

— Ko je došao na vlast posle kneza Mutimira?

— Čemu služi karbogen?

— U kojim prilikama su stari Rimljani govorili „cum grano salis"?

— Koja je dečja pesmica ušla u istoriju telekomunikacija? I zašto?

— Kako se zove treća klasa u Lineovom sistemu biljaka?

— Šta je enkaustika?

B. Russell, eden najmodrejših ljudi našega stoletja, je rekel, da živimo v najbolj zaplankanem času človeške zgodovine. Omejenost človeka, ki preprosto ne ve, da so ljudje živeli že dolgo pred rojstvom njegovih staršev, ni manjša od ozkosti nepismenega vaščana, ki misli, da se svet konča za njegovim plotom.

Beograjska Extra je tekst objavila kot resno pismo, mi ga tiskamo kot satiričen dokument o YU odnosu do intelektualcev in znanja, ki se s tem, da imajo najboljši učenci najgrša dekleta (in obratno) in da se zdi srednješolki neki smešni Asim Brkan pomemben, stari frik Plinij pa mumija iz prazgodovine, izraža vsaj tako lepo in reže globlje kot Bg procesi in izjava tov. Šuvarja o četi vojakov, ki lahko opravi z vsemi našimi pisatelji.

— Šta su aerosoli?

— Ko je rekao: Fructus autem senectutis est... ante partorum bonorum memoria?

— Kad je rođen nemački hemičar T. S. Štal i koji su mu glavni izumi?

— Opišite posao hipotrofa?

— Kako se zvao bog magle kod urođenika u Orinoku?

— Kako se leči dijepijema?

— Kad je, gde i ko prvi put upotrebio reč — apoen?

— Prvi deo složene rečenice se zove protaza, a drugi? Itd. Itd.

I sami vidite da su to pitanja sa različitih fakulteta, ali neke bitne razlike nema. Treba li reći da sam svuda umesto odgovora, obično zapisivala: ha, ha, ha! Na žalost, tu nema ništa smešno. Treba li reći da su i ovoga puta najgluplji položili, a najpametniji otpali. Samo kada biste videli koji su moroni položili, a kakvi su šmekeri odustali — bilo bi vam na licu mesta jasno kakve su nam perspektive.

Očekivala sam da je posle svih priča i obrazloženja mrdnulo sa mrtve tačke. Nadala sam se da će ono o čemu se priča u svakom iole pristojnijem društvu, konačno naći mesto i u školskom programu. Bila sam pripremila takve stvari koje kolaju samo među izabranima. Nisam slutila da će celo društvo ići u jednom, a škola u suprotnom pravcu... Uzalud sam za prijemne pročitala komplete „Starta", „Zum-reportera", „Itd", „Asa", „TV revije", „Nina". Evo nekih odgovora na koje sam očekivala pitanja. (Pitanja su izostala, jer je izostao i zaostao ceo sistem obrazovanja).

— Jelena Tinska, glumica Malog pozorišta iz Beograda — pati zbog Pece Orlovića, bubnjara grupe „Šamar".

— Dejan Petković fura sa Majom Odžaklijevskom. Stvar je veoma ozbiljna.

— Draganu Iliću, vođi grupe „Generacija 5", stigla je devojka iz Švedske. Bilo je frke jer je ovde imao drugu.

— Čuveni Ljuba Aličić, as narodne muzike, oženio se jednom Šapčankom... Znam i ime...

— Žarko Dančuo uskoro otvara hemijsku čistionicu. U međuvremenu igra tenis. Ali u društvu jedne lepotice koja šije Daliborku. Imam podatke iz prve ruke.

— Slavni Lari Nanos je dugo krio svoju novu ljubav. Pripremajući se za prijemne ispite otkrila sam da se radi o jedinici ćerki jednog industrijalca iz Atine.

— Romansa između Vesne Čipčić i Seada Lipovače, vođe grupe „Divlje jagode" — naglo je prekinuta. Razlog — jedan beogradski novinar.

— Hanka Paldum se razvela sa Muradifom Brkićem, bivšim direktorom Sarajevo-diska. Muradif lansira novu zvezdu, ima 19 godina...

— Goran Bregović i Ljiljana Tica krstare našom obalom na Gorančetovoj jahti... Itd. Itd.

Eto, dragi druže uredniče, pored svih tih znanja ostala sam neupisana, a upisao se svet koji za ove veličine nije ni čuo. Time, naravno, nisam oštećena samo ja, već cela zajednica. Sve dok se ova pitanja ne nađu u školskim programima — oni će biti izvan života i mimo vremena. Dokle će u školskim programima mumije iz praistorije zauzimati mesta zvezdama naše estrade? Možete li nešto učiniti da ljudi koji o tome brinu malo otvore novine, uključe radio i tv! Da vide šta se događa oko njih. Da se malo uključe u društvo i njegov život. Da najbolji učenici nemaju uvek najružnije devojke i obratno.

Ti „najpametniji" u svakom društvu moraju da ćute, jer nisam čula da se negde vode razgovori o Pliniju Mlađem, a ne o Asimu Brkanu!

Žana Š., Beograd

Bertram Russell — citati

Če so tvoja prepričanja zgrajena na razumu, jih bo raje kot s preganjanjem branil z besedami, in jih bo spremenil, če te bodo v debati potolkli. Če pa je tvoje prepričanje zgrajeno na veri, boš sprevidel, da besede nimajo nobenega smisla in se boš zatekel k sili, bodisi v obliki preganjanja, bodisi z ukalupljanjem in pačenjem misli mladih v t. i. izobraževanju. To je še posebej umazano, ker se otroci ne morejo braniti, a žal se takšne stvari v večji ali manjši meri dogajajo v šolah vsake civilizirane dežele.

Še malo me ni sram, da sem kdaj spremenil svoje mnenje. Kateri fizik, ki je že delal leta 1900 bi si upal hvaliti, da se njegova prepričanja v polovici stoletja niso spremenila? V znanost ljudje spremene svoja prepričanja, kadar se pojavi novo znanje, filozofija pa je mnogim bližja bogoslovju kot znanosti. Teologija razglaša večne resnice in dogme se tisočletje ne spremenijo. Kjer nihče ničesar ne ve, nima smisla spreminjati svojih pogledov.

Devet desetin privlačnosti pornografije prihaja iz občutka nedostojnosti seksa, ki ga moralisti vcepijo otrokom. Zadnja desetina je fiziološka, in ta se bo pokazala, tako ali drugače, kakršni koli so že zakoni. Zatorej sem prepričan, pa čeravno se bojim, da se bo malokdo strinjal z menoj, da ne bi smeli imeti nobenega zakona o obscenih publikacijah.

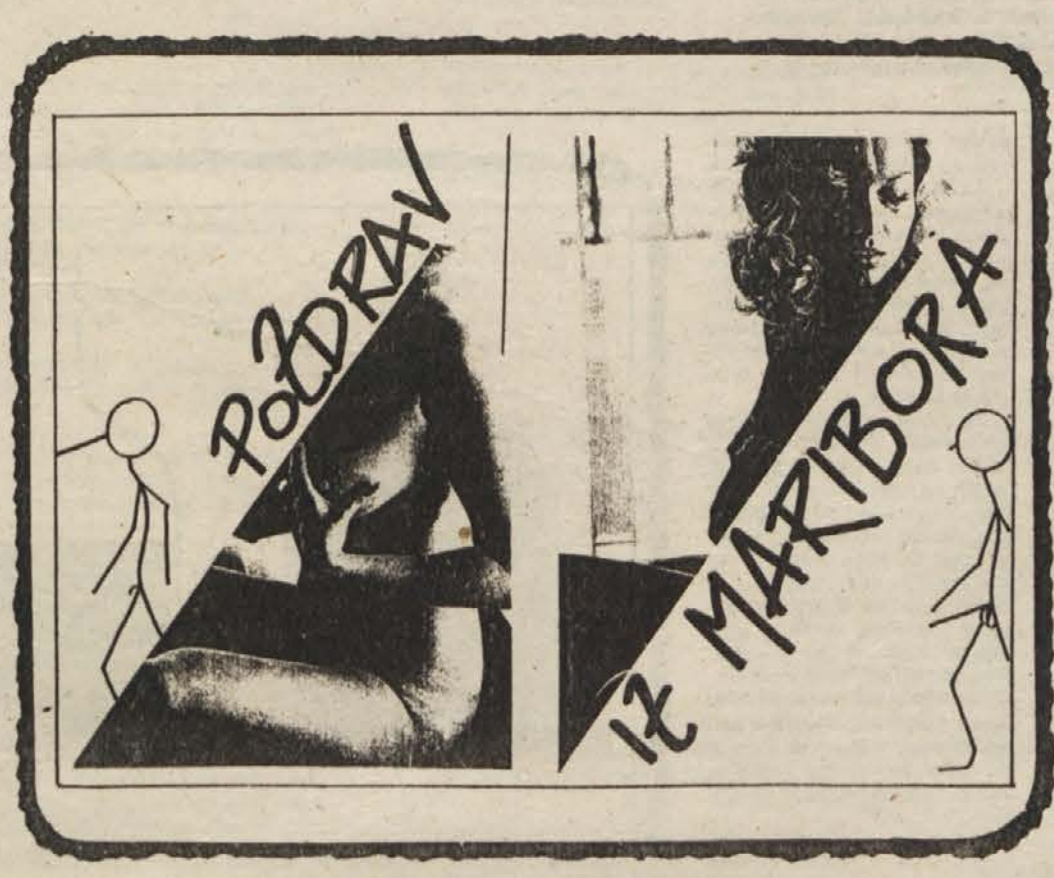

TAOISTIČNA ŠOLA:

tepci na pohodu

1951 je revija Galaxy poslala v svet znano zgodbo The Marching Morons Cyrila Kornblutha, z vljudnim svarilom, da človeštvo lahko opravi s seboj brez groma in treska, ker inteligenca nima časa za razmnoževanje, neumnejši del prebivalstva pa ima s tem veliko veselje. Končni efekt pri Kornbluthu je, da povprečni IQ zleze na 45 in pametni promil prebivalstva gara kot črne živine da vrsta ne izumre in debilčkov je preveč, da bi se jih lahko znebili.

Zdi se, da ekologija naše družbe še ni toliko oddaljena od naravnih sistemov, da bi se lahko takole udomačili, a ljudje so to storili z drugimi živalmi. Le poglejte krave. Kar nekaj poti je od svobodnega goveda deset tisoč let tega.

Mreža znanstvenikov, ki skrbe za ohranitev naravnih populacij lososov in postrvi (International Salmon Watch) sodi, da so sedanje metode gojenja rib, z uporabo sperme peščice osebkov za oploditev tisočev jajčec, nevarne in da lahko udomačena, genetsko veliko šibkejša verzija zaduši naravno populacijo. Boje se, da se bodo krepki, živahni svobodni lososi spremenili v mirne, trapaste palčke.

Ribogojnice po svetu pošiljajo v reke vedno več rib. To je bister način za pridobivanje hrane. Mladi, v ujetništvu rojeni lososi odplavajo v morje in se hranijo sami. Lepo debeli se potem vrnejo v domače reke in se usmerijo proti toku, na parjenje. Na tem potovanju so lahek plen ribičev, posebno sedaj, ko se da mlade ribe gojiti umetno in ni nevarnosti, da bo dober ulov enega leta pomenil prazno reko še dolgo potem. Problem je le v tem, da silna množica v ribjih farmah izvaljenih mladih lososov tepta genetsko knjižnico divjih živali. Umetno vzrejeni lososi hitro izgube velik del sposobnosti za preživetje v divjini, v eni ali kvečjemu dveh generacijah postanejo takšne ribe povsem nesposobne. Če potovanje po reki navzgor čisto dobro poskrbi za naravno selekcijo, pa ljudje ponavadi izberejo za razplod mirne, neagresivne ribe; najživahnejši lososi ponavadi sploh niso ujeti, če pa so že ujete, se živahne ribe često poškodujejo, ker z glavo treščijo ob stene bazena. Poleg tega arbitarni, čeprav bolj ali manj naključni izbor neznatnega števila osebkov za razplod poreže pestrost genetskega materiala.

Stara zgodbica; ljudje se gredo mamo naravo in premalo vedo za igro. Umetno gojenje lososov je široko razširjeno na Aljaski, uvajajo ga na Škotskem, najbrž še kje; problem slabosti umetne selekcije genetskega materiala pa je splošen. Sliši se, da so naši jeleni, odkar umetna selekcija nadomešča naravno, bolj neumni. Avtor članka ne ve, če je to res.

Spet druge vrste hec je vprašanje, kam tava človeška evolucija in kateri tipi osebkov so v izboru favorizirani. Kateri nosilec genov ima večję možnosti: špicelj, frik, športnik, pridno dete (tega favorizira pregovor o tihi vodi), šminker?

Kornbluth je govoril o tem, in nekaj je rekla tudi kolegica Žana Š. (ali je njen tekst parodija ali resno mišljeno pismo, me ta trenutek sploh ne zanima). Gotovo je le to, da evolucija dela, tiho, s smehljajem, ne meneč se za dobro in slabo, da stara mama evolucija počasi in neutrudno dela tudi pri nas.

Samo RESNIK

alternative za človeško ribico

»Orodje ni več v posesti ljudi, ampak je vzelo ljudi v svoje roke. Gradili smo stroje, ki naj bi delali za ljudi, danes pa vzgajamo ljudi za delo s stroji. Nekoč se je glasilo geslo: nadomestimo sužnje s stroji! Sedaj so naredili stroji iz ljudi sužnje.« (Požarnik 1984, 61)

Citat je iz knjige Huberta Požarnika **Alternative.** Knjiga je izšla pred dvema mesecema in je že 19. po vrsti pri zbirki KRT. Pri izbiranju knjig za izdajanje se izdajatelji (ZSMS—Zveza socialistične mladine Slovenije) trudijo, da bralcu odprejo čim več pogledov in predstavijo (ponudijo) mnogo stališč.

ALTERNATIVA. Beseda pomeni, prepisano iz Verbinčevega **Slovarja tujk,** »(iz lat. alternativus) (navadno nujna) izbira med dvema možnostima, ali — ali, alternativen -vna -o 1. sloneč na alternativi, nujni izbiri med dvema možnostima (~a odločitev), 2. menjajoč se, vrteč se.« V **Alternativah** je izraz uporabljen z označitev neke nekonvencionalne možnosti, v nasprotju z ustaljeno navado ali procesom. Primer: alternativni urbanizem. Vsaka stvar ki je biološko čista, še hkrati ni ekološko neoporečna (Požarnik). Iz tega sledi, da pomeni tudi nehumani urbanizem onesnaževanje človekovega okolja. Življenje v prostorih, z rastlinjem poraščenih in sončnih okoljih je prijetnejše kot v tesnih, na robove mest izrinjenih, z modernimi dvo- in šriripasovnicami obkroženimi naselji, ki služijo zgolj počitku, spanju, alkoholni pozabi in reprodukciji delovne sile (ustvarjanju potomstva).

Alternativo takšnemu načinu življenja ponuja gibanje zelenih (Die Grünen). Ta nekonvencionalna stranka, delujoča v ZRN, je po izvolitvi v evropski parlament 1979 sprožila gibanje, ki ga sprejemajo in širijo predvsem ljubitelji čistega okolja, mladina, levo usmerjeni socialisti in komunisti, feministke, ljubitelji živali ter sploh vsi, ki niso našli prostora v drugih strankah. Kdor je zainteresiran, če naj omenim zanimivost stranke lahko postane član Zelenih, pa čeprav ni državljan ZRN. Tudi ni razlike med marksisti in ljubitelji **želv**, zato pri reševanju problemov ni razlik; z drugimi besedami: vsi problemi so med seboj enaki, marksisti nimajo prednosti pred »želvisti«.

Gibanje ni samo proti nečemu (denimo avtomobilom, kislemu dežju, itd.), ampak se hkrati zavzema za boljše rešitve danih problemov. To, proti čemur se borijo, skušajo nadomestiti z novimi, alternativnimi rešitvami. N. pr.: namesto avtomobilov predlagajo kolesa in javni prevoz, namesto tekočih trakov majhne delavnice, namesto kmetijskih gigantov majhne ekološke kmetije, namesto jedrskih elektrarn sončne kolektorje . . .

Gibanje ni samo proti nečemu, ampak se hkrati zavzema za . . .

V želji, da članek ne »obvisi v zraku«, bom svoje prizadevanje nvezal na stvar, ki je trenutno pereča v Sloveniji. Kaj bi lahko bilo trenutno perečega v Sloveniji, kar je vsajeno v zgodovino Slovencev in pomeni del nacionalne identitete, manjkajoče v grbu Slovenije?

»Ni ga med prirodnimi čudesi naše ožje domovine, ki bi bilo njeno ime večkrat poneslo širom sveta, kakor slepi prebivalec kraških podzemskih jam, človeška ribica.« (Grošelj 1933, 1)

Vrsti Proteus anguinus (naši človeški ribici) grozi pogin. Težke kovine se nabirajo v blatu na dnu kraških podzemskih jam in od tukaj ogrožajo razmnoževanje človeške ribice. Težke kovine odlagajo v kraške reke znani onesnaževalci okolja, kot so LIV in Kmetijski kombinat. Te OZD imajo že od leta 1979 sporazum o čistilnih napravah . . . — . . . proteusov pa je vedno manj.

Mnogi znanstveniki so že poizkušali gojiti človeško ribico v laboratorlju. Človeška ribica v umetnem okolju sicer živi, a se tam ne razmnožuje. Francoskemu biospeleologu Vandelu s sodelavci je uspelo iz jajčec vzgojiti odrasle živali, živele so do deset let, vendar so vse poginile zaradi nekakšne kožne bolezni ne da bi nadaljevale vrsto v umetnem okolju.

Resnica je, da je človeška ribica globoko zasidrana v slovensko zgodovino; z njo so se ukvarjali znameniti Slovenci, kot so J. V. Valvasor, baron Žiga Zois, pa grof Franc Hochenwarth okoli leta 1838 predsednik c. kr. kmetijske družbe. Veliko zanimanje so vzbudili ti stebri slovenstva pri tujih znanstvenikih za človeško ribico, ki so jo pošiljali v raziskovalne namene. V zgodovino so se vpisali kot razsvetljenci, v nasprotju s slovenskim znanstvenikom, ki je bil pred nekaj leti deležen javne obsodbe za isto dejanje. Tempora mutantur, et nos mutamur in illis (Časi se spreminjajo in mi z njimi).

V pripravah je snemanje filma o človeški ribici z alternativnega aspekta. Z njimi bodo opozorili na nevarnost pogina človeške ribice in bo verjetno že zato zajel ekološko problematiko na širšem postojnskem področju. Pri filmu bodo sodelovali jamarji, ki najboljše poznajo življenje človeške ribice, dr. Parcifall iz ZRN in **morda** slovenski znanstveniki[2] . . . Nihče ni prerok v lastni domovini). Film bodo snemali v poletnih mesecih, ker so takrat v jamah najboljši pogoji za snemanje življenja človeške ribice.[3]

Še tako bežen pregled zgodovine ukvarjanja s človeško ribico mora omeniti moža, za katerega sem si pustil prostor na koncu. To je Pavel Grošelj, človek, ki se je ukvarjal z raziskovanjem človeške ribice (proteusa), bil pa je tudi urednik poljudno-znanstvene revije Proteus na njenem začetku v letu 1933. Naslov uvodnega članka v 1. št. revije, izpod peresa Pavla Grošlja, je bil: **Kako so odkrili človeško ribico.** Sklenil bom z Grošljevim vzklikom na koncu uvodnega članka v 1. št. Proteusa: »Koliko zdrave opazovalne sile spi v našem ljudstvu! Bilo bi dobri stvari v korist, da jo pritegnemo k razreševanju čudes svoje lepe domovine.« (Grošelj 1933, 7)

Martin FIŠER

OPOMBE

1. ČLOVEŠKA RIBICA

DRUŽINA: MOČERILARJI (Proteidae); telo iztegnjeno, podobno jeguljinemu; tudi odrasle živali z zunanjimi škrgami; okončine imajo 3 prste; v Evropi samo 1 rod:

ROD: MOČERIL (Proteus); v Evropi samo 1 vrsta:

Močeril ali človeška ribica — Proteus anguinus LAURENTI

Telo mlečnobelo, brez pigmenta; glava hruškasta, brez oči; rep obdaja kožnata plavut; okončine so majhne in imajo po tri prste spredaj in dva zadaj; 20—25 cm.

Razširjenost: v podzemskih vodah dinarskega krasa od Slovenije do Hercegovine.

Življenjski prostor in način življenja: ljubi podzemske vode brez dnevne svetlobe in enakomerno nizko temperaturo; hitro se zna zariti v blato na dnu.

Hrana: postranice in črvi.
Razmnoževanje: pri nizkih temperaturah (pod 15C) skoti samica žive mladiče, pri višjih temperaturah pa leže jajca.

2. Tudi v Sloveniji se znanstveniki ukvarjajo z raziskovanjem človeške ribice. Eden njih je prof. dr. Lili Istenič z biološkega inštituta ljubljanske Univerze. V mariborski Univerzitetni knjižnici je dosegljiva njena razprava: Anatomske raziskave membranskega labirinta pri močerilu. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, razprave. Ljubljana 1976)

3. O potekanju snemanja ali o morebitni usodi filma vas bomo obveščali.

Uredništvo

LITERATURA

Grošelj 1933: Pavel GROŠELJ, Kako so odkrili človeško ribico. V: Proteus, 1 (1933) 1. Ljubljana 1933

Požarnik 1984: Hubert POŽARNIK, Alternative. Ljubljana 1984 (KRT 19)

Marjan Raztresen, Ogrožena ribica iz podzemske pravljice. V: Teleks, 41 (1985) 15.

Dr. Dragomir STOJČEVIČ in dr. Ante ROMAC, Dicta et regulae iuris. Beograd 1971

J. V. Valvasor, Slava Vojvodine Kranjske. Ljubljana 1689. str. 94—96

VELIKA KNJIGA O ŽIVALIH, Brehm v barvah. Ljubljana 1978. str. 415—417

France VERBINC, Slovar tujk. Ljubljana 1982

ŽIVALSTVO EVROPE, Priročnik za določanje živalskih vrst. Ljubljana 1981. str. 263

DRUŠTVO ZA ZDRUŽENE NARODE ZA SR SLOVENIJO
UNITED NATIONS ASSOCIATION OF SR SLOVENIA
Member of Yugoslav FUNA 21o-7o8
ADDRESS: LJUBLJANA, CANKARJEVA 1/II — PHONE 2[illegible] — BOX 210

N A G R A D N I R A Z P I S

Dr. Slavka Zoreta

Društvo za Združene narode za SR Slovenijo

r a z p i s u j e

nagrade za najboljša visokošolska in višješolska dela s področja delovanja Organizacije Združenih narodov.

Izbira tem je svobodna. Za nagradni razpis pridejo v poštev vse teme, ki obravnavajo problematiko delovanja Združenih narodov in specializiranih agencij in ki se nanašajo na razvoj ali pa na aktualne probleme Združenih narodov, kot so n.pr.: ohranitev mednarodnega miru in varnosti ; mirno reševanje mednarodnih sporov :, problemi razorožitve ; Združeni narodi in boj odvisnih narodov za neodvisnost in samoodločbo ; kodifikacija mednarodnega pomorskega prava ; zaščita okolja ; problemi dežel v razvoju in napori Združenih narodov za graditev novega mednarodnega ekonomskega reda ; mednarodno ekonomsko sodelovanje ; mednarodna socialna problematika ; problemi delavcev migrantov ; populacijska vprašanja ; dekada pravic žensk 1976 - 1985 ; otroci in mladina ; pravica do razvoja in strategija razvoja ; kulturno in znanstveno tehnično sodelovanje ; komunikacije ; apartheid in rasna problematika ; vprašanje mednarodnega terorizma pred OZN ; vzgoja za mir in mednarodno razumevanje, vzgoja za razvoj, vzgoja za razorožitev, itd.

Pri nagradnem razpisu pridejo v poštev tudi dela, ki obravnavajo prispevek Jugoslavije in posameznih jugoslovanskih predstavnikov v Organizaciji Združenih narodov in specializiranih agencijah.

Študenti visokih in višjih šol naj se glede na izbiro teme obrnejo na svoje univerzitetne učitelje ali pa na tajništvo Društva za Združene narode, ki jim bo pomagalo poiskati primerno gradivo in mentorje. Gradivo je na razpolago na Inštitutu za mednarodno pravo in mednarodne odnose pri pravni fakulteti v Ljubljani, kjer je depozitar dokumentacije OZN v Sloveniji.

Sestavke je treba poslati na naslov društva, Cankarjeva 1/II, 61ooo Ljubljana, do 1. novembra 1985.

Posebna komisija bo prispevke pregledala in ocenila ter izbrala najboljše. Podelitev priznanj in nagrad bo na Dan človekovih pravic, 1o. decembra 1985.

Ljubljana, 9.aprila 1985

Izvršni odbor
Društva za Združene
narode za SR Slovenijo

naj ozn manj služi in več dela

Po vseh pomladnih obletnicah prihaja jeseni še štiridesetletnica OZN. Srečni dogodek bomo jeseni pozdravili tudi s kakšnim izvirnim tekstom, za uvod pa bi dali besedo pismu bralcev iz revije mednarodnih funkcionarjev: U. N. Special.

Spoštovani!

Nedavno ste v uvodniku povabili bralce, da povedo svoje mnenje o vsebini U. N. Speciala. Upava, da nama boste dovolili besedo, čeprav nisva birokrata, le navadna državljana, ki plačujeta davke.

Kar nama najbolj manjka so diskusije in predlogi o najvažnejših straneh. Dokaj pretenciozno imenovani »Združeni« narodi sledijo Ligi narodov. So žalostna polomija, povsem nesposobna, da bi zavrla drsenje v naslednjo svetovno vojno. Petorazredni državniki in generali kopičijo grozotne zaloge uničenja za nas vse, bogastva sveta pa gredo v izgubo.

Mar na vaših straneh res ne moremo dočakati prave, trde diskusije, kako zgraditi razumevanje med narodi in generacijami? Morda boste rekli, da tega ne morete storiti zato, ker bi tisti, ki plačujejo (z našim, ne svojim denarjem, ne pozabimo), na mestu odpustili pisce.

V prvih letih je delo na OZN pritegovalo može in žene z hrbtenico in ideali, ki so vizije, pogum in prepričanje cenili više od »diplomatskega statusa«. Sedaj, koliko je še takih? Stavkajte, vsekakor stavkajte, pa ne za nekaj več ušivih dolarjev, rubljev, švicarskih frankov, temveč za principe.

Še nekaj pripomb: morajo res prihajati iz tiskarn za OZN takšne gore papirja v tolikerih jezikih, papirja brez sleherne izvirne ideje? Kako naj upravičite tako neznansko številno osebje, razen če eden drugemu dajejo delo?Je res treba vso to množico, in še njihove sorodnike za nameček, zbrati iz vseh koncev sveta in jih pripeljati sem na najdražji možni način?

Če vaše plače ne bi bile tako žaljivo večje od plač navadnih smrtnikov, bi tisto delo, ki ga je res treba narediti morda privlačilo ljudi zaradi razlogov, drugačnih od denarja.

S. in J. Lister
Meyrin, Ženeva

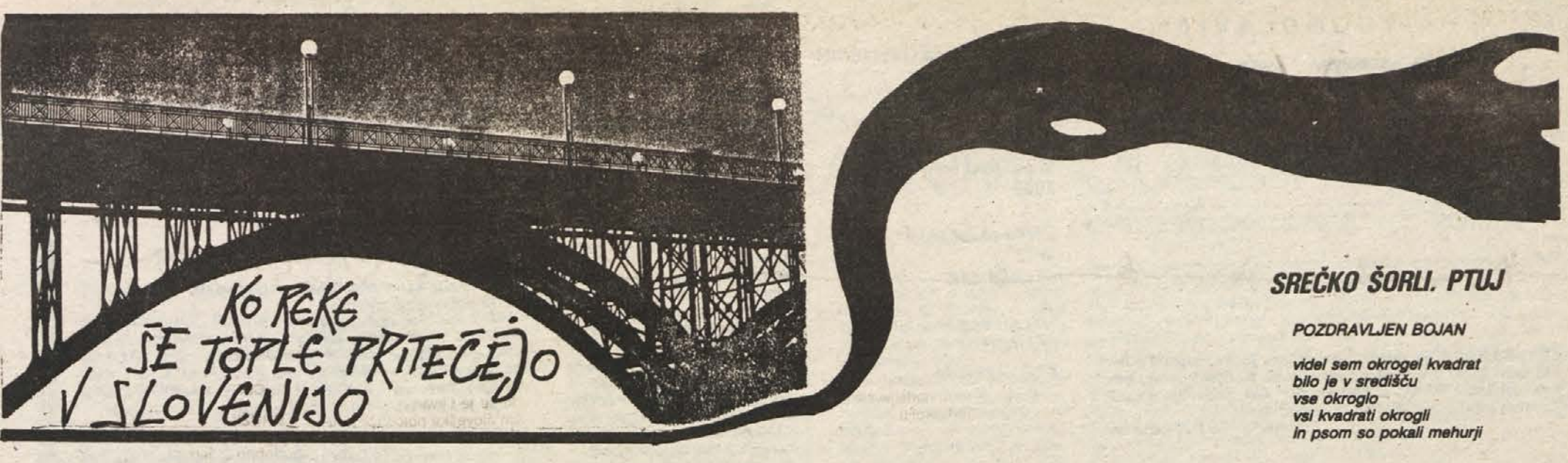

(spremne pripombe)

Oto Kuzmič, Dragan Potočnik (in tri-štiri številke nazaj obelodanjena Pivčeva gospodična Polona) so junaki tiste področne seanse literatov začetnikov decembra lani. Doris Brunec in Srečko Kalamar pa ne. Bojan Sedmak, znan pod imenom B. Sedmak, veteran v najboljšem pomenu besede, na potezi v Obrazih po sedmih sušnih letih. Srečko Šorli debitira kratko. Samo Resnik, tipični ZF, cenjeno bralstvo tokrat navdušuje tudi z netipičnim liričnim. Enako Borut Gombač (samo obratno), bo razveselil svoje zveste in dolgih let bralke v Sodobnosti 6/7. Martin Fišer, generalni direktor Usmerjenčka, pluje v tople vode postmodernizma . . .

Zdaj pa uživat!

p. s.
po prvih neuradnih vesteh smo zvedeli, da žirija, ki je ocenjevala prispevke za Katedrin pesniški natečaj, najverjetneje ne bo podelila prve nagrade. Avtorji bodo o tem podrobneje obveščeni na dom.

DRAGAN POTOČNIK, 1960, MARIBOR

ROŽNI VENEC

Komaj, komaj so hudobcu gumijaste roke
v žepe dali,
že mu razmehčane kosti bingljajo.
Sicer pa mi je vseeno.
Potem bo na vrsti ravnanje glave
po običajnem postopku.
Najprej uhlja,
nazadnje še razmajani medeninasti zobje.
Spremenili ga bodo v glodalca,
ki bo v luno cvilil.
Tako na štiri oči,
meni je grozilo podobno.
Molče sem strmel v izpeto pesem,
ki je spala pod mrtvaškim prtom.
Nad lepljivimi ptičjimi stegni,
v šapi gospodarjevi
so me čakali v rovih preteklih življenj.
Sicer pa mi je vseeno.
Nedelja kot tisoče drugih.
Tiktakanje izprijenih sanj in
temna izba z glavo med rokami.
Prišel bo rožni venec in hrapave stene
bodo v poslednjem krču spet blebetave starke.

3. Dvonoga ženska

V nižjih svetovih je samo zrak redkejši
in biti nor je dovoljeno.

Lesena štorklja je shirana od iskanja črnih otrok.
Ploskonogi otroci podzemlja.
Na poti iskanja,
medtem ko puhloglavci sedijo
na dnu razbite reke
in ustvarjajo nov svet.
Kaj bi s praznino?
Kaj bi z blaznostjo in sanjami?
Žilavi koraki prasketanja odmevajo.
Iz teme in noči.
Odkod prihaja njen otroški glas.
In se ne bojiš njenega obraza.
Poglej se v ogledalo.

5. Don Carlos

V nižjih svetovih je samo zrak redkejši
in biti nor je dovoljeno.

Gole besede odmevajo v glavi Coste Domingesa.

Tiran, ki daješ rast in pogubo,
tvoja svetišča so lačna krvi.
Tiran, zavlekel si se na mrzlo nebo
in beli angeli te stražijo.
Tiran, mrtev je tvoj zarod
in molk je stopil v tvoje gnezdo.

Svetloba dneva je žgala,
kot pošast,
ki je mrtva obležala za zidom.

OTO KUZMIČ, 1957, MURSKA SOBOTA

KONČNO

postal sem človek
s telesom
in dušo

objemal smreke
podiral metulje

sredi pšeničnih stebel
pel o ljubezni

dišeči kruh delil

PO BREGU

se spuščam
med drevjem bodičastim
skozi gorice izsušene
proti kolovozu smrti
zbegan
izčrpan do minimuma
obsedim
pred kletjo
podrtijo iz osemnajstega stoletja

me pozdravljajo
se me veselijo
strohnele pipe
črepinje
razpadajoče miši na odvrženem obešalniku

NA SPREHODU

Sprehajam se med tvojimi prsti
bos in umazan
se vležem na levo dojko
počivam sproščen
na terasi domotožja
včasih zaidem
daleč
predaleč
do popka
in še nižje

BORUT GOMBAČ, 1962, MARIBOR

1.

čekan čekan! koren. prismuknjenec korenček! v rokavici zajček potepinček. vroča sapa! mlad volčjak. smrček? in? tek!

ljubica v pasjem
očesu. tek, naj dviga pod stopali zima! v mestnem parku zima. v nekem parku zima. v nekem mestu! mlad volčjak dvanajstih

belih tačk. kepica vsa kepa, in

v kepi ribica je ljubica: in
ne molči. tali, in rum, vroč čaj . . . in rum
na zob, sklenina debla krvavi, tali! zato

snežak, ker se stalim, se potopim.
povej mi mila jera: kako bom letos raz
snežink vedril!?

2.

debela! čokata! debla! napor! debela
odeja! debla debela! odeja? debela! trebuh
navzgor! gor je napor. na vrhu trebuha

je jasa. je jasna
pomlad? je svetla? zelena? rumena? rdeča?
je modra? pomlad! je

bela? sem bel
kot snežak kot bela

kot vroča meglica kot
hladna megla nad kozarci? votli kozarci
so prazni, so votli kozarci. črepinje so
hladne, so vroče mesto. težka okostja so
polna okostja, so polna kosti. kosti so
v vrhe kakor veje. so debla dreves. so
debla debela. juheeej! skorji gorjé! komu
gorjé?

3.

tica, tat, ptica, tatica, ptič, ptičja,
vrabec, siničja, vrabec belini tatič, tat
ptič, drobnoglavica drobna beli se. beli
vrtoglavica v sobi rdečih nosov. temnim
se, vrtim, temni

se. ptičje oko? bela drobtina? drobi
se drobtina, drobtinica, ptičje

rumeno srce. sončnic rumeno.
sončnice mrk sije: od tod! sonce rumeno

do peclja požrto, od peclja
požrto, do žrela požrto, želodec

požrt.
do žrela plesniv kruh debeluh, do žrela
plesniv, želodec plesniv, do peclja od
peclja plesnivec plesnivo, od peclja do
peclja plesnivo duši.

le tat zardi: ko ga belo ukradem.

4.

rjuha luna, snežna luna, suhec
krajec, polna luna. jama vina, luna luna,
vina vina. rjuha je, rjuha je, k rjuhi

prt.
škrlaten prt, se rdeči, rdeča jama vina.
debela jama, jezeri škrlatna juha. rdeči
se mlačna, vroča, vrela, bolj rdeča juha.
v njej rdeč, še živ

korenček, ki koren . . . snežak
si kima v naročje! ki se

spodmika! me spodmika
zima! ki mokra drsi! ki mokro! ki . . . kruta
jama! južna kretnja! mokra jama! kruta
kretnja! kaplja kretnja! kruta kaplja! ki
kruta kapljá! ki kruto . . . kje si? jaz bi!

5.

moja! moja! hira moja mila. moja
mila bela, mila moja bela rdečica. sonca
lica kot sinica trup. trup trup! siničja
vroča, hladna bela hrbtenica. bledi, kipi
in vstaja in izginja hrbtenica in

se lomi črna veja. se
hahlja sinica, meni mila, se

hahlja,
mi v srcu stoka. kratka roka krhko srcu
stiska steklenico, ki v pomlad kaplja:
tok tok kot up kot jug kot je stekleno

vina. južna vina,
južni veter, južna

rdečica, vstaja bela
hrbtenica rosa. mokro! mokro! ti sinica
dvignem krhko krilo.

puh.

6.

spanec, sanjalec, zgubljenec,
iskalec, sredi iskanja mezinec, sredinec
zgubljenec, kazalec edinec, prstanec čez
palec mezinec čez palec pijanec. pijano
stopalo v glavo čez prag prav na glavo
in v glavo! razglavljeno!

glavo. prismuknjene
norice marca cvetijo! rosijo za venček!
za venec rosijo. natrgam: boš rosna! jih
spletem: boš rosna! razpletem:

bo rosna
pomlad! ti bo dlani razlila. jih natrga
sestra zima, ti natrga bratec marec, da
oveno nabrekle korenine, da strohni moj

oče

krt.

7.

kepa blatna. pod kap globača. guba
rjava. s pobočja utrujeno. grba pod kap.
razdrto plezanje drsenje. v krtu preži.
odprto razdrto po strehi

v globačo. preži v
globači.

kam zima izgine?
po grlu izgine,

zažere, se v kri
izgubi. sklonjeno bljuvam rjavo pod kap
in za srajco. rjavo prilepi ob steno, ob
zid. je grba udor. nagubana krpa je grba
in

vino okroglo. nerodno prestopam! se
sonce okroglo odkotali se sonce aprilu
se kotali. se os se os ozka se kepa vsa
kepa za glavo snežaka je ni.

SREČKO ŠORLI, PTUJ

POZDRAVLJEN BOJAN

videl sem okrogel kvadrat
bilo je v središču
vse okroglo
vsi kvadrati okrogli
in psom so pokali mehurji

ORGAZEM

sončni voz
bogatih potepuhov
preužitek
pridnih lenuhov

PETROLEJKA MATEJA

sebe ljubim v plamenčku
ljudi v sebi
jaz je glažek navznoter
jaz je glažek navzven

TI IN JAZ

moja pesem si
jaz
tvoje uho
tvoja podoba sem
ti
moje oko

NAJINA POTOVANJA

pošodrana cesta
sonce je kompas
moped prdi po svežini
lepota mi teče z nosa
tvoj vonj mi tišči hlače
gozd je zavetnik potepuhov
zemlja je za nohti črna
vlažna sreča v svojih očeh

na zelenih listih časa
pomlad je

SREČKO KALAMAR, 1964, PETROVCI

PESEM

Vstal je ob šestih
in si iz nevarne skale
izklesal sonce s podobo
svoje matere.
Grel se je, cvrl
v tem pekočem
in minljivem kipu radosti.
Luščila se je ožgana koža,
kri se je strjevala
v drobne,
mačjim očem podobne
brezizrazne kroglice,
ki so dokazovale edino resnico:
storjena je bila
velika napaka
v lastni organizaciji
življenja.

PESEM

Polna rebra nevihte
'mam,
jezdec, veš ti,
morda ti le veš,
ime moje poti.
Krasna si bistra
hči 'spod planin,
tak bližnja si
v svoji mi lepoti,
nevihte temne
pe bodo strle
ti peroti.
Jezdec, ti veš!
Tvoje oči poznam,
tvoje besede,
pomen njih le slutim.
Jezdec, ti veš!
Jaz te ne razumem,
noč se poslavlja,
ostajava le
bežna znanca.

Živim v čakalnici,
živim ali čakam,
hodim v službo,
delam in čakam!

Moj dom — čakalnica,
soba s sliko, spomini,
ledenim hladom
in zaljubljenim srcem.
Moje misli — maratonke,
živahne, pa mučne,
samosvoje,
skrivnostne
in nekomu predane,
Moje pesmi — poskusi,
prikazi ljubezni,
do daljnje praznične.

Dekle,
jaz ti ne morem
jamčiti miru.
Zaljubi se
v skalo, pečino —
dokler je še čas.

YUGOSLAVIA

YT 3 X

STUDENTS OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR

ADR.
RADIOCLUB
"STUDENT"
62000
MARIBOR
Tyrševa 23

TO RADIO	

DATE	GMT	MHZ	2 WAY	RST

PSE / TNX QSL TNX FOR QSO DR OM .....

VY 73 ES DX op: .....

RADIO-KARTICA, ta mična poslastica, je avtonomni pesniški izliv, torej sploh ne nadomestek. Cenjeni avtor, gospod EDMUND TURK, si želi po poti čez zemeljska prostranstva vsaj malo topline in razumevanja.

Sekcija za PTT poezijo

SREČANJE SLOVENSKIH ŠTUDENTOV V MARIBORU 1985

SLOVEN STUDENTS MEETING MARIBOR 1985

Sreča je iskanje
je TI
in tvoja pot.

Happiness is searching
it's YOU
and your way.

BOJAN SEDMAK, 1958, MARIBOR

OGLEDALO

Mlaj ga ziblje v čeljustih,
ko dreza v pepelnik težav:
kako naj izkoplje bol iz
dima, ki ga melje v ustih?

Zadet kot brinjevka pije
na visokem barskem stolu
— ogledalo v ogledalu
lepoti za hrbtenico

— od ramena do temena
živec zlogov in bremena.
Iz čela, duše žalosti,
mu noč počasi črpa moč

in je nekakšna aura in
omama: iz ogledala
vstala utrujena glava
in ženska, ki sedi sama . . .

SREČANJE

in majski veter odnaša
stare račune v zeleno
in v gostilniškem vrtu se
prižigajo mačje oči

in ti govoriš kako zdaj
brskaš po bajkah in bankah
ljubezni v mičnost razkošja
v varnost poročena in zvita

iščeš novo cigareto
in telefonsko številko
jedra temna zapeljiva
in kot nesmisel nekdanja

ti gospa samote zrele
lakote in jaz ti točim
in razgrinjam v dar to pesem
o času divjih dihov ki

so naju čarali da sva
dišala kot dež na tvojih
ustnah roka črna češplja
in ulične mačke jočejo

ker so se pozabile
smejati v zlatih kočijah
se vozijo ulične
mačke ker so pozabile

SANJE IN RESNIČNOST

Sanjal si
Da sediš na klopi
V tujem mestu
Kadiš
In hraniš golobe

Ko si se prebudil
Si odlomil košček kruha
Odpeljal si se v tuje mesto
Sedel na klopi
Prižgal
In pričel hraniti golobe
Nič posebnega se ni zgodilo

Pravzaprav še zdaj ne veš
Kakšna je
Ali je sploh
Razlika
Med sanjami in resničnostjo

BEBAVO DEKLE

V razbeljenem poldnevu
asfaltne sopare

Kaj iščeš tu

V vročem središču
ste dolgočasne
. astne nedelje

V ruti
in volneni jopi
s sladoledom
v roki
ki se ti cedi
in topi
pod gojzarji

Kaj iščeš tu
bebavo dekle

Nič čudnega ni
tak mrtev vrabček
ki leži
pod košem za smeti

Kaj iščeš tu

Ata
mama
bratje
sestre
te pogrešajo

Vrni se domov
bebavo dekle

OTROCI

vsi otroci imajo radi svoje mamice

tina ima rada mamico
ker ji pusti da lahko pomije
žličke pa vilčke pa šalčke
matjažek ima rad mamico
ker lahko gre k njej v službo
in jo tam opazuje
nekdo ima rad mamico
ker mora najprej lulat
pa potem tortico pojest

a

marija ima rada mamico
kadar se ne prepira z očkom
ker oči grde besede govori
in vladek ima rad mamico
ker ga je enkrat poklicala
po telefonu od daleč
kamor je pred očkom pobegnila

MARTIN FIŠER, 1966, MARIBOR

NEVIHTA

Nevihta prihaja. Iz daljave, jaz jo že čutim. Nekaj jo kliče, da mora priti. Končno pa se ozračje mora zbistriti in zrak mora postati lahek za dihanje.

Strele padajo, kot da jih mečejo ročni sejalci pšenice, v šopih. Zrak je nasičen, strža prestrašena, čivkanje ptičev se je že zdavnaj poleglo. Neki ptič je preletel našo hišo in sedel na sosedovo. Mogoče zaradi naelektrenosti, ki jo je ptič začutil nad našo hišo — udarilo bo . . .

Dež. Počasi se je spustil na zemljo. Zrak polni s prijetnim šumom. Majhne kapljice božajo asfalt in hladen veter je skozi okno vdrl v mojo sobo, vznemiril nekaj listov na pisalni mizi in mi znova dovolil svobodnih vzdihljajev. Dežuje. Čutim.

Prepustimo se dežju, z nezadržnimi koraki prihaja; prepustimo se dežju, dež čisti ozračje in bistri obzorje. Dež prihaja, zadrti birokrati. Utrujeni delavci v soparnih halah za tekočimi trakovi, dež prihaja. Predajte se mu, ohladil bo vaše izmučene ude in življenje bo za nekaj trenutkov znova vredno življenja. Vendar samo, če vas dohiti na prostem, izven producirnic . . .

16. maj 1985

VEČER, 17. maj 1985

DEŽ IN TOČA

Maribor in okolico je včeraj popoldne zajelo neurje z močnim deževjem. Toča je padala v Selnici ob Dravi, Fali, Duhu na Ostrem vrhu, Slivnici, Hotinji vasi in nekaterih drugih krajih. Iz dveh kleti v Brezju pri Mariboru so, denimo, zavoljo močnega dežja poklicni gasilci morali črpati vodo.

(jš)

UDAR STRELE

Včeraj ob pol štirih zjutraj je udarila strela v rob ostrešja gospodarskega poslopja Jožeta Strnada v Ceršaku, Na griču 9. Uničenih je pet kvadratnih metrov ostrešja, kritega z opeko, in tram. Škodo ocenjujejo na 80 tisoč dinarjev. Požar so pogasili s pomočjo občanov, na pomoč pa so prišli tudi gasilci tovarne lepenke v Ceršaku.

Martin Fišer, 1966, Maribor

DORIS BRUMEC, 1966, MARIBOR

To ni pot, kateri bi se lahko reklo zbogom.
Hodiš po njej tako, da skačeš.
Skačeš po njej, da bi bil čim manj z njo v stiku.
Jaz pa vem, da tam v zraku ni poti zate.
In ti veš, da se boš utrudil.
To ni pot, kateri bi se lahko reklo zbogom.
Tam v zraku imaš star obraz
in brez nasmeha so tvoje ustnice.
Hodiš preko sebe, da bi bil močan.
Jaz pa vem, da tega ne boš zmogel več dolgo.
In ti to veš.
To ni pot, kateri bi se lahko reklo zbogom.
Ta pot je tvoje življenje
in ti imaš rad to pot
rad imaš to zemljo.
Štejem te tvoje stopinje v zraku
in vidim, da ti ni lahko.
Vem. Zares vem. In ti veš to,
da boš močan samo takrat, ko bodo tvoji koraki začeli
hodili po zemlji

in boš prehodil drobno kamenje in premaknil vse skale na poti.

To ni pot, kateri bi se lahko reklo zbogom.
Močna bova, ko bova poti rekla: »dobro jutro«

Vse to je res da živijo ljudje
ki stegujejo roke po tujih žepih
ki prijemajo druga telesa da bi občutili naslado
ki ogovarjajo osebo s katero se poljubljajo
ki delajo otroke s pretvaro da bodo dobri očetje
ki zamahujejo z nožem da bi nekoga pomotoma zabodli
ki hodijo drugim po nogah da ne zamažejo svojih čevljev
ki hodijo v galerije da so videti kulturno osveščeni
ki gledajo v oči da bi bili iskreni
ki pozabljajo kupiti kruh da bodo lahko jedli sosedovega
ki
ki

C'EST LA VIE ARTHUR

SAMO RESNIK, 1962, MARIBOR

In vse je pesek ki drsi med prsti in se pogrezaš vanj
in vse je pesek nikjer nič trdnega
da bi se oprijel
da bi sedel in počival
vse je pesek
vse je pesek
to je kvantno vesolje, fant
tu ni privilegiranih opazovalcev
včasih dežuje in včasih je sonce
in vse je pesek
pravzaprav si človek le da to ni stvar ki bi se je lahko
oprijel ali sedel nanjo
pomagajo palčke, seveda
mi biologi, mi piloti, mi komunisti, mi friki
o palčke pomagajo
pomaga ti, če imaš dekle ali prijatelja
— wiht a little help from my friends —*
nekaj trdnega v življenju
to pomaga, to bi pomagalo
a raje bi bil —
a želel bi biti popotnik v kamniti puščavi
s palico in torbo in lokom
na poti h gozdovom in reki
čeprav sam
rad bi imel svoje ime.

*referenca na pesem Beatlov in prizor iz romana Lathe of Heaven Ursule LeGoin

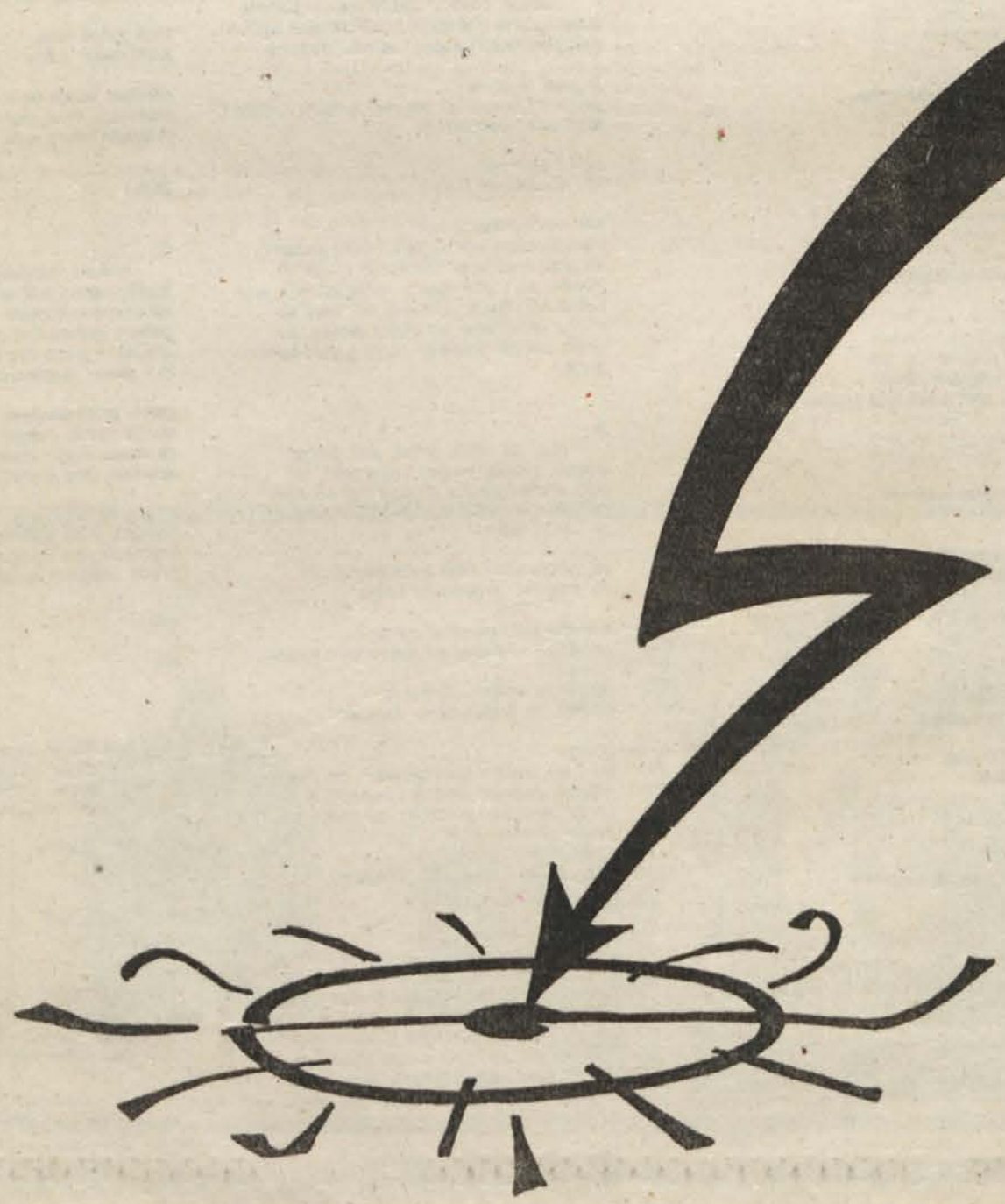

JOŽEFINA V DRZNEM PRELETU NAD KAPITAL – SOCIALNIMI ČUDESI

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

(RAZBURLJIVA POTOPISNA ZGODBA, POLNA DRAGIH ŠPORTNIH AVTOMOBILOV, ČRNE TRGOVINE Z DROGO IN OROŽJEM, STRGANIH DIAFRAGEM, KARATE UDARCEV, MAČK IZ VISOKE DRUŽBE, INDUSTRIJSKE ŠPIJONAŽE, STRELOV & MANY MORE)

Naokoli po Amsterdamu smo improvizirali brez rdeče niti in ravnali smer prodiranja svojih nosov nekam naprej v srečno bodočnost predvsem glede na nepovezane notranje vzgibe. Najprej na dolgo puščobno polpeščeno plažo ob hladnem Atlantiku. Bose noge gazijo milijone ostrih koščkov razpadlih školjk. Tudi naši obrazi postanejo mestno sivo oblačni in vetrovni. Po peščenih gričkih ob obali smo se raztrosili kot pingvini, ki hočejo imeti vsak svoj rezervat okoli sebe. Boleče kričeča kičasta restavracija v USA stilu me spomni, da je tudi tam čez lužo Velika Amerika. Predvsem sem čutil, da nisem več v JLA kasarni. Čutil sem tudi Renke, vendar še zdaleč ne morem reči, da sem bil vanjo tako zaljubljen, da bi z vesoljnim mirom v sebi dovolil, da me ubije. Da. V bistvu sem v sebi gojil žarko upanje, da me sovraži. Take punce imam namreč še trikrat raje; vedo namreč, da mora človek poljubiti precej žab, preden sreča princa.

Mimo se po širokih kolesarskih stezah vozijo milijarde bicikliziranih Nizozemcev. Če so kolesa prevozna sredstva prihodnosti, potem Nizozemci že živijo v njej. Joggirajo sredi oblakov CO_2 po asfaltu na obrobju Amsterdama. Poleg tega bo uporaba primerno drage biološke in dinamične hrane, ki je brez umetnih dodatkov, marsikomu omogočila, da bo umrl pri čisto zdravem telesu. Da, kvaliteta življenja čez vse.

Tu sem začasno, samo začasno. To je v ozadju vsega mojega dojemanja. Kot krompir sem. Zakoreninjen tam, v frustrirajočem Mariboru. Kjer je Cenzura vseprisotna, nestimulacija pa ubijajoče vseobsežna. Maribor kot preprost nečlenjen produkcijsko-bivanjski stroj. Rutiniziran mehanizem različice suhega načina življenja, ki ga je tako pasje težko prebiti. Bus ima občutek, da so ljudje pri nas precej used-up. Popolnoma in z vsemi štirimi not v mašini.

Predelal si bom stare kose obleke, naredil bom svoje vzorce in vtisnil svojim pokrivalom nove pomene. Moja obleka bo originalna, polna novih idej. Izgledal bom kot kakšen izbirčen mlad imbecilni Amsterdamčan, ho ho ho ho.

Na videz je v središču vsega tu denar. Zdi se, da je v teh krajih denar vseobsegajoč in večen — kot Ideologija in Nezavedno. Trgovin in trgovinic vse polno. Prodajajo sadje, hašiš, neodvisno izdane kasete, vožnjo z ladjami in čolni po kanalih, Amstel pivo, ogled hiše Ane Frank, prodajajo filme, ženske in njihova telesa. Kar je lepo zapakirano, se bolje proda. V bistvu so me privlačevale trgovine s ploščami in rev..mi. Plošče zato, ker se... ..iborsko gladen sveže kreativne glasbe, revije zato, ker sem v njih našel precej pekočega hard-cora. Vojni fotosi trpljenja .. trupel iz zažganih dežel z obrobja vladajočega sveta. Porno slike, ki spominjajo na ginekološko kirurgijo. Množica gay revij (leto 1984 je bilo menda tudi leto homoseksualcev in lezbijk). Foto revija s posnetki s predstave, na kateri je tip z motorno žago razkosal olupljeno telo teleta. Petnajst minut ogleda .evij mi je izruvalo iz kosti vse skrajne emocije. Nekaj časa sem bil zažgan podplat.

Na Dammu, osredn..em trgu mesta, ki je bil njega .dni med drugim tudi spalnica ..ojlev in zatorej kakopak simbol Svobode v Zahodnem svetu, šibajo rock trije godci. Okoli njihovih ojačevalcev, zvočnikov in akumulatorja je širok krog slušateljev. Kaj bi se zgodilo z njimi, če bi kar tako sredi nekega lepega belega dne začeli igrati na Trgu revolucije v Mariboru?

Plakat vabi na demonstracijo solidarnosti z angleškimi rudarji: Njihov boj je naš boj! Skvoterske bajte in izložbe so masovno prelepljene s plakati. Na enem je fotografija nizozemskega Marokanca. Umrl politično-ekonomske smrti pri 28 letih.

Prikritega in potlačenega na amsterdamskih ulicah ni mogoče tako lahko opaziti. Na dan prileze ob volitvah. Nedavno je v nizozemskem parlamentu dobila svojega poslanca fašistična stranka. Med drugim bi fašisti radi pregnali z domače zemlje obarvane Tujce: Indonezijce, Turke, Indokitajce. Paradoksalno je, da zanje voli tudi del taistih obarvancev. Slednji so verjetno že tako navajeni podrejanja in manjvrednostnega obravnavanja, da jih kar same vleče not v črno duplino. To imajo v zahvalo, da so s svojo energično krvjo osvežili utirjeno, malce zatohlo deželo Nizozemsko. Anketa nedolgo tega je pokazala, da bi v starih predelih Amsterdama kar 10 % prebivalstva glasovalo za fašistično stranko. Željni trde roke, reda — in varnosti, ha ha.

Mostovi, mostovi čez vse mogoče umazane kanale. Do amena turistično interesantni galofak turisti prenašajo kompletne fotografske in snemalne sisteme gori-doli po ulicah in se vozikajo po kanalih. Mladih nemških vikend turistov je ogromno — kot tudi pasjih drekcev po pločnikih. Čez dan mladi Hansi in Gertrude posedajo s pivom v roki pred gostilnicami—bari—pubi. Pogledi jim počivajo na pijanih starih bajtah, ki se gor držijo samo še zato, ker so zgrajene tesno skupaj. V eni razpadajočih zapuščenih hiš v središču mesta sedita na oknu v tretjem nadstropju dva pankiča in na ves glas navijata kasetofon. Vljudno jima pomaham. Kdo drugi bi neki naselil slabe zgradbe kot pa ljudje — podgane? Zvečer se precej mladih Nemcev zbere v nekakšnem kulturnem zabavišču Melkweg.

Nocoj igrajo Poison Girls. Bivši pankerji iz Crass-kvartirja so zdaj mehkejši, morda tudi malce utrujeni. A še vedno dovolj iskreno profesionalno amaterski, da prepričajo. Pač soliden bend. Koncertni honorar so vsekakor zaslužili. Sicer ne igrajo nič takega, kar bi te vrglo, a muziciranje je korektno, solidno. Pošteno so nam povrnili denar, ki smo jim ga dali, da so nas zabavali. Enourni nastop, dva bisa. Kot ponavadi v rock industriji zabave. V resnici pa se za nič ni šlo. Masivna 40-letna strupena pevka je sicer poskušala izraziti nekaj več, a iz plastično komericialnega vzdušja prostorov brez duše ni dobila odziva sorodnosti. Zindividualizirano poslušalstvo je sedelo na kino-sedežih, pilo pivo, kadilo travo ali kaj močnejšega, pa zato tudi s Poison Girls ni vedelo početi drugega, kot da je muziciranje benda pojedlo, popilo, pokadilo in sploh enostransko pokonzumiralo.

Nekega poletnega dne pridem v predel s sex-trgovinami. Turisti se odprto smejijo, ko fotografirajo ogromne plastične penise v izložbah. Non—stop me privlačijo revije z golimi ženskami — jasno, ko pa sem nedavno prišel iz JLA. Z znanstveno raziskovalnim pogledom si ogledujem obline. »Sto najlepših žensk izbral A. B.«. Pa mlada slečena telesca — 18-letni zasanjani obrazi in razprte noge pod njimi. Vsekakor se vraste v človeka tod drugačen odnos do ljubezni in spolnosti kot pa v krajih, ki so kulturno zakoličeni z nabreklimi Sonetnimi venci in podobnim.

Nato ulica, kjer z meni nejasnimi nameni okoli vogalov postopajo drzno oblečena dekleta, mladi temnopoltneži in starejši belopolti Nizozemci. Brž modro ugotovim, da gre za prostitutke, prodajalce droge in belo-superiorne porabnike teles plačanih ljubavnic. Ena od nastavljajočih ujame moj pogled, me nekako proseče-roteče pogleda, nekaj reče. Morda ji je heroin tako zelo zdelal mlad obraz. Ustrašil sem se je. Nekaj me je stisnilo med nogami. Torej me je pozvala v kupca svoje nožnice. Mene, ki sem v mladih letih bral Minattija in cenzuriranega Prešerna, Miller in Bukowski pa takrat še nista bila na seznamu obveznega srednješolskega čtiva! To je bil šok. Bilo je pač prvič.

Potem smo šli v nekakšen punk-disko. V središču mesta, v obsežnem kletnem prostoru se v dimu in pol-gneči duši brezrdečenitna muzika zadnjih nekaj let. Malo punka, malo reaggeja, malo novega vala, malo vmesnega in obrobnega. Prostori so brez zaznavnega felinga, dosti je izrazitih fac in ostrih, močnih imidžev. Vsi so različni, a kljub vsemu jih nekaj druži — morda prav predrzna, samozavestna samosvojost. Vsi tu so geniji, pravi Johan, le da so eni geniji navzgor, drugi navzdol, pa je skupna genialnost v tem disku nična. Nisem zdržal, ne vem zakaj ne. Morda se vse že preveč ponavljam. Nikakor noče priti do dorečenega izteka. Šel sem iz plesnega prostora, sedel v tišino ob šanku, čutil spremembo: iz JLA v amsterdamski panky disko«! V bistvu pride folk sem, da se medsebojno opauje, srka kako kaplico in se domače počuti. Na prvi pogled je to vsa vsebina teh prostorov.

Pride punca k meni. Sedemnajst let in odstoten, v globine pogreznjen pogled. Temna oprava in strgane, nalašč umazané hlače. »Si videl mojo podgano?«, vpraša. Ne, nisem je videl. »Morda je v rokavih tvoje bunde na stolu«, nadaljuje. Ne, tudi v rokavih je ni bilo. Fant zrven punce ima sivo očrtane oči. »Ali lahko daš en gulden?«. Jasno, da lahko, za pankerje vedno! No, podgana je vendarle bila tu, pod mojo mizo. Lep pisan črno-bel kosmatinček. Punca jo je nežno poljubila na usteca in si jo položila na prsi.
Bilo je tri ali štiri zjutraj, ni važno. Muzika je utihnila, počasi smo kapljali ven, noben odvraten redar nas ni naganjal. Amsterdam je nočno mesto. Nikogar ne moti, če par desetin polpijanih, pol-zadrogiranih, poltreznih življenjsko poletnih mladcev in mladenk prihaja iz diska šele ob štirih zjutraj. It's a free country, man! Ha ha ha, ho ho ho!

V disku delajo prostovoljno ljudje iz scene same. Povečini so skvoterji. Izkupiček so nekajkrat namenili angleškim rudarjem, z njim pomagajo tudi manjšim radijskim postajam in skupinam skvoterjev pri obsežnejših popravilih zasedenih hiš.

Iz Amsterdama smo z Busom in Violent pobrisali ob dveh ponoči. Tla so pač postala suha in prevroča. Če skorajda ni potrebno, da za preživetje migneš s prstom, glava postopoma omrtvi, ni več pobude za akcijo in vsak kraj ter vsi ljudje postanejo po nekaj dneh dolgočasni.

GRONINGEN

Dosti dela je bilo, preden je skupina mladih brezposelnežev staro policijsko postajo, ki je zapuščena in prazna dvanajst let propadala, spravila v stanje primerno za bivanje. Prostorov je bilo dovolj, da so v enem nastanili mirovno trgovino, v drugem ženski kafé, na podstrešju ilegalno radijsko postajo, v telovadnici galerijo, ostale sobane pa so preuredili v stanovanja za ducat skvoterjev.

Spoprijem s propadajočo zgradbo ni lahek: treba je znati popraviti vodovodno napeljavo, zamenjati trohneče deske na tleh, napeljati manjkajoče električne in telefonske kable, pregraditi prevelike sobane, popraviti stopnice, prenoviti WC, urediti kopalnico s tušem, zamenjati okna, da skoznje ne uhaja toplota in da hladen veter ne zmrazi stanovalcev. Pozimi je tu not svinjsko mrzlo.

Skvoterji morajo sodelovati, skupno opraviti večja popravila, nakupiti skupno opremo, si medsebojno posojati orodje, enotno nastopati proti skupnemu nasprotniku: mestnim oblastem oziroma policiji. Neformalni sestanki, na katerih se zberejo, da rešijo kak problem, so neposredna demokratična oblika dogovarjanja in odločanja znotraj skupine ljudi s skupnimi interesi. V načinu delovanja in dogovarjanja skvoterjev o vsem važnem glede bivanja v skupni stavbi se skriva načelo dejanske samouprave.

Bojda nameravajo zgradbo jeseni podreti; Lloyd Insurance Co. bi namreč rado na tem mestu zgradilo moderno poslovno poslopje. »Moramo se boriti proti njim!« pravi temperamentna ›krepka‹ visoka ženska iz ženskega kafeja. »Ja, lahko uspemo! Morda bodo zaradi našega odpora odstopili od načrta.« Punca izžareva elan, energičnost in odločno trdno samozavest. Res Amazonka, kakršno v naših krajih srečaš žal bolj redko. Če jo sploh srečaš.

Nasploh stanujejo tu zanimivi ljudje. Scena je odprta za vse različnosti. Tu dobro vedo: socialna kontrola ima mehke ustnice, a strup v srcu. Če si odkrit ponosen homoseksualec ali lezbijka, to v stari policijski postaji nikogar ne bo motilo. Tolerantnost je na visoki stopnji. Tako je v ženski kafe dovoljeno vstopiti tudi moškim — sicer samo ob petkih in sobotah popoldne. A vendarle.

Busova soba je velika in pestra. V celoti ročno delo. Čeprav je v neredu, je vsak predmet na svojem mestu. Poseben način bivanja.— poseben način ravnanja s sobo in stvarmi v njej. Spontanost in nevezanost na vsakem koraku. Kraljestvo prostih pobud — a daleč v ozadju senca brezrdečenitnosti, tesnoba nepovezanosti dogodkov, odtrgana boja sredi oceana. Odprta brezizhodnost vsakdana in odsotnost končnega cilja — le bleščavi obet zvoka saksofona, ki je poln kot moje meso.

Vsako opisovanje je trganje iz dejanskega konteksta, si rečem in pogledam v Busove oči: Ne, ne verjamem, da čutiš ti, Bus, v morju svojega prostega časa sredi povprečnega sobotnega popoldneva enako praznino kot jaz, ki se mi čez vikend ustavi samodejni nevprašujoči ritem delovr.aga dne in me golega naplavi na prazno obalo bivanja pred veliko ogledalo. Potem se v njem ogledujem kot v besedah, ki jih pišem. Ne, Bus, ti v svoji nevezanosti nisi pritisnjen in noben drug zid kot ob zid neujetosti. Širina prostora peče, če je ta prazen in se zdi, da v njem ni mogoče nič kaj več postaviti. Izgubljen v daljavah trenutka na tanki sledi neke nove smiselne pobude. Droga obogati vsako praznino, približa vsak trenutek, obrobi vsako sled. Ne, Bus, na tvoji poti od ene do druge črne luknje življenja visijo z dreves sama okrasja in pestrosti. Spomni se nanje, ko boš v kakšni novi duplini in se ti bo zdelo, da ne prideš več iz nje.

V policijski postaji obratujemo na poseben način: premaknemo se, ko nas požene nekaj iz notranjosti, spat gremo, ko začno veke padati. Bus igra za lahko noč na konga bobne ob treh zjutraj. Nikogar to ne moti. Vsi v bajti so budni vsaj do te ure. Optimistično jutro prespimo — za kaj drugega tudi vredno ni. Ko postanemo lačni, gremo po nekaj hrane. Trgovin je vse polno naokoli. Samo denar potrebuješ. Tu je kitara, tu so bobni, če hočeš, zaigraj na violino. Slikaj, fotografiraj, beri, poslušaj gramofon, pojdi na koncert ali obišči znanca.

Precej mladih brezposelnežev izkoristi kar čedno socialno podporo, obilje prostega časa in svojo neizrabljeno energijo za plodotvorno ubadanje s tem in onim. Igrajo v muzikalnih bandah, razpotegujejo svoje ude in obrazne mišice po gledaliških odrih, so fotografi, slikarji, turisti. Delajo, kar hočejo, in se ne ozirajo mnogo na sodbo okolice. Furajo svoj trip. Oblikujejo sami sebe.

V mestu je skupina mladih ilegalno zasedla celo prazno staro mestno gledališče. Not so zašponali tak gledališko-plesni program, da so jih začele mestne oblasti celo finančno podpirati, obljubljajo pa tudi pravno potrditev novega statusa in vsebine gledališča.

Nizozemska ekonomija ima ugoden položaj v svetovnem gospodarskem sistemu — v deželo se zlije dovolj profita, da je moč z majhnim kosom kolača kar dobro nasititi tudi milijon brezposelnih. Zato pa na obrobju zahodne kapitalistične trdnjave poka na bojiščih, kmetje so bolj suhljati, delavske mezde pa merijo nižave eksistenčnega minimuma. Vsa nizozemska dežela kot ena od eksploatatoric drugih dežel, vsa nacija kot buržuj. Nekaj drobiža od tistega, kar odtrgajo južnoameriškemu delavcu, dobrohotna nizozemska socialdemokratska država spusti v žep brezposelnega skvoterja. Da bo ta dodatno zadovoljén, mu »dovoljuje« nakup droge: neizživeto energijo obrobnega prosto lebdečega mladeniča je bolje pogasiti s hašišem, kot pa da eksplodira znotraj njega in poškoduje še kaj v okolici.

Sprehajam se po lično urejenem Groningenu. Jasne črte, razigrani kolesarji, pazljivo opremljene hiše. Dosti trgovin — velika kupna moč konzumentov. Včasih se v vodotoku kupcev v središču mesta paradno preriva patrulja policajev na konjih. Bombardirajoča ponudba na osrednji trgovski ulici: blago kar samo leze ven iz trgovin h kupcem, vleče jih za rokave, na reklamnih lističih in straneh časopisov sili v njihove domove. Buy or die!

Od nasilno pisane ponudbe se mi je pijano storilo v sencáh. Opotekel sem se mimo sposojevalnice gramofonskih plošč, kjer si lahko za en dan sposodiš kos okroglega vinila za petino njegove tržne cene. Potem me je zrolalo mimo jazz-puba in sposojevalnice video-kaset na nenavadno prazno ulico. Glej hudiča, tu pa za zastekljenimi okni sede na pol slečene ženske. Najprej pomislim, da so to erotične lutke, ki jih nekdo prodaja. A ne! Premikajo se. Aha, torej žensko blago. Od izdelkov v drugih izložbah se razlikujejo po tem, da ob njih ni lističev s ceno, pa tudi kričečih napisov »Znižano!« ali »Razprodaja!« ne. V eno izmed popudranih teles z milim bebavim pogledom strmi 45-letni možak. Njegov blaženi otroško pričakujoči nasmeh. V pričakovanju darila.

Bus pravi, da zaračunajo klientu 50 guldnov za deset minut uporabe svojega telesa. Ni prosta izbira, priti v to ulico. Mnoge punce so tu, da dobijo denar za nujno dnevno dozo heroina — ne upajo si pač krasti in prodajati ukradenega. Ko izplačajo lastnika prostorov in zvodnika, jim ne ostane dosti. Kakor so delavci proletarci kapitala, slepci proletarci telesa in vojaki proletarci vojne, tako so prostitutke proletarke sexa. Zvodniki in najemodajalci prostorov jih knjižijo kot obratovalna sredstva. Včasih kakšno zvodnik pretepe. Zakonsko niso zaščitene, pokojnine nimajo. Selijo se iz mesta v mesto. Nekatere so že znucane in grde. Bojda tudi neumne. Okolica jih nikjer ne sprejme — ostra resnica pač boli in odbija. Kdor podnevi zaradi javnega mnenja ne stopi v to ulico, ta v mraku skrivoma trka na njihova zadnja vrata.

Resnično ljubiti prostitutko! To doseči, to je nekaj!

Spomnim se, da nas je oni dan bilo vse polno v javnem stranišču na zagrebški železniški postaji. Moški desno od mene si ga je drkal, ostali naokoli pa smo lulali v pisoarje zares. Dečko je res bolj slabo simuliral uriniranje. Revež, zakaj neki je moral iskati spolno potešitev v naključni gneči moško lulajočih, pred pisoarjem, ki se vsaj meni sploh ni zdel vznemirljiv?!

Klic Domovine seže v vsako misel in v vsak kraj, kjer si. Moral sem se odpraviti. Ko sem se peljal proti domačemu dvorišču, sem si vbijal v glavo: konec koncev je svet vse, kar imam!

kos jože

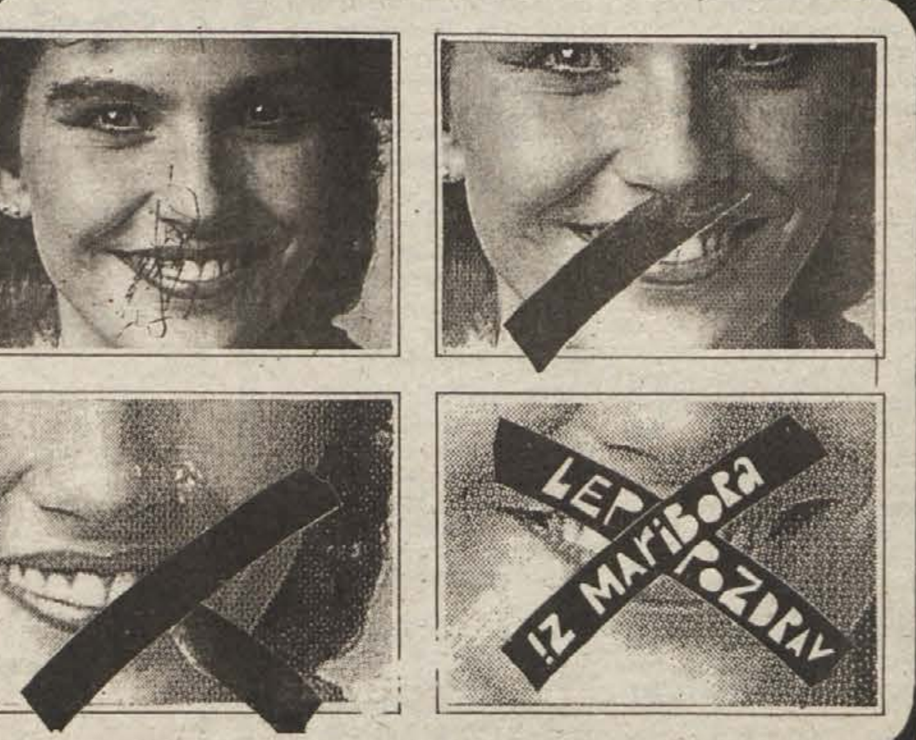

ekološka nevarnost

Na 20. seji zbora občin skupščine mesta Maribora, ki je bila dne 22. novembra 1984 je tov. Maks ERMAN, delegat TZ SO MB-Tabor v zvezi s poročilom inšpekcijskega nadzora postavil delegatsko vprašanje o rafineriji PETROLA v Linhartovi ulici in poudaril, da gre za ekološko onesnaževanje na tem področju. »Zadeva Rafinerija se vleče že dvajset let. V tej rafineriji so bili izvedeni razni obiski, nekaj malega se je naredilo, pa žal zdaleč premalo, kar bi bilo nujno urediti. TOZD rafinerija v Ljubljani se izgovarja, da nima denarja, enako meni inšpekcijska služba. Mi pa, ki tam živimo, ugotavljamo nasprotno, da denar imajo, saj se širijo in so tudi dokupili zemljišče — polovico vrta bivšega materinskega doma, ki je bil last Splošne bolnišnice Maribor. Ne opozarjamo samo na ekološko zastrupljanje na tem območju, ampak tudi na nevarnost požara. Sprašujem pristojne organe (občino in izvršni svet skupščine mesta), zakaj dajejo rafineriji »potuho«, da svojo dejavnost širi, namesto da bi se preselila iz mesta. Zato prosim, da se za to območje naredi nekaj konkretnega, če nič drugega, vsaj čistilne naprave, da se ta umazanija in smrad ne bosta več širila, saj je življenje tam nevzdržno, še posebej v poletnem času.«

Odgovor:

»Rafinerija mineralnih olj Petrol sodi med tako imenovane ekološke proizvodne obrate, ki predelujejo stara motorna olja v ponovno uporabne naftne derivate. Tako gledano rafinerija s svojim delovanjem učinkuje ugodno na dva načina:

1. Reciklira že uporabljeno v ponovno uporabljivo surovino in s tem niža stroške uvoza,

2. Za obratovanje rafinerije je potrebno in tudi poteka zbiranje količin uporabljenih mineralnih olj, ki bi sicer zaradi nekontroliranega ravnanja lahko katastrofalno onesnaževalo zemljo in vodo.

Rafinerija mineralnih olj Petrol Maribor je delovna organizacija, pomembna za vso Slovenijo, saj se tukaj zbirajo in predelujejo olja iz celotne republike.

Ob vsem svojem koristnem delovanju pa povzroča rafinerija mineralnih olj v svoji neposredni okolici vrsto ekoloških problemov.

1. Lokacija rafinerije je neprimerna zaradi bližine stanovanjskih hiš, ker plini, ki izhajajo iz proizvodnje, onesnažujejo ozračje.

2. (. . .)

3. (. . .)

4. V zadnjih letih je DO Petrol na obstoječi lokaciji gradil objekte, ki so se nanašali na izboljšanje tehnoloških procesov in ureditev skladišč (rekonstrukcija reciklaže motornih olj s »termokreking« napravo in novih sedimentorjev in rezervoarjev), s tem, da je DO Petrol sklenil z občino Maribor-Tabor pogodbo o odstranitvi teh novih objektov brez pravice do odškodnine, tedaj ko se bo preselil na novo lokacijo.«

Od tega časa pa do začetka maja ni bilo storjenega ničesar, razen da so jim že prej prepovedali odlaganje odpadnega kislega gudrona v Pesniškem dvoru, ker je nezaščiteno odlagališče pomenilo veliko ekološko nevarnost za bližnje kmetije in vodne vire, ter za življenje rib in ribjih zarodov v bližnjih tekočih in stoječih vodah. (Gudron je gošča, ki ostane kot odpadni, se pravi neuporabni, produkt pri rafinaciji odpadnih motornih olj).

V začetku maja se je pri prečrpavanju gudrona iz kesonov v Nigradove avtomobilske cisterne, ki so bile namenjene v Celjsko Cinkarno (na novo deponijo), sprostil v zrak oblak nekega plina, ki je ožgal bližnja drevesa in vrtove, in na žalost tudi ljudi, ki so se tedaj nahajali nasvojih vrtovih v neposredni bližini Petrola. Do sedaj (5.6.) niso bile narejene še nikakršne kemijske analize tega plina, verjetno pa gre za SO_2. Ko smo se pogovarjali z upokojenko Marijo FERK iz Titove 21, ki je bila tedaj na vrtu, nam je svoje občutke pri vdihavanju plina tako opisala: *»Nisem mogla zdržati dela,* ko me je zajel ta oblak. Začela sem se dušiti, imela sem občutek, da mene kdo želi zadaviti, dušenje je bilo neznosno. Morala sem pobegniti z vrta. Cel popoldan sem bila po tem še zelo omotična. Vrt mi je požgalo. Požgalo je kostanje, hruške in češnje. Veliko letošnjega pridelka je šlo po zlu.« Ljudje v okolici Petrola na Titovi 21 do sklepa redakcije še vedno ne vedo ali lahko te vrtnine uživajo! Nekaterim od stanovalcev v okolici pa so te njihove vrtnine osnovni vir sveže in poceni prehrane.

Po tem dogodku sta KS Angel Besednjak in KS Miloš Zidanšek energično zahtevali, da se pride stvari do dna. (Ne vem, zakaj je Petrolov direktor tov. Kuhta sodil da o tej zadevi »ni treba delati panike«?)

Zaradi tega zahtevka je Petrol-DO Rafinerija mineralnih olj dobila prepoved obratovanja dela proizvodnje in prečrpavanja gudrona v cisterne. Vendar so se najverjetneje želeli znebiti odvečnega gudrona, ter so cel dan imeli v pogonu proizvodnjo in poskusili so tudi prečrpavati. Delali so ves dan s polno paro.

In zgodilo se je tisto, kar je bilo za pričakovati od tehnologije, ki je enkrat že dokazala svojo tehnično nedovršenost. Ušel je še en oblak domnevnega SO_2.

Tudi tokrat je bilo dosti ožganega drevesja in padavin, ponovno so bili prizadeti okoliški prebivalci, sedaj v večjem številu kot v prvem »požigu«, Tovarišu Maksu Ermanu je pomorilo skoraj celoten vrt v Linhartovi ulici.

Šele po tem dogodku je stekla dokončna akcija in ustavila tisti del proizvodnje, ki je pokazal, kako ekološko in družbeno je zgrešena ta DO, ki se nahaja v samem centru Maribora!

Obe KS sta nastopili še ostreje in zahtevali od Petrola in Občine Maribor-Tabor, da se celotna zadeva do popolnosti razišče, saj to ni bilo storjeno po prvem »požigu«! Zahtevali sta da se ugotovijo krivci in povrne nastala škoda, ki se giblje okoli 30 starih milijonov, ter da se preuči zahteva po izselitvi Petrola na novo lokacijo.

V razgovoru s tajnicama obeh KS, s tov. Marico Pintarič in tov. Miro Novakovo, smo izvedeli, da Petrol do 3. junija (skoraj mesec dni po dogodku!) ni storil ničesar, le ustavil je tisti del proizvodnje, pri katerem nastaja gudron, in je poslal svojega zastopnika na sejo sveta KS, kjer so pod prvo točko dnevnega reda obravnavali problem onesnaževanja okolja. Obe tajnici sta izrazili upanje, da bo Petrol pripravljen na razgovor, strinjali sta se, da je Petrolu, ob morebitni preselitvi, treba stati ob strani.

Zastopnik Petrola, tov. Jurančič je predstavil vso zadevo le s strani Petrola; izgovarjal se je, da takšna tehnologija teče že desetletja (kakšne so nevidne posledice tega s ponosom izrečenega »dvajsetletnega delovanja iste tehnologije« se nihče ne vpraša!), da predelujejo odpadke cele Slovenije in še dela Hrvatske (Res pa je, da dobivajo odpadna olja mnogokrat v zelo neprimerni embalaži; kar postavlja vrsto novih vprašanj.), da ta družba za njih ni storila ničesar, da morajo vse stvari plačati sami (ali naj bi družba plačala raziskave vseh odpadkov, ki jih Petrol predeluje in prideluje? Če nimajo denarja, od kod pa so ga dobili, da so lahko pred dvema letoma dogradili nov kompleks, ki najbrž ni bila poceni).

Dragica Bačani, predsednica hišnega sveta Titove 21, je od predstavnika PETROLA energično zahtevala zdravniški pregled za vse okoliške prebivalce, da bi se tako ugotovilo, kakšno je njihovo zdravstveno stanje. Tajnica KS Angel Besednjak, tov. Marica Pintarič, je na tem sestanku podala izvrsten pregled nad odnosom, ki ga je pokazal Petrol do prizadetih. Do 3. junija niso na KS dobili nikakršnega pismenega materiala, Petrol ni naročil kemijske analize, katero je bil dolžan naročiti, tako da so jo morali naročiti stanovalci Titove 21 (sedaj upajo, da jim ne bo treba plačati stroškov).

Postavlja se nam veliko vprašanj:

1) Petrol ni onesnaževal samo v teh dveh primerih, temveč onesnažuje že večdesetletij z različnimi plini, ki jih nekontrolirano izpuščajo v zrak. Okolica Petrola je nenehno polna mastnih madežev, rastline dobivajo mastne obloge. Tov. Maksu Ermanu je dosedaj poginilo osem zajcev zaradi okvar na pljučih. Zrak je zadušljiv, težek. Ta neprijetni zrak se širi vse do Plečnikove ulice in Ljubljanske ceste. Če vremenski pogoji dopuščajo, pa tudi do Splošne bolnišnice Maribor. Kako se bo to odrazilo na ljudeh, ki se jih loteva občutek, da so poskusni kunci? Kakšne so načrtovane rešitve? Ali je preselitev na lokacijo izven Maribora takšna rešitev? V resnici to pomeni skriti to svinjarijo izpred oči ljudi in nekje na skrivaj onesnaževati naravo.

2) Petrol onesnažuje tudi vodo. Vse onesnažene odpadne vode od pranja in lakiranja sodov odtekajo v ponikalnico. S svojimi industrijskimi odpadki negativno vplivajo na režim podtalnih voda na komunalni deponiji. Imajo pa en sam maščobni filter (po podatku tov. Jurančiča). Kakšno katastrofo lahko povzroči, in to trajnokatastrofo, naključni »pobeg« mineralnih olj? Kaj bi to pomenilo za mariborsko pitno vodo?

3) ali naša družba ne razume, oziroma ne vidi (noče videti) problemov, preden izbruhnejo v drastičnih primerih, v človeških žrtvah? Ali so res potrebne človeške žrtve, katerih se ne da skriti, da bi se sprožila družbena akcija za preprečevanje ekoloških problemov?

KEUC ALBIN

ekologija in socializem

V današnjem družbeno-političnem trenutku v Jugoslaviji je ekologija popolnoma nezaželena s strani oblastniških struktur, katerih edini cilj v zadnjih letih je čim več proizvajati, čim več prodajati na konvertibilni trg, ohraniti »socialni mir«, pa čeprav gre to vse na račun narave in psihično/telesno zdravje občanov.

Naš sistem socialističnega samoupravljanja se predstavlja kot najnaprednejši sistem, ki si ga lahko sodobni človek želi. Vendar ta isti sistem ne želi ljudi, kateri opozarjajo na onesnaževanje, ki vse bolj udarja na plan (iz rek, ribnikov, jezer(a), kraških jam, »pogorelih« dreves).

Strukture, katerim ekološka dejavnost ni všeč, se odločno in z vsemi sredstvi borijo proti njej (podpisnike listine proti HE TREBUŠA so klicali na odgovornost, opravka pa so imeli tudi z varnostnimi organi »([1])), saj imajo v svoji lasti vse potrebne nadzorovalne in kaznovalne institucije.

Po eni strani pravijo ekologi, da so pri nas ljudje glede ekoloških problemov zelo neosveščeni, vendar zatrjujem, tako kot Andrej Klemenc V' navedeni številki Časopisa za kritiko znanosti, da so ljudje pravzaprav **nemočni** pred onesnaževanjem njihovega naravnega in psihičnega okolja. Kaj naj stori kmet ob dolenjski reki Reki, ki nosi s seboj vse odplake kemične industrije in podobnih, ter mu onesnažuje naravni prostor, in (je že) uničuje Škocjanske jame, kaj naj storijo kmetje proti Iskri Semič, ki jim je zastrupila celotno okolje z PCB-jem? Njihova nemoč je obupna in skrajna, čeprav oblast zapiše v časnik, da je edina posledica zastrupitve v Krupi, da je poginilo nekaj kokoši. Kam vse se je usedel PCB niso sporočili, pa čeprav so materam dojenčkov vzeli mleko za pregled. Rezultati niso znani!

Čeprav so naši oblastniki želeli neko novo humano pot v družbeno-politični usmeritvi, so sprejeli vse domneve, ki jih je narekoval kapitalizem:

»1. tudi socialistična proizvodnja se do sedaj uveljavlja kot tip nenehne razširjene reprodukcije,

2. brez razširjene proizvodnje ni ekonomskega, kulturnega, pa tudi ne političnega razvoja,

3. razširjena proizvodnja mora biti vse bolj intenzivna (kvalitativni faktorji proizvodnje), ne pa zgolj ekstenzivna, tj. vse bolj dvigati produktivnost dela,

4. tudi socialistična proizvodnja in družbeni razvoj terjata čedalje večjo tehnizacijo, ki pa naj bo v prid humanizacije kulturnih, enakopravnih, samoupravljalskih odnosov,

5. prevzeli smo idejo podrejanja, gospodovanja naravi, ne pa sožitja z njo,

6. tudi tam, kjer je državni plan hotel prevzeti krmilo ekonomije, je prav tako dosegel svoje cilje za ceno destrukcije narave.

Jasno je, da se v navedenih postavkah ohranjajo temeljni viri ekoloških posledic, ki so delovali že v kapitalizmu, čeprav v drugačnih družbenih odnosih in z drugačnim družbenim smotrom proizvodnje«. [2].

Temeljne ekološke zakone je postavil v obliki treh aksiomov angleški biokemik v svoji knjigi »Zaprti krog« (The Closing Circle, London, 1971):

a) vse je povezano z vsem,
b) vse mora nekam iti,
c) narava zna najbolje.

Prvi aksiom nas privede do ugotovitve, da mora vsakršno delovanje v okolju, brez upoštevanja narave in njenega ravnovesja, imeti katastrofalne posledice, ki pa ne rabijo biti trenutne, ampak se lahko njihovo dejstvo pokaže šele čez nekaj časa (možnost genskih sprememb zaradi PCB-ja pri okoliških prebivalcih reke Krupe, kot se pojavljajo pri posledicah v nesreči v italijanskem mestu Sevessu). Dosledno upoštevanje tega aksioma pomeni, sodelovati z naravo z naravnim delovanjem, in ne z delovanjem s pozicij iz katerih izhajamo danes.

Drugi aksiom »je v bistvu varianta osnovnega fizikalnega zakona o ohranitvi materije in energije. V naravi se nič ne izgubi, ampak zgolj spremeni svoje mesto in se preoblikuje.« [2]

Tretji aksiom, narava zna najbolje, je sam po sebi zelo oster in obsojajoč do človeka, saj je človek tisti, ki je zanikal celotni naravni ustroj, ki se je razvijal 3,5 milijard let.

[1] Andrej Klemenc: Bomo preživeli?, Časopis za kritiko znanosti 58/59, str. 26,

[2] dr. Andrej Kirn: Ekonomski in ekološki zakoni, Časopis za kritiko znanosti 55/56, str. 13.

festival mg na snš

Mladinci SNŠ zaslužijo vso pohvalo kot organizatorji in animatorji kulturnega življenja in so s svojim primerom dokazali, da je potrebno samo malo volje in razumevanja, za konstantno in intenzivno dejavnost, tudi brez dotacij kulturne skupnosti.

V zadnjih dveh letih je mladinski aktiv SNŠ organiziral vrsto zanimivih in uspešnih gostovanj, kar prav gotovo daje svojevrsten pečat kulturnemu življenju v Mariboru. Priča pa tudi o tem, da SNG ne animira dovolj in ne zadovoljuje gledališke publike in vedno bolj izgubljeno naklonjenost in zaupanje takoda ne preseneča dober obisk vseh gostujočih gledaliških predstav, saj smo vsi skupaj željni sprememb in popestritve našega kulturnega življenja (životarjenja). Tako so mladinci SNŠ ob (drugače) intoniranem nočnem klubu Mlinček, s svojo koncertno — gledališko dejavnostjo, zelo uspešni animatorji in organizatorji gledališke alternativne scene. Gostovanje je bilo v komercialnem smislu zelo uspešno, kajti vsi stroški gostovanja so pokriti z vstopnino, in če navedem še podatek, da si je 12 predstav (vsak dan sta bili dve, ogledalo cca 3.600 ljudi — se pravi vsako tristo, vidimo izredno uspešnost organizatorjev. No, organizatorji so tudi veliko prispevali k nemotenemu potekanju festivala, tako s prostovoljnim delom kot z oskrbovanjem in dežurstvom med predstavami.

Ena glavnih značilnosti slovenskega gledališča 70 let je delovanje eksperimentalnih skupin. V šestdesetih letih je začela nastajati slovensko gledališka avantgarda (eden njenih tvorcev je bil ob izbruhu 1969 Dušan Jovanovič), prva polovica sedemdesetih let je bila v znamenju te avantgarde, druga polovica pa v znamenju prehajanja avantgardističnih tendenc v profesionalna gledališča (1975 — Celje).

Pot slovenske gledališke avantgarde šestdesetih let se zaključi z Jovanovičevim prihodom v MG, kjer je še danes umetniški vodja.

V tem času se uveljavita dva režiserja Dušan Jovanovič in Ljubiša Ristić, čigar uspehi so vezani na MG. Pod Jovanovičevim vodstvom se uveljavi estetika čutnega spektakla, (tako značilnega za Jovanovića in Ristića) grajena na osrednjih gledaliških teorijah 20 stol., na Artaudovi in Brechtovi. Le-ti zastopata zahtevo po totalnem gledališču, iz katerega se razvije in izoblikuje ambientalno gledališče.

V MG od prihoda Jovanovića nastajajo projekti, ki jih lahko označimo kot estetiko ludizma in kot politično gledališče.

Najznačilnejši tvorec slednjega je Ljubiša Ristić, ki je eden najzanimivejših režiserjev sodobnega jugoslovanskega gledališča in je znan kot zelo inventiven in originalen režiser. Toda MG ni več gledališka avantgarda v primarnem smislu, temveč etablirana avantgarda. Čeprav nima abonmajskega sistema, privablja dovolj publike ter ponuja atraktiven in angažiran repertoar. A to, MG ustvarja, so bleščeči komercialni spektakli, in ko se blišč poraz-gubi, ugotovimo, da se tudi MG nahaja tam, kjer je večina slovenskih gledališč . . .

Kljub samozavesti troperesa Jovanović-Ristić-Pipan in celega igralskega ansambla, kljub silni zaverovanosti vase in v svojo ustvarjalnost in bombastičnim napovedim za prihodnost, mislim, da je prihodnost MG precej negotova, kar zelo nazorno kaže program MG na SNŠ.

Po zadnji predstavi se misel vsiljuje,ta je silna politizacija današnjega slovenskega in jugoslovanskega gledališča posledica vdora nezavednega kompleksa revolucije v zavest našega človeka, kar pa je povezano z gospodarsko političnim položajem naše družbe. Kompleks revolucije srednje generacije se močno odraža v poetiki MG, in ne samo v MG, marveč v mnogih naših teatrih, kjer se izvajajo dela kot so: Moj ata, Valček, Arnoš, Hrvaški Faust, Golubnjača itd.

Od kod kompleks revolucije?

Tisti, ki so izpeljali revolucijo, niso uresničili njenih idealov, tako da so sinovi revolucionarjev kritizirali nesposobnost očetov. Generacija sinov je z negiranjem vseh vrednot hrepenela po pravi revoluciji, po pravih idealih in je v imenu revolucije protestirala proti neuresničitvi njenih idealov. 1968 je prišlo do »nove« revolucije in tudi ta je doživela poraz in le ta je povzročila totalno kritiko vsega obstoječega. To je bila ena najbolj revolucionarnih generacij, vse za revolucijo - a je že minila. Odtod nezavedni kompleks revolucije, čigar sad je politično gledališče. Odkod silni uspeh političnega gledališča pri publiki, kajti prav MG je najuspešnejše slovensko gledališče in Jovanović-Ristić sta sedaj najpopularnejša režiserja. Odgovor se glasi: zakompleksana slovenska politična zavest, politična neizživetost in preko gledališča neškodljivo zadovoljevanje družbenega nezadovoljstva. Tako politično gledališče na estetski, torej lažno realen način zadovoljuje primarne politične impulze.

Odtod tudi zavezanost domačim avtorjem, ki obravnavajo tematiko revolucije, NOB, resničnost — preteklo in sedanje. Nekateri teh avtorjev so doživljali hude trenutke zaradi svoje resnicoljubnosti in so bili žrtve hudih zmot. Zdaj jih pa v MG ponujajo v ugledališčeni obliki, seveda svojim tendencam primerno, kajti MG hoče biti poučno, vzgojno in katarzično — hoče biti gledališče resnice in tako sedaj hočejo sami svet učiti zgodovine- »prave« seveda.

Seveda ne gre odrekati izvirnosti in originalnosti avtorjem izvajanih del, nasprotno, menim da je ta literarna dela bolj zanimivo prebrati, kot pa jih v osiromašeni obliki doživeti na odru.

Morda bo držala Ristićeva izjava, da sta z Dušanom Jovanovičem preveč izpovedovala sebe in svoje življenje skozi teater. Ristić celo več ne odobrava termina »politično gledališče«, rekoč da se danes pod to parolo oprizarja »sve in svašta« (kar je čista resnica) in podaja nov termin teatra, ki ga on ustvarja, to je — socialistično gledališče — in to bi lahko postalo novo poglavje za nas!

Ristič je v neki TV oddaji celo izjavil, da je pripravljen zapustiti gledališče, če se stvari pri nas ne bodo spremenile, kajti možtarna, da je nerazumljen, šikaniran, onemogočen z vseh strani, provociran itd.

Skratka, stara pesem se ponavlja in na to temo je bilo že toliko povedanega.

Ob koncu še zapišimo, da je 15 predstav v šestih dneh (odigrali so še tri otroške), za katerikoli poklicni ansambel občutno preveč in do skrajnosti izčrpljujoče, kot je dalo tudi čutiti, in da gre vsa pohvala in priznanje celotnemu ansamblu MG za požrtvovalnost in vzdržljivost. Upam, da bodo mladinci SNŠ čez leto, na ponovnem snidenju z MG, znali organizirati festival, ki bo igralce in obiskovalce manj izčrpal.

Globoko upam, da se bodo člani MG sposobni revitalizirati, obrniti list in začrtati nove smernice, se spoprijeti z njimi in si obnoviti stari ugled.

Ivica KNEZ

VILI RAVNJAK

o dveh postmodernističnih gledaliških dogodkih

SERAPIONS THEATER — DVOJNIK IN PARADIŽ
GLEDALIŠČE SESTER SCIPION NASICE — MARIJA NABLOCKA

V tem kratkem, informativnem zapisu vas bomo seznanili z dvema postmodernističnima gledališkima dogodkoma, ki sta se v razponu enega meseca dogodila v Ljubljani. Gre za predstavo Serapions Theatra z Dunaja — Dvojnik in paradiž, 20. in 21. aprila tega leta v Cankarjevem domu in za retrogardistični dogodek Marija Nablocka Gledališča sester Nasice Scipion, ki se je pripetil v Ljubljani, na Mestnem trgu 17, v četrtek, 23. maja 1985 ob 23. uri. Obe gledališči sta si v sorodstvenih vezeh, tako glede formalnih principov, kot notranjih vsebinskih razmerij. Iz druge roke pa smo tudi izvedeli, da gojita »medsebojne prijateljske stike«.

Dunajski Serapions Theater predstavlja danes eno najkreativnejših modernih (inovativnih) evropskih gledališč. V svojih umetniških produkcijah oblikuje svojevrstno estetiko, ki pomeni sintezo in istočasno nadgradnjo gledališke avantgardne tradicije.

Predstava Dvojnik in paradiž je vizualna pesnitev, podnaslovljena kot katafraze k Edgarju Ellanu Poeu in Busterju Keatonu. Gre za bogat čutni spektakel, ki brez običajne gledališko-dramske akcije in besednega govora, oblikuje svojevrstno pripoved o svetu, o njegovi drugotni, sanjski resničnosti. V enem njihovih programskih manifestov lahko tudi preberemo: »Gledališče je dvojnik sveta; svetloba njegovih reflektorjev meče na nas senco paradiža.« Težko je z besedami obnoviti dogajanje oziroma zgodbo predstave, ker se je odvijalo vse skupaj zgolj na ravni čutnega spektakla, bogate paše za oči in ušesa. Ta lirsko-poetičen in groteskno-humoren asociativni skow nas je dobro uro in pol strašil in navduševal s svetom čudovito lepih katastrof in surove poezije in nikakor ni hotel povedati nič kaj razumsko oprijemljivega in določenega, le s »čistim videzom« vplivati na naše nezavedno, iracionalno in postati del naših sanj.

Predstava je tipično postmodernistično razumljen »gesamtkunstwerk«, kombinacija vseh sestavnih elementov gledališkega jezika (gib, zvok, glasba, luč, kostum, dekor, scena, rekvizit, predmet idr.), razen govorjene besede (!). Po svoji formalni plati želi biti kar najbolj tehnično dovršena (skrajno racionalna), po svoji izpovedni strukturi (vsebini) pa kar najbolj iracionalna — fantastično-poetična in groteskna kombinacija slik in zvokov.

Koncept, sceno, režijo in montažo glasbe je oblikoval Erwin Piplits, ki je tudi drugače duhovni vodja tega gledališča; kostume in slikarska dela pa Ulrike Kaufmann; nastopal je štirinajstčlanski igralski ansambel.

Gledališče Sester Scipion Nasice iz Ljubljane je trenutno edino »avantgardno« gledališče v Sloveniji, ki pa sicer svojo avantgardistično vlogo definira kot »vrnitev«, retrogradno pot nazaj. Nasploh je v njenih programskih načelih in praktičnih produkcijah čutiti svojevrstno »nazadnjaštvo«, kakor tudi skrajno desničarske idejne in estetske orientacije. Gre za izrazito elitistično in visoko esteticistično gledališče mladih — nastopa mnogo študentov dramske igre ljubljanske AGRFT, in tudi umetniško vodstvo je v rokah nekdanjih ali sedanjih študentov režije oz.dramaturgije AGRFT, ki deluje v obliki ortodoksne postmodernistične sekte, temelječe na ideološkem fanatizmu in oboževanju novega (njihovega!) mesije.

Njihova zadnja produkcija — retrogardistični dogodek Marija Nablocka, temelji na postmodernistični postavki, tj. oblikovanju »umetnosti iz umetnosti« — in jo je mogoče razumeti kot obujanje (in morda tudi nadgradnjo) evropske gledališke avantgarde, predvsem ekspresionizma, konstruktivizma in artaudovsko razumljenega gledališča. Predstava naj bi bila obredni dogodek, predvsem za gledalca, saj je prav njemu posvečena posebna pozornost. Tako npr. igralci odvedejo vsakega gledalca posamič v prostor svečanega dogodka, kjer je za vsakega pripravljena kletka — število je strogo omejeno — iz katerih v času predstave gledalcem molijo samo glave, tako, da je treba vse skupaj gledati iz žabje perspektive . . . Središče dogodka naj bi bil Brechtov zgodnje ekspresionistični tekst Baal, uprizorjen večinoma v stilu Mejerholdove biomehanike. Kaj konkretno predstava pomeni, je težko reči, ker je namenjena predvsem izbranim in posvečenim gledalcem, tj. občudovalcem in privržencem kulta, ki ga uprizarja to gledališče, pisec teh vrstic pa žal ni med njimi. Poleg tega tudi ne vemo, kakšen pogoj mora človek izpolnjevati, da lahko postane posvečeni gledalec tega gledališča in njegovih elitistično esteticističnih misterijev.

Gledališče sester Scipion je bilo osnovano s Sesterskim pismom v letu gospodovem 19[illegible] in naj bi po programskih ma[illegible] festih živelo do leta 1987. De[illegible] članov gledališča je izrazito k[illegible]lektivistično in strogo anoni[illegible]no.

Gledališče sester Scipion Nasice dalo pobudo za ustanovitev Gledališča naroda (ukiniti nazive, kot so SNG, MGL, SSG . . .), (ker smo Slovenci majhen narod in usoda vseh malih narodov je eklecizem . . .). Sprožili akcijo v času Borštnikovega srečanja 84, oblepili gledališča s plakati (ne samo SNG, temveč tudi ljubljanska), vhodna vrata ponoči zalepili s trakovi; bojda je nekdo klical milico, intervencije ni bilo, ker so se Scipioni pravočasno umaknili.

(op. uredništva)

intervju z ravnateljem srednje naravoslovne šole ivanom lorenčičem

K: zadnji dve leti je mladinska organizacija SNŠ zelo aktivna kot organizator kulturnih prireditev; Odkod ideja in pobuda?

L: zgodilo se je čisto slučajno. Neki dijak je prebral intervju z Jovanovićem v časopisu, v katerem le ta izjavlja, da bi MG prišlo v Maribor, če bi se našel ustrezen prostor. In porodila se je ideja, da bi jih povabili na SNŠ. Poklical sem Jovanovića in dogovorili smo se, da si pride ogledat prostor, no res so prišli in poskusno odigrali. Razrednega sovražnika in dogovor je bil sklenjen. Seveda pa smo tudi hoteli popestriti kulturno ponudbo in odpraviti sterilnost dogajanja.

K: gostujoče predstave na vaši šoli so večji del »alternativne«. Kakšen je vaš odnos do gledališča na sploh?

L: mi predvsem želimo čim več različnih predstav, tako da smo za sodelovanje z vsemi, ki želijo pri nas nastopiti in je to izvedljivo. Smo tudi ponudili sodelovanje SNG-u, ker vemo, da so ostali brez malega odra, vendar kot kaže oni niso zainteresirani.

K: Morda nezainteresiranost sega leto nazaj, ko so vas baje krivili, da želite minirati program SNG!

L: To sploh ni res. Mi nismo hoteli minirati programa, slučajno je pač sovpadalo gostovanje MG pri nas in celjskega gledališča v SNG. Žal, mi nismo imeli izbire, ker smo odvisni od prostih terminov MG. Letos je pa istočasno bila premiera SNG na malem odru, v času festivala, kar spet ni naša krivda. Sicer pa naši učenci redno obiskujejo SNG, povprečno ima vsak tretji dijak gledališki abonma. Se pravi, da nismo samo za alternativo.

K: Kako ocenjujete festival MG?

L: Gostovanje je bilo zelo uspešno, med nami in MG vladajo pravi prijateljski odnosi. Precej smo jim pomagali pri postavljanju scene, pri oskrbi rekvizitov, (klavir, zaboje od piva, golobi . . .) organizirali čiščenje in podobno. Pouk je bil v tem tednu precej moten, skoraj ves učiteljski zbor je bil angažiran za dežurstva in še cel kup drugih stvari smo naredili skupaj. Sicer so pa vsi stroški gostovanja kriti od prodanih vstopnic, tako da izgube ni.

K: Boste še v prihodnje organizirali gostovanje MG in drugih teatrov?

L: Vsekakor, teden MG na naši šoli bi naj postala stalna, vsakoletna prireditev, saj je MG zelo profesionalno gledališče, z njimi se res dobro razumemo in bomo še sodelovali. Dogovarjamo se tudi z Beograjsko alternativno sceno, vendar so problem stroški, ker nimamo nobenih dotacij in če hočemo koga povabiti, moramo narediti šolski ples, da dobimo denar. Samo od vstopnine ne gre organizirati obiskov iz drugih republik.

K: A ni mogoče najti pokrovitelja ali sodelovati s kulturno skupnostjo?

L: Že dalj časa imamo prošnjo na ZKO oziroma kulturni skupnosti, vendar še ni nič konkretnega. Zdaj smo dobili od propagande cca 10 starih milijonov, ostalo pa iz vstopnine. V Mariboru vsi govorijo o policentričnem razvoju kulture, nihče pa ne ukrene nič, vsi so nekam utrujeni. Masovni mediji so premalo pozorni do naše ustvarjalnosti, večinoma prevladuje mačehovski odnos do nas. Sprejeli smo srednjeročni plan za ureditev dvorane, predvsem bi morali oder tehnično opremiti.

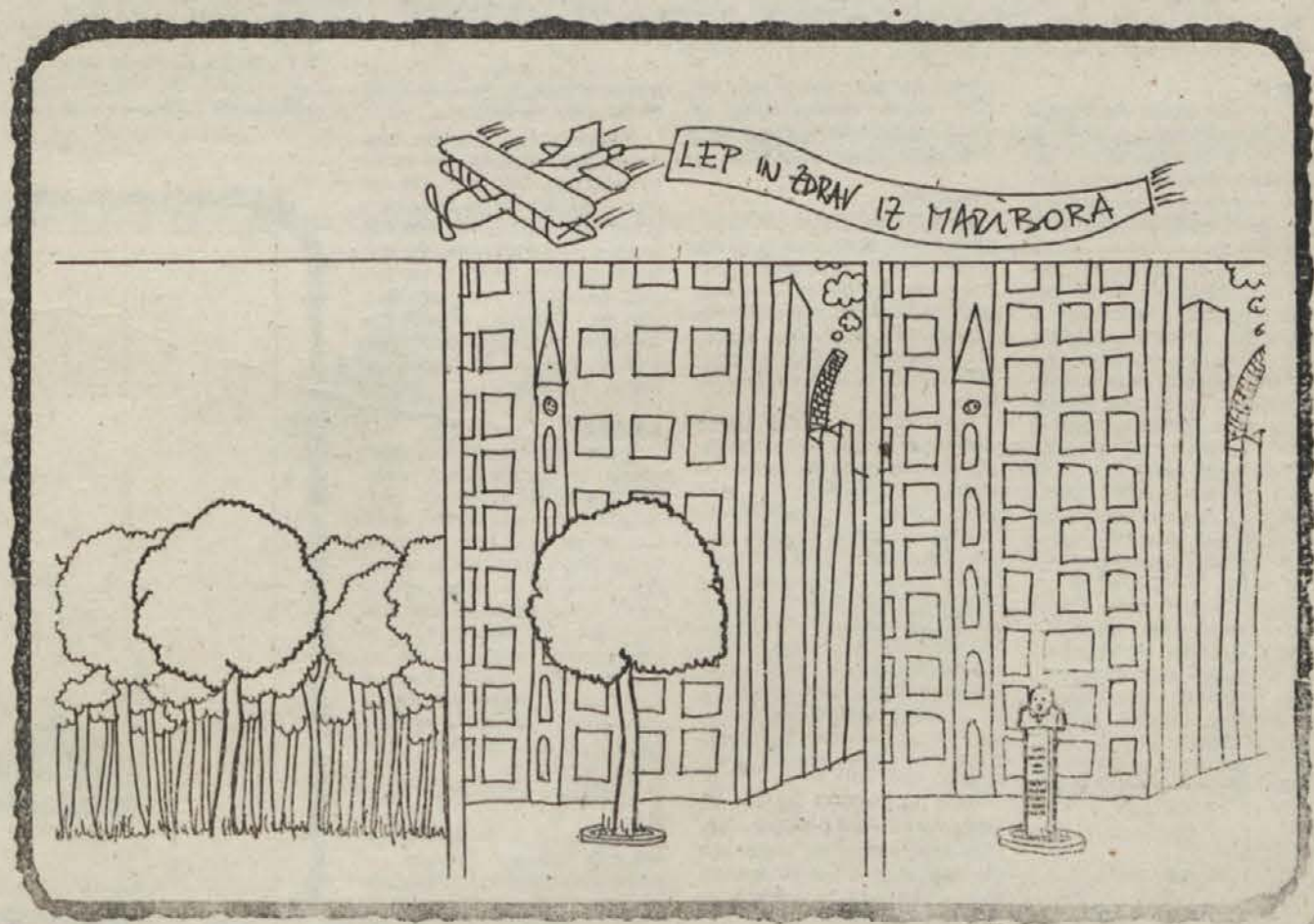

NESREČNA ŠTEVILKA
TEDEN
30 DIN

ali je socializem kultura

LAGODNA NELAGODNOST KULTURE

Kadarkoli nanese očitneje beseda o kulturi, se počutimo karseda nelagodno. Potek te nelagodnosti izhaja iz razmerja med zavestjo in podzavestjo, ni pa le preprosto na relaciji uporabnik-odjemalec, trgovec-kupec, tvorec-sprejemnik . . ., čeprav je tudi to. V Sloveniji, kjer je kulturno prebivanje razmejeno z organizacijskimi oblikami, od tako imenovanih ljubiteljskih krožkov, društev in skupin do zveze kulturnih organizacij in kulturne skupnosti, kjer imamo vrsto kulturnih ustanov (pokrajinski muzeji, študijske, mestne, krajevne knjižnice, muzeji narodne osvoboditve, arhivi, lutkovna gledališča, mladinska, občinska in profesionalna gledališča, pevski zbori in opere, balet, likovne galerije in saloni, filmska produkcija, pa tudi umetniške visoke šole — AGRFT in ALU . . .—, Cankarjev dom, založbe . . .), pomeni kulturno življenje delovnega slovenskega ljudstva eno od mnogih možnosti, kako se udejanja samoupravljanje. Kultura namreč ni le pripepek gospodarstva in proizvodnje, ampak tvori osnovo socialističnega življenja. Je temu res tako?

Materialni položaj kulture in množičnost kulture, ki je ni mogoče primerjati s politehničnimi ljubitelji, je še zmerom vprašljiv zaradi pomanjkanj — če ostanejo zaloge knjig, neprodanih umetniških predmetov, ne ravno najbolje obiskanih kulturnih ustanov, elitnih in folkloristično kulturniških prireditev nekaj, kar je le zase, se kulturno nelagodje širi. Toda sleherno ustvarjanje je radostno, najsi zahteva še toliko časa in požrtvovalnih moči. Tukaj smo na ravni, ko se sprašujemo, ali se slovenska kultura dejansko tudi vključuje v kulturo jugoslovanskih narodov in narodnosti, ali sega dejansko čez meje k naši narodnosti na tujem, naposled pa tudi v evropski in svetovni kulturni prostor. In se še obenem vprašamo, ali sodimo s kulturnimi aktualnimi dosežki v provinco ali v duhovno bogat svet.

Nedvomno je že akcija zveze komunistov in sindikatov poudarila pomen kulture z akcijo Človek, delo, kultura, ko naj bi v delovnih organizacijah in gospodarskih sistemih zaživeli rdeči diskusijski kotički, knjižnice, pevski zbori, likovnost in pisateljevanje . . . Kolikor je bil pretekli čas že funkcionalističen, je, ne glede na smotre in rezultate, zadostno ustrezal v kulturi le sebi. Dandanes obstajajo tudi preteče tendence, da naj bi kultura veljala le toliko kot subkultura in životarjenje na robu sociale in pameti ter da bi bil cel — slovenski — svet en sam geto, ne pa, da bi imeli kulturni ljudje stanovanja s toplo vodo, kopalnico in telefonom, da bi lahko živeli zdravo in se razvijali ne glede na mestno ali vaško okolje. Marginalna subkultura izraža vseskozi le obup, s tem pa nasičenost s praznino, ki vrši ob obrobju. Tudi tako imenovana alternativna kultura je ob teh tendencah postala ekskluzivna, sočasno še dobičkonosna, ravno zato pa zaprtega tipa. Povrhu imamo opravka s problematiziranjem kulturne ustanove, kakor je na primer Cankarjev dom in njegova kulturna vloga, morda še amortizacija: Cankarjev dom ponuja obiskovalcu že narejeno, producirano kulturo kot izdelek svojim (u)porabnikom, je dom reproduktivne kulture, nima še svoje knjižnice in drugih kulturnoustanovnih oddelkov, odpravljena je celo restavracija . . .

Na rob seji CK ZKS o kulturi je mogoče zapisati, da se ne ukvarja lagodno s kulturno nelagodnostjo. Potem ko so na Hrvatskem izdali »belo knjigo« in ko je letos Stipe Šuvar prebral petdeset strani dolg referat o kulturi in materialni proizvodnji, po »pisateljskem plebiscitu« v Cankarjevem domu in po kongresu Zveze pisateljev Jugoslavije ter po vrsti drugih — likovnih, gledaliških, filmskih, jazzovskih, opernih . . . — prireditev ostaja kultura še za naprej temeljno vprašanje socialističnega razvoja. Kajpak, ne glede na generacije.

Vladimir GAJŠEK

druga scena

Zadnjih pol leta je bilo v Sloveniji, lahko rečem, kar odločilnih za razvoj druge scene, to pomeni, da smo vsaj poskušali slediti trendom sodobnega ustvarjanja. Še vedno je bil seveda odločilnega pomena ljubljanski ŠKUC-FORUM, ki je ažurno vzel v roke nekatere prireditve nove metalne godbe. Ilegalni koncert LAIBACHA, koncerti EINSTURZENDE NEVBAVTEN, TEST, DEPARTMENDT, HARD CORA: nastopi napih bendov, ANGELIC, UPSTARTS. Kot zelo dobra poslovnost se je pokazalo tudi izdajanje kaset, TV predvsem mislim na ljubljanski NIET in internacionalno BORGHESIO, ki je pred kratkim posnela LP. Že tukaj se vidi njihov širok spekter delovanja, ki pa sega od glasbenih do knjižnih izdaj (VIKS) in seveda organizacije. Pred kratkim so izdali tudi ploščo LAIBACHA, katero je naredil Jugoton, vsebuje pa v bistvu skladbe iz celotne zgodovine benda (BEST OF?): od CARI AMICI iz novega rocka 1982 do »PREARANŽIRANIHA DEKRETA in PANORAME z njihovega lanskega britanskega EP, JA, ter nove bombastično-himnične verzije DRŽAVE. Poleg tega deluje ŠKUC tudi kot rastavišče, kraj video predstav, center animiranega filma. Kar so za Maribor pomenili (vsaj po programu) DNEVI MLADINSKE KULTURE, pa je za celotno Slovenijo pomenila Druga godba, ki je bila že na začetku »obsojena« na povsem drugo obravnavo kot mariborska prireditev. Široko zastavljen z veliko pomočjo v medijih javnega obveščanja in bolj jugoslovansko-internacionalnim programom — odNALNIM PROGRAMOM — OD MILADOJKE, UNITED FRONT (ZDA), preko ZAZOVI BIKAYE (ZAIRE) in SUONOFFICINE (Sardinija) do BENJAMINA ZEPHANIAHA (Jamajka) smo se srečali s sodobno improvizirano glasbo, etnično glasbo, alter rockom, plesom in prvič v Jugoslaviji, v živo z REGGAEJEM. Druga godba je tudi v organizacijskem smislu pokazala, kako se da z združenimi močmi dosti uspešno narediti: organizirali so jo ŠKUC, R.O.P.O.T., GMS, CIDM. Tako prireditev potrebujemo, da vsaj en teden v letu ne capljamo za svetom, vendar pa je treba še »ustvariti« publiko. Čeprav je bil program nabit, pa je včasih tudi vse zvenelo medlo in za lase privlečeno. DENNIS GONZALES se je s svojim THE NEW MUSIC WORSHOP ORCHESTRA, (ki je zopet pokazal veliko zanimanje o tovrstnem sodelovanju med glasbeniki), izkazal bolje kot lani, višek pa je bil nastop reggae poeta Benjamina Zephaniaha, kateri je s svojim ironično-kritičnim reggaejem dodobra zagrel polne Križanke, ki so se znova pokazale kot izvrsten ambient. Kakšen mesec prej pa je izšla v sodelovanju ŠKUCA in Založbe Obzorja njegova plošča, ki je prva neodvisna izdaja pri nas. Upam, da ne tudi zadnja, (LAIBACH to potrjuje) Tradicionalnost Druge godbe ne bi smela biti vprašanje, kar pa za Dneve mladinske kulture ne moremo trditi. V Mariboru o čem podobnem seveda nikoli ni govora! Sicer pa je mladinska angažirana kultura v Mariboru malodane nemogoča. V Slovenski Bistrici sicer deluje Mario Marzidovšek, ki se ukvarja predvsem z minimalistično in industrijsko glasbo. Izdal je že pet kaset, FANZIN: sam dizajnira, komponira, igra, snema v Nemčiji(?) Kje ste vsi ostali?

PEC

tri slike iz nagovora usmerjenim*

POESIS

Jaz bi vam danes pravzaprav moral napisati nekaj o jeziku in pomenu, o tem temeljnem aksiološkem zapletu, in v podnaslovu omenjene problematike o »pesniškem pristopu k znanosti o pesništvu«.

Svet, kjer si dopisujemo, deluje. Ni skrčen in se ne razteza, kakor si mislimo, čisto miren je bogvezakaj. Če se tako pri sebi, dragi usmerjeni, vprašate, zakaj-čemu-le kako?, kmalu veselo naštejete te ali one vzroke, takšne ali drugačne principe in načela, skratka, bolj ali manj vse, kar sega skozi nas in se nam zunaj nas ponuja bržkone v vsej svoji negovorljivosti. Tolpa neznanskih aksomov, kajne, prava majhna ideologija dorečenega! Kje izstopiti, ali še bolje, kako naseliti varne šolske učilnice, ko pa vemo, da poesis uspeva ne-varno (Mount Everest, Marianski jarek in severna stena Triglava). Tako imamo bržkone čast zaključiti, da iz topografije idealov spet in ponovno brizga mehka topoumnost prakse. Ali se omejiti, recimo danes, kar gre v zakup tega mično vehementalnega spisa, tja v sredico hipnotičnega pokrova noči, já, tja v cilj — sredstvo . . .

POEZIJA

ubogih slovenskih pesnikov, pripadnikov obeh spolov, in šola (družba). To je tavanje. Približno enako kot tale predvečerna budnica sosledni in krepki misli slovenskih ocenjevalcev poezije slovenskih pesnikov (ubogih). Začelo se je in končalo takole.

Jezik. Slovenski jezik, narod Slovencev družiš. Slovenski jezik, kurc te gleda (Koseski, Kosovel, F. Zagoričnik . . .— opozicija jezika kot ideološkemu vezivu). Te gleda, ja, ga je lastnik (falocentrist) prinesel scat. Je pil odlično slovensko pivo (pedocentrist!). Pripadal imenitnemu slovenskemu narodu, kaj narodu, statusu, statusu Slovencev, Slovencev, ki jih vodi, obnavlja z denarjem, ga obrača v slovenski reprodukcijski verigi (pomaga slovenskim beračem). In pri tem, glej ga zlomka, govori slovensko!

Jaz? Nenazadnje me prav nič briga, kako možakar klati slovenščino, jezik v tej godlji pač ne igra izvorne vloge, kvečjemu, ja, kvečjemu bi se bilo interesantno razgledati po mejah jezika, ampak to pa je že čisto druga stvar. Naša?!

Pomen, vsebnost jezika. Smisel jezika. Določa ga raven označenega. (In znak kot bel trak nepomembno sprhuta v zrak.) (No, v zraku lahkoda tisti značilni vonj s pisoarja.) Pa jezikovni pomen. Jezik, ki pomeni sam na sebi in kot pomenska posoda. Skratka, orgazmična združitev v skupno telo sredstva in cilja, v en organizem ideala in prakse . . .

SMER?!

Dragi usmerjeni! Pesništvo nikdar ne obstaja zaradi pesniškega subjekta in še manj zaradi naprimer pesniških književnih vrst ali pa te in one tematike. Takrat se pesem vendarle komaj začne in te stvari so pomembne kot vzvod, ki spodbudi ustvarjalno dejanje (poesis). V veliki pomoti pa so subjekt, vrsta, tematika del usmerjene pesniške ideologije, del usmerjenih reči, ki praviloma ostajajo bleda markacija nekoč storjene ustvarjalnosti. Ja.

Zatorej: ali boste ali pa ne.

*Vračajoč se s Škofjeloškega srečanja mladih literatov . . . navdušen v misli, da bi kdo dojel drugače. Svoje. Marko KLASINC

Marko Klasinc

Aktualnost v žarišču ne

»KROG«; »DANAJA«; »KOLEKTIVNI ANGEL«

W. O. R. M. S.

18. MAJ, KINO GLEDALIŠČE; TRIJE KRATKI FILMI

Narejeno? Dobro? Slabo? Nekaj napak, nekaj scen, ki so prazne. Nekateri prehodi so trdi, včasih glasba ne ustreza (četudi je ena osrednjih kvalitet). Amaterski igralci ne izpolnjujejo morebitnega pričakovanja pristnosti, za katero bi naj bila ovira izšolanost. Prav nasprotno, trudijo se biti profesionalni, a izpadajo samo trdi, narejeni. Stvari, dogajanja se ne dotikajo resnično, posledica česar je alienacija, toda to je namen avtorjev — namen je simbolika in simbolika odtujuje, simbolika stoji vmes. Opravičilo? Dobro. Tudi scenografija je dobra, morda (poleg glasbe) najboljša od vsega. Kamera stoji trdno, skoraj okorno. »Kolektivni angel« je špica, ima atmosfero in to je verjetno največ, kar lahko naredi režiser.

Sporočilo? Nasilno? Bolj ali manj. Zakaj? Živimo pač v času, ko je postalo nasilje ena izmed osrednjih komunikacij. Kar tako se pojavlja, skoraj iz nič, kakor v »Krogu« in se zopet potuhne. Kaj pa seksizem, spolna diskriminacija v »Danaji«? Nič novega, stara zgodba v novem kostu mu, kakor zloraba, manipulacija in politika v nacističnem smislu v »angelu«! Vse to poznamo, pa vendar je zanimivo spremljati nadgrajevanje iz filma v film — iz prvinskega, brezrazrednega nasilja do politično manipulacijskega. Jean Luc Godard je na začetku kariere izjavil, da ne ve, kaj bi snemal, kajti vse je bilo že povedano. Pa so se vsi takšni avtorji odločili, da bodo posneli vse skupaj še enkrat, iz novega zornega kota. Tako se to dogaja in se bo najbrž še dogajalo. Toda vrnimo se k nasilju. Nasilje je aktualno in to bolj kot kadarkoli v preteklosti. Nasilje zaposluje človeka miselno in emocionalno in odzivi so dokaj različni. V našem primeru imamo opraviti z reakcijo v umetniški smeri, kar je bolje kot če bi se stvari izognili, oziroma jo v sebi potlačiti. Če te nasilje napolni z nasiljem, ali če nosiš tovrstne potenciale že v sebi (ali oboje) je duhovna kompenzacija, sigurno najboljši ventil, kajti škoduješ nikomur (vsaj neposredno ne) pa še z aureolo umetnosti te ovenčajo.

Skupina W.O.R.M.S. nas tako prijetno izziva s svojo umetnostjo in delikatno vsebino in nas bi izzivala še lepše, če bi bila provokacija boljše izvedena — prepričljiva. Toda avtorji so še mladi, kar jih do določene mere opravičuje in so tako vredni pohvale, kajti takšnih poskusov je (vsaj v Mariboru) malo. Posledica je odmev, ki bi se v drugačnih okoliščinah vsaj deloma udušil v konkurenci.

Tomaž Brenk

non testatum

BOJ PROTI CENZURI JE BOJ PREVERJENIH ARGUMENTOV

V svetu civiliziranih vrednotenj, ki je nujno svet zgodovine s tem pa tudi politike, socialnega, kulturnega in ekonomskega življenja, prihaja boljkone do določnih formacijsko družbenih, tedaj dinamičnih trendov na eni strani, na drugi pa vsakič posebej do idejne, ideološke, zavestne in nadzidavne družbene dejanskosti. Toda ta dvojnost ni postavljena zase monolitno. Že izrečena beseda je kot izum duhá — se pravi govoriti že tudi misliti? — eksistencialno povezana z vsakokratno zgodovinsko situacijo, pa ne le z njo, tudi z alienativnimi procesi znotraj družbene dinamike. Če upoštevamo, da je pri vsem omenjenem oblast družbeno razredna, tedaj ne gre več le za vzporejanje različnih skupnosti, bodisi v idejnem ali kulturnem smislu, marveč gre sočasno za socialno slojevitost in za moč obvladovanja prav onih trendov, ki znotraj družbene dinamike dejansko tvorijo kdaj socialne agregate (subkulturo) in spet tehnološko možnost produkcije v izvornem smislu (institucije, od industrijskega razvoja naprej). To so tedaj danosti, kakor je danost določni otujitveni efekt v sleherni družbi, od religije do ideoloških (nacionalnih, jezikovnih, kulturnih) vznesenih stereotipov. Teh danosti se ne da dokončno odpraviti, ker se medsebojno nadomeščajo vselej kot ekstremi(zmi).

Lahko pa določno danost znotraj družbene dinamike omeji sleherna civilizirana družba s svojimi političnimi, socialnimi, ekonomskimi in drugimi korektivnimi sredstvi, največ pa s pomočjo države in pravnega reda v državi. Prelomno obdobje, kakor ga živimo pri nas, torej ne more postati eno sámo neprotislovno trajanje enega in istega, nedialektičnega tehnicizma, birokracije, politokracije, tehnobirokracije itd., saj je jasno ko na dlani, da šele v sebi protislovna enotnost nasprotij tvori argumentirano zgodovinsko podobo tega časa.

Šele zdaj pa se lahko usmerimo v problem cenzure in korektivnih sredstev povsod, kjer delujejo nemudoma in sproti: v mnogih družbah je, le za primer, politika hotela zradirati religijo, pornografijo in kar je še grešnih reči, toda stare oblike in vsebine religije, pornografije in drugih grehov je po svoje le preoblikovala in jih nalepila z drugačnimi nalepkami. Tipičen primer je na primer inkvizicija: inkvizicija se je borila s svojimi državnocerkvenimi instrumenti zoper satanizem, toda satanizem je odpravljala sadistično in zahudičano hudičevo. Imela je oblastniško opravičilo v smislu vere — dandanes, po Thomasu Szasu, pa ima podobno metodologijo klasična psihiatrija, a tudi psihiatrija, ki lahko cenzurira tako imenovano politično duševno zmedenost, da se znebi državnega oporečništva. Toda duševne bolezni obstajajo kljub temu naprej, ljudje se staramo, smo v družbi zdravih in bolnih . . ., smo skratka in moremo biti skupaj, ne da bi koga posebej cenzurirali, izločali, anatemizirali . . .

Tako obstaja po vsem svetu boljkone duhovit boj proti in zoper cenzuro, ki ima kot cenzura že vnaprej prav in izvršilno moč. Tu ne gre več za lov na čarovnice, kot v inkviziciji, marveč za lov v doslednem smislu obrambe in zaščite lastnih pravnih regulativov v družbi. In če je osnovno orodje cenzure prepoved, zaplemba, odstranitev vsega, kar naj ne sodi v družbeno tkivo in kar pomeni tujek, je potrebno še zlasti poudariti, da je cenzura v različnih zgodovinskih obdobjih ščitila vselej razred na oblasti in njegove vrednostne sisteme, s tem pa tudi režim oblasti. Galileu je bilo na primer prepovedano misliti in znanstveno dokazovati, da se vrti zemlja krog sonca, ne pa narobe, zato je moral kot florentinski učenjak, mojster matematike in fizike, preklicati svoja dognanja — da je lahko vsaj umrl v sobi, namesto na grmadi. Platona je moral odkupiti iz suženjstva učenec, ker ni mogel pri tiranu vzpostaviti državnega reda, kot si ga je bil idealno predstavljal v smislu Države . . . Sokrat je popil strup trobelik, sebi zvest, ker ni hotel preklicati, da žali njegova modrost bogove in da pohujšuje mladino (pa sevé ne v spolnem, homoerotičnem pogledu) . . . Iz časov prosvetljenstva se je izogibal cenzorjem in cenzuri Francois Marie Arouet, ki so ga klicali Voltaire, pa še vrsta drugih (imeli so zatočišče in postojanko v samostanu Port Royal) . . . Primerov bojevitega napredovanja zoper cenzuro je na pretek, čeprav kajpak sami primeri ničesar še ne dokazujejo.

Vprašanje še je, kako in kdaj in kje, s kakšnimi močmi se pojavi cenzura ostreje in vidneje, čeprav se zakriva z verodostojnimi, objektivističnimi merili. Vemo, kar je bilo prepovedano včeraj, nastane navada danes. In da to od včeraj ne bi postala navada danes, določa in preprečuje cenzura na več ravneh: od državnomoralne, cerkvenomoralne do tako imenovane avtocenzure, ko avtor že v mislih in besedah vnaprej cenzurira sebe. Tako se dejansko življenje že po svoji naravi v zgodovini upira v prelomnih obdobjih slehernemu cenzurnemu postopku: če so avstroogrski cenzorji pisali na časopisne vesti in poročila ter jih žigosali z »non testatum« (ni preverjeno, od kod je vir obvestila), je iz nt nastala Ente oziroma časopisna raca. Še zlasti v tisku, pa ne le za prvi april, takšne neopredeljive, nepreverljive race zaplavajo po potočkih in mlakah, cenzorji pa jih lovijo in se ženejo za njimi. Ali ni mar tudi za časnik menilo čas? Ali pa je čas postavljen kot tista metafizična kategorija, ki je prirojena sleherniku in družbi za večno, nespremenljivo?

V dinamičnih trendih družbe je treba ločevati dejanskost od fantazije — to ločevanje odpravlja cenzuro.

Vladimir GAJŠEK

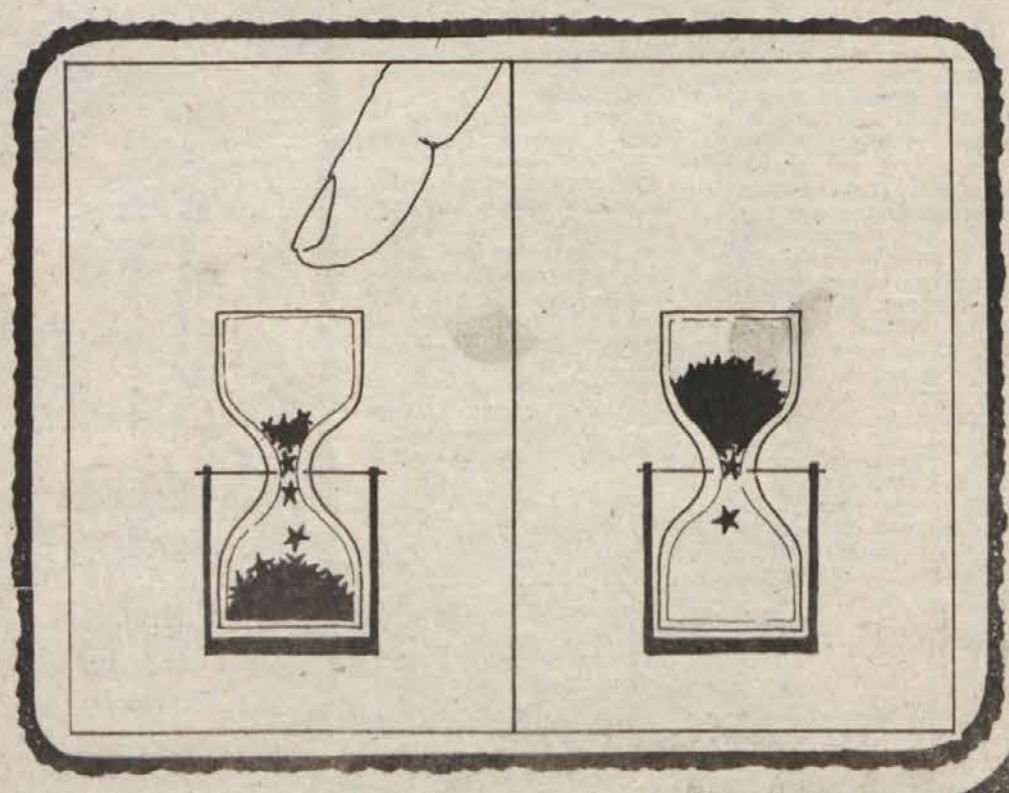

Priglodati se skozi, si vzeti kar se da in ne izgubiti preveč

likovna teorija - seminar

Precej variant se mi je ponujalo za izvedbo tega zadnjega seminarja v mojem študijskem obdobju. In ne morem si kaj, da ga ne bi izpeljala kot nekakšen »prerez« štirih let, kot »zaključno bilanco« vseh tistih odnosov med nami, ki so bili ključnega pomena za moj razvoj, za moje delo.

Ne bom se spuščala v likovno-teoretsko razglabljanje v svojih slikah, kot so to, kot ne najtežji možni načini izpeljali nekateri sošolci, temveč o vsem tistem, kar poleg teorije še vpliva, da eno delo nastane takšno, kot je. Kakorkoli že tkem niti med rokami, zmeraj se zaplete pri istem »problemu« — to je pri meni sami.

Kajti jaz sama sem edini protagonist svojega dela. Tega seveda ne bi bilo potrebno poudarjati, če bi ne bi bila nekoliko drugačna od drugih, veliko bolj čustvena, impulzivnejša, prepolna idealov, preveč naivna, teko imenovana »Tabula rasa«, ko so me, kot nekdanjo gimnazijko sprejeli na ALU. Tu sem se prvič srečala z Umetnostjo kot tako, z mrzličnim delom, krizami in načrti, s tipičnimi pijankami in žuri brez konca ter nikakor ne nazadnje s konflikti, komolčarstvom, egoizmom, prostaškim pridobitništvom. . . .

To srečanje pa ni bilo trenutno, temveč se je prikradlo počasi ter me je, ko se je moje naivno obzorje slednjič le razjasnilo, vedno znova in znova pobijalo na tla. Prvotno zaslepljenost, srečo ob dejstvu, da sem sploh sprejeta na toooo šolo, na katero da je tako težko priti, je nadomestilo prvo soočenje s krizo identitete. Kar naenkrat nisem najbolje risala, kot so mi laskali v srednji šoli, ampak sem postala celo poseben problem.

Nisem razumela, kaj sploh hočejo od mene — kajti moje poznavanje se je zaustavilo že pri besedi »viziranje« kaj šele, da bi razumela, za kaj neki so potrebni kubi, vsi tisti volumni, o katerih sta mi izmenično polnila glavo in Jemec in Planinc.

Na splošno smo nekdanji gimnazijci startali iz nižje platforme kot oblikovalci, toda posebnega tretmana le nismo bili deležni, niti ne jaz, ki sem od vseh imela najmanj likovnih izkušenj. Niso mi pomagali, zato jih nisem mogla razumeti. Zapadala sem v depresije, jokala za vsako krivično oceno, kajti neizmerno sem zaupala njihovi presoji (mislim, da bi se z menoj dalo prečudovito manipulirati, če bi se le malo posvetilo tudi nam, meni in ne le težavam okrog odpiranja novega oddelka za dizajn na naši šoli). Moje risbice pa so umirale. Žar v očeh je izginjal, »nagraužni« starec Janez je prenehal biti ogaben, dekliška telesa so prenehala biti napeta, razposajeno požeijiva: Edo kar naenkrat ni več bil sodček piva, ampak krogla, prostor izrisan s pravilno (vsaj kolikor mi je to uspevalo) zadebeljenimi, zategnjenimi linijami. Telesa so dobivala pravilnejše proporce, življenje pa je odtekalo iz njih . . . Jezu, ki bi mi zaustavil žalostno usihanje tistega, k čemur teži vsak umetnik, pa sama nisem znala postaviti. Žar je izginil tudi v meni. Hvala, Rudi, razdejanje bi bilo še večje, če ne bi bilo tvoje pomoči.

Jokala sem, ko sem izvedela, da bom 1. letnik lahko dokončala le ob dodatnih programih. Te sem naredila v pozni vročini poletja, deset dni pred zadnjim rokom za oddajo. Rudi se je izkazal kot odličen pedagog, kajti kar naenkrat sem lahko razumela vse tisto, kar mi je bilo celo šolsko leto nedosegljivo: osnove anatomije, perspektiva, risarski metje, določene »cake«. Nihče se ni vprašal, od kod tolikšen napredek, še manj, da bi si priznal, da to ni bil plod njegovega pedagoškega dela. Edina pripomba je bila: »No vidite! če bi celo leto tako delali . . .«

Če bi! Ekvilibristi smo več ali manj bili vsi. Ravnotežje smo držali za lastno medsebojno in z dobrohotno pomočjo študentov iz višjih letnikov. Toda če bi . . . bi nam bilo veliko lažje doseči ta nivo, na katerem smo sedaj **in še več!** Tako pa smo se na nek način izpostavljali pred višjimi letniki (kar je meni, kot dekletu na vrhuncu kritičnega obdobja še posebej težko padlo), za vsako novo znanje znova in znova iskali »žrtev« po akademiji, s tem drug drugega omejevali, kratili čas in možnost za hitrejše pridobivanje podatkov, zaradi česa smo se, konec koncev tudi zbrali v tej instituciji. Profesorji pa so delili ocene. Jih celo **razdajali** v tolikšni meri, da sem se prvič v življenju vprašala **Jaz,** ki sem že iz srednje šole »slovela« po svoji lenobi, **če se sploh ŠE SPLAČA učiti.** Nobene vzpodbude ni bilo niti ne v obliki prisile. Izpiti, kot perspektiva, tehnologija, marksizem, so kar padali v žep brez posebnega truda, poglabljanja v snov. Noro, ampak dobivala sem vtis, da je nekaterim profesorjem celo v **interesu,** da nas čim manj naučijo, v tolikšni meri so pretiravali z raikalnostjo. Kajti manj ko boš vedel, manj nevaren tekmec boš, ko boš končal to šolo . . . In potem idiotsko upanje nekaterih izmed nas, po opravljenem izpitu s podarjeno osmico v Indexu ter pripombo: »Mater sem ga nategnu!« Kdo koga, se sprašujem?!

2. letnik. Veliki akt v dveh ateljejih in dve grupaciji med nami, razumljivo. V primerjavi z letom poprej, ko sem upravičeno dobila »pogojno« zaradi slabe kvalitete, sem delala neverjetno dobro. Trudila sem se, kot »provincialka«, imela pretirano izraženo željo po dokazovanju, iščoč na ta način nove vzpodbude. Toda profesorja moji napori niso ganili, celo ponovno sem ob semestru dobila pogojno (5 nas, tistih najbolj »razposajenih«, klepetavih). Tokrat sicer res ne zaradi kvalitete, ampak zaradi slabega obiska. Da je delo na risbah bilo vidno in da sem imela celo en program viška, ni bilo pomembno.

Če pogledam na stvar objektivno, sem v kakršnekoli konflikte že sem prihajala s svojim mentorjem, bila edina, ki sem mu skušala slediti. Res sem zganjala nekakšen revolt, enako kot do staršev, kot do avtoritete nasploh, toda zmeraj sem vztrajno capljala za njim. In vedno znova tudi ostala praznih rok. Ko je bila relevantna kvaliteta, sem skušala doseči kvaliteto. Pa to naenkrat ni bilo pomembno. Treba je bilo biti vsak dopoldan na faksu. Pa sem bila vsak dopoldan na faksu. In spet ni bilo dovolj. **Sem** amuzikalična! Toda takšen »anti« le ne morem biti, da prav nikoli ne bi mogla zadeti prave strune . . .

Kot nekdanji povprečni gimnazijki mi je ocena pomenila prav to, kar bi naj le-ta tudi predstavljala — to je objektivni zapis, nekakšna potrditev za, po učnem načrtu doseženo znanje, za kvaliteto tega znanja. Jaz pa nisem vedela niti kakšen je obvezni program konkretno, pa čeprav se je ta termin veliko omenjal. Ampak le izraz kot tak, brez pomena. In ko se je začelo nekakšno seštevanje in deljenje ob koncu 2. letnika, se mi je sesula še ena mojih naivnih predstav o poštenosti in podobnih fantazijah. O ja! Saj je še zmeraj bolelo, toda dobila sem dober nauk.

Na splošno sem v tej hiši dobila veliko naukov. Vsaj to! Edina stvar, ki jo je človek dobil brez posebnega naprezanja.

ALU bi lahko uvrstili kar pod okrilje Filozofske fakultete, vsaj pod tisto njeno katedro za Psihologijo imenovano. Kajti iz glasne, napol »slepe« nepokvarjene deklice sem se prelevila v zastrašujočo pošast, novega Frojda, ki občasno že mene samo preseneča. Že po krajšem pogovoru človeka spoznam, takorekoč postavim »diagnozo« in že imam pripravljen pravilen tretman, kot nekakšen »način zdravljenja« Odličen »diagnostik« sem, a slab zdravnik — če naj nadaljujem v prispodobah.

Na tej šoli sem se naučila cel kup podobnih »lumparij«, tako imenovanih »taktičnih prijemov« . . .

3. letnik sem takorekoč prespala. V tem času sem se prvič v življenju seznanjala s praktičnimi osnovami slikarstva, barv in tudi z osnovami poznavanja ljudi. V istem obdobju sem pričakovala tudi otroka prelepo zlatolaso deklico, kar me je umirilo tudi v odnosu do mojih »nadrejenih«.

3. letnik je torej minil brez zapletov. Celo v znaku nepričakovanega razumevanja (namreč, navajena sem že bila na svoj »pogojni« status) s strani prof. Jemca, ko je izpadlo, da je moja nosečnost fizična. Iskrena hvala.

V tem času sem slikala tihožitja, akte, a zmeraj je bil prisoten drobec mene — kljub naporom so moja platna bila svetlejša, kot bi morala biti, kajti rada imam svetle čiste tone. Pogled v Index je bil neboleč, v nasprotju s prejšnjim letom — nauk v tistem odstavku se je torej realiziral tudi v praksi.

Postala sem močnejša — čeprav sem vedela, kako slikati oz. si pridobiti človeka, tega v praksi nisem zmogla kontrolirati. Moja impulzivnost, neuničljiva emocionalnost, predvsem pa pomanjkanje pravega vzroka za takšen čin so privedli, da sem v zadnjem semestru delala popolnoma svoje stvari. Vse je žarelo v sproščenih živih tonih, a v ne preveč blesteči izvedbi. Kar seveda ni čudno, kajti iskanje kvalitetnega osebnega likovnega izraza očitno ni cilj te akademije — spet mi je grozilo »pogojno«. To je bilo zadnjič, da sem jokala. Toda ne iz žalosti, kot nekoč, ampak iz jeze: »Če sem res tako slaba, zakaj me enostavno ne vržejo s tega faksa?« je vpilo v meni. Tega seveda sedaj še zmeraj ne vem, pač pa vem, da pogojno zagotovo **nisem** v 8 — semestru. Kljub divjemu skrivanju rdečih oči, jih je moj mentor, avtoriteta, katere priznanje sem si nekoč tako zelo prizadevala dobiti, le opazil. Kaže, da bi takšen način tihega usmerjanja bil najprimernejši.

Ostala sem namreč neke vrste dolžnik. Kot je on šel preko sebe, tako grem mimo sebe sedaj tudi jaz — v zadnjem semestru sem šele začela delati na popolnoma takšen način, kot se od mene pričakuje. Niti ni tako težko, kot sem zmeraj bila v zmoti prepričana. Z leti človek pač pridobi izkušnje. In med njim je tudi ta, da ni smisel v poudarjanju lastnega jaza za vsako ceno, se izpostavljati, ko je to potrebno ali pa tudi ne, trmoglavo, zaletavo uveljavljati svoja stališča, sploh pa, če so ta napačna in se tega celo zavedati.

Mislim, da sem se šele sedaj »priglodala« na tisti nivo, ki bi ga človek moral imeti ob vpisu na to ustanovo, ker bi od nje lahko neobremenjeno absorbirala največ kar le-ta nudi in to le s takšne pozicije. Da pa tega ni, vzroka ni treba iskati v nas, študentih, ampak nekje drugje. Če se že šolskega sistema ne da spremeniti, potem bi se situaciji morali prilagoditi predstojniki sami. Ker pa tega očitno niso sposobni, potem naj svoje pozicije odstopijo uspešnejšemu, mlajšemu kadru. Zagotovo so nekje še ljudje, ki jih ne zanima le vsebina, skrivnostnega fantoma, šolski kamion imenovanega . . .

Kaj mi je torej dala akademija?! V glavnem vse tisto, kar sem si bila sposobna SAMA VZETI.

Težko mi jo je zapustiti in se vrniti domov. Kljub vsemu mi je težko! Ne zaradi nje kot take, ampak zaradi ljudi, ki so z menoj stopali po njenih hodnikih, zaradi tistih ljudi, ki so mi nesebično ponudili roko v izgradnji mene same, mi pomagali ohraniti vsaj še drobce tiste nekdanje preproste naivnosti, ljubke neodločnosti, čustvene impulzivnosti sanjarjenj; zaradi tistih ljudi, ki so mi pokazali, kako se narediti močno v pokvarjenem svetu, tistih, ki so mi ponudili svoje prijateljstvo.

Hvala vam Rudi, Valentin, Igor, Rajner, Renata, Jože, Boris, Mičo, Ivo, Samo. Rada vas imam. Upam in tudi delam na tem, da vam bom to lahko pokazala kdaj še kako drugače, kot s temi drobnimi diapozitivi, ki so morda bolj vaše, kot pa moje delo.

40, 50 let je še pred menoj, dolga in strah vzbujajoča ravnina. Zato ne morem zatrdno vedeti, s čim se bom v življenju ukvarjala, kot je prvotno bil zasnovan namen teh seminarjev. Te slik'ce naj prikažejo le to, kje stojim sedaj. To ni ateljejsko delo, temveč tisti del mojega notranjega doživljanja, ki ga akademija kljub očitnim naporom ni mogla vzeti.

Majda DREO

Književna mladina Slovenije

STROŠKOVNIK KNJIŽNE ZBIRKE ALEPH IN ODGOVOR UREDNIKOM MARIBORSKE LITERARNE REVIJE TEŽKA, ČRNA SLUTNJA (EX-ČEVLJI)

Glede na pomisleke, izražene v intervjuju z uredniki Čevljev (sedanja Težka, črna slutnja, op. ured.), o knjigah knjižne zbirke ALEPH v okviru KMS, ki da stanejo preveč (konkretno 15 milijonov, kar je res preveč, če ne poznamo razmer), čutim dolžnost v imenu uredništva pojasniti, kako je s to rečjo.

MATERIALNI STROŠKI TISKA KNJIG (stavek, papir, barva, tisk):

a) Štefan Remic: Nate pade patina
1 izv. 466,30 = 233150,00 (500 izv.)

b) Igor Zabel: Strategije. Taktike.
1 izv. 478,00 = 191200,00 (400 izv.)

c) Milan Kleč: Briljantina
1 izv. 662,10 = 397260,00 (600 izv.)

SKUPAJ: 821610,00

Knjige so tiskane v Kočevskem tisku; to je tiskarna, ki je po našem poizvedovanju najbolj ugodna glede razmerja med ceno in kvaliteto. Tehnični podatki: papir brezlesni, 80-gramski (torej dober), format A 5 je najvarčnejši, saj je pri njem najmanj izgube v obrezavi, ovitek dvo ali tribarven s plastifikacijo (torej soliden, ne pa razkošen) in zavihki, spremno besedilo na zavihkih . . . Kočevski tisk se je izkazal kot najugodnejši ponudnik in doslej z njim dobro sodelujemo. Če obstaja cenejša možnost, ki ne bo znižala ravni izvedbe jo bomo seveda z veseljem sprejeli!

AVTORSKI HONORARJI:

— recenzentski (2000.— (sicer 4500) krat 11):	22.000.—
— oblikovalski (5000.— krat 3):	15.000.—
— lektorski (lektura in korektura Briljantine):	10.000.—
— Igor Zabel (5 pol á 12.000.—):	60.000.—
— Milan Kleč (12 pol á 12.000.—):	150.000.—
— Štefan Remic (pavšal za zbirko):	80.000.—
— spremna beseda (7000.— krat 2):	14.000.—
SKUPAJ:	351.000.—

Vsi honorarji so pod tistim minimumom, ki bi ga po našem prepričanju morali obdržati, so pa blizu povprečnega honorarja slovenskih založb. Kar pravi Marko Klasinc nekoliko kasneje, da so honorarji odveč, je preprosto nesprejemljivo: med osmimi pisci recenzij sta dva zaposlena, ostalih šest je v svobodnem književniškem poklicu. Med oblikovalci je zaposlen eden, med pisci spremne besede in lektorji prav tako eden, med avtorji samo Remic. V vsakega od rokopisov je vloženo več let dela. Zato bo v prihodnje potrebno honorarje še dvigniti.

UREDNIŠKI HONORARJI:

Glavni in odgovorni urednik sta prejela po 30.000.—, ostali trije uredniki po 15.000.—, skupaj torej 105.000.—.

Struktura uredništva: Juvan in Žabot sta študenta, Potokar je zaposlen, Bratož bezposelni gimnazijski maturant, Blatnik pa svobodni književnik. Opravili so vse delo v zvezi s knjižno izdajo — finančno, administrativno, pravniško, distribucijsko, preostalo lektorsko in korektorsko, precejšnji del tehnične opreme, torej vse tisto, kar v uradni založbi dela na desetine, celo stotine ljudi; in tragično je, da pri tem ne izdajo ustrezno več naslovov.

Skupaj torej stroški znašajo:
821.610,00 materialni stroški
351.000,00 avtorski honorarji
105.000,00 uredniški honorarji
1.277.610,00

To je cena proizvodnih stroškov. Pojavili se bodo še promocijski, distribucijski in propagandni stroški, stroški skladiščenja morebitnega ostanka ipd. Subvencija KSS znaša 1.246.000,00, kar bo vendarle omogočilo, da bodo knjige na voljo po sprejemljivih cenah.

Vse, ki bi želeli sodelovati pri delu knjižne zbirke ALEPH in jih navedene številke niso spravile v obup, vabimo, da se oglasijo pismeno na naslov: za ALEPH, RK ZSMS, Dalmatinova 4, LJ.

za uredništvo ALEPH-a:

Andrej BLATNIK

vnebozetje

Kmalu bo leto, kar se je končala moja pot k diplomi. Razvpite in tolikokrat prežvečene študentske avanture, o katerih pogosto slišimo, so pravo nasprotje aseptičnemu duhu predavalnic. Verjetno prav zaradi suhega zraka na »delovnem mestu« raste potreba po vlagi in potu ljubljanskih noči.

Pa pustimo metafore in poskušajmo biti ekzaktnejši, kot nas je, ali koga izmed vas še bo, učil Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo na Filozofski fakulteti. V prvih srečanjih s faksom so me osupnili številni empirični podatki in novo izrazoslovje ter me privedli v pravo požiranje literature v zvezi s predmetnikom. Vendar se je lakota kmalu polegla. Prav ta oddelek ima namreč zelo majhno število predavateljev. To sicer ne bi bila tolikšna pomanjkljivost, če ne bi obenem pomenila enoličnosti v pristopu k najrazličnejšim vprašanjem. Vsak izmed predavateljev kljub znanstvenim tendencam ostaja osebnost, ostaja subjektiven. Še vedno nič hudega, pravite — toda istega predavatelja lahko poslušaš večkrat na teden, celo skoraj vsak dan in vsako leto in tako kmalu dešifriraš njegov sistem postavljanja in reševanja problemov. Ta sistem pa seveda še kako prav pride v trenutkih odločanja na izpitih. Prav tu tiči past. Te okoliščine so me večkrat privedle v krizna obdobja, ko sem si postavljala vprašanje — biti ali ne biti diplomirani komparativist. Izbirnih predmetov ni, samostojnega dela je malo. Rešitev je preprosta. Študij ne navaja k samostojnemu mišljenju, ne ponuja mračnih predmetov poželenja, zato jih je potrebno odkriti mimo faksa in si ustvariti lastna stališča.

V veliko boljšem položaju sem se znašla na Oddelku za sociologijo, kjer je vpis mogoč (mislim, da še vedno) le kot B skupina in traja 3 leta. Prav zaradi tega med študente sociologije zaide marsikdo, ki s sociologijo le koketira, ne stopi pa korak bližje. No, to pravzaprav ni pomembno. Pomembnejše je, da se za katedro zvrsti precej glav različnih misli in da je oddelek sam veliko bolj prožen, aktualen ter predvsem — pripravljen na dialog. Tretji letnik je sploh poslastica, saj oba predmeta lahko izbereš, samostojno delo pa je enakovredno izpitu.

To je kratek povzetek mojih izkušenj, v jeseni se vam nudi priložnost, da jih preverite. In ne pozabite na vlažne noči.

SEPTEMBRA ZAČENJAMO Z REDNO SERIJO RECENZIJ SLOVENSKIH FAKULTET

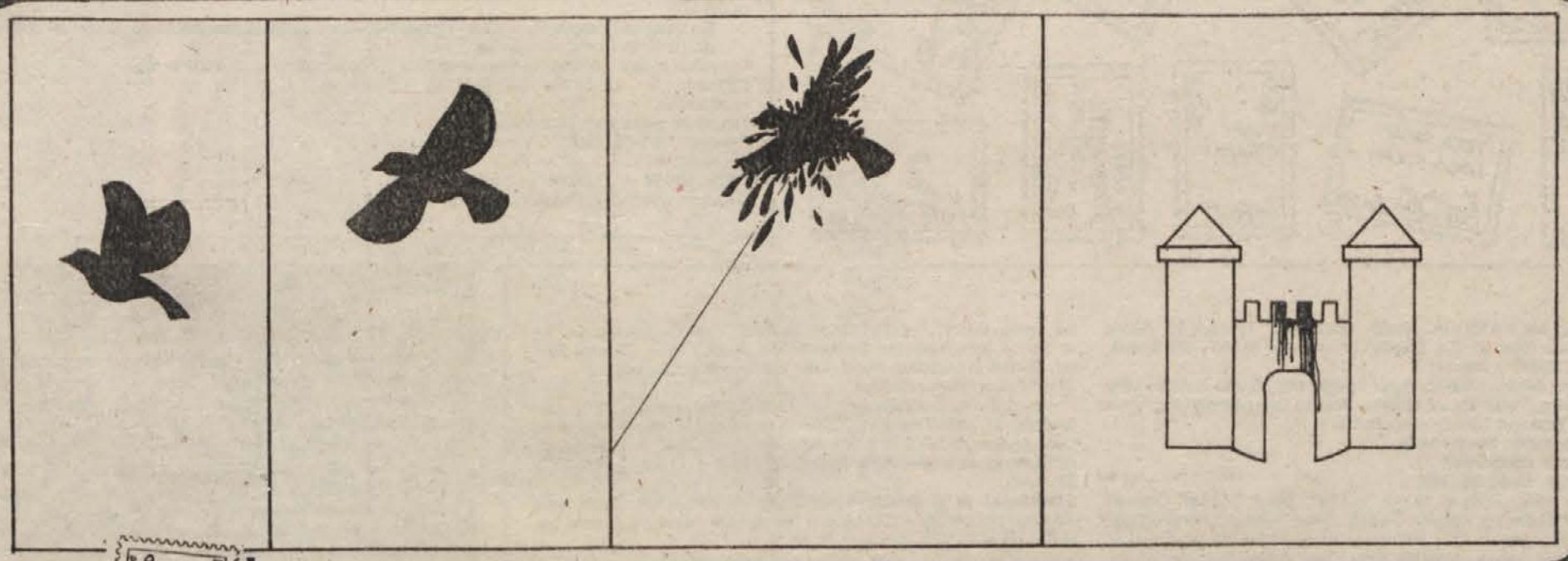

rešitve nalog

(a) Tok kinetične energije skozi vetrnico je produkt gostote kinetične energije 1/2 v^2 in prostorninskega toka zraka skozi krake, Av, kar da d(KE)/dt = 1/2 A v^3.
V našem primeru, pri 50 km/h:

$$P\ (\text{vetra}) = 1/2\ \ Av^3$$
$$= 1/2\ (0{,}25)\ (1{,}3)\ (\pi \times 10^2)\ (50 \times 10^3/3600^3)$$
$$= 1{,}2\ \text{MW}$$

Ker je izhodna moč odvisna od tretje potence hitrosti vetra, bo 100 km/h povečalo rezultat za faktor 8 na 9,6 MW.

(b) Skupna energija (kinetična in potencialna) na dolžinsko enoto obale dz, za val dolžine

$$dE/dz = 2\ \ g\langle y^2\rangle = gy_0^2$$

Ker valovi butajo ob obalo s frekvenco f, je njihova moč na dolžinsko enoto:

$$d^2E/dzdt = gy_0^2\ \ f = (10^3)\ (9{,}8)\ (1)^2\ (10)\ (0{,}1) =$$
$$= 10\ \text{kW/m}$$

Vse obale sveta potlej dobivajo moč

$$P\ (\text{valovi}) = (d^2E/dzdt)\ (D\ (\text{obale}))\ (0{,}5)$$
$$= (10\ \text{kW/m})\ (4{,}4 \times 10^4\text{m})\ (0{,}5)$$
$$\approx 2 \times 10^4\text{kW} = 2000\ \text{GW} \approx P\ (\text{plime})$$

American Journal of Physics, Aug. 1974

Študentski list KATEDRA. Naslov uredništva: Tyrševa 23, 62000 Maribor, tel.: (062) 22-004. Številka žiro računa: 51800—678-81846.
Izdaja UK ZSMS v Mariboru.
Uredništvo: Marko Klasinc, Peter Podgorelec, Samo Resnik, Mitja Reichenberg, Peter Tomaž Dobrila, Branko Greganović (odgovorni urednik), Edmund Türk (glavni urednik v. d.)
Tehnični urednik: Marjan Hani
Tajnik: Peter Podgorelec
Lektoriranje: Samo RESNIK
Sodelavci: Milko Poštrak, Bojan Sedmak, Samo Štancer, Dominik Šolar, Tomaž Borko, Vladimir Gajšek, Borut Gombač, Peter Jančič, Igor Kramberger, Andrej Fištravec, Anita Habič, Didie Šenekar, Marjan Pečar, Lenka Jemeršić, Rudi Uran, Vojko Stiplovšek, Bojan Dajčman, Tomaž Brenk, Alenka Puhar, Lidija Herman, Elvira Dimitrij, Goran Soster, Duncan Lunan, Roman Jerala, Andrej Blatnik, Vita Kernel, Ivan Obrenov, Denis Merklin, Matjaž Mulej, Simona Fajfar, Danica in Radovan Pucić, Ines Bernjak, Boris Sinkovič
Distribucija: Slavko Cehner
Predsednik izdajateljskega sveta: Tomaž Kšela. Katedra izhaja ob podpori UZ ZSMS Maribor, Kulturne skupnosti Slovenije, Raziskovalne skupnosti SRS, Izobraževalne skupnosti SRS in Zveze skupnosti za zaposlovanje SRS. Tisk ČGP Večer, Tržaška c. 14, 62000 Maribor.
Cena izvoda je 30 din. Letna naročnina: vsi 250,00 din. Članki izražajo mnenje avtorjev. Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu št. 421-1/70, z dne 11. 1. 1973.
Sestanki uredništva: vsak torek od 18.—20. ure.
OBLIKOVANJE: DIDIE ŠENEKAR

SPOŠTOVANI BRALEC!

Uredništvo študentskega časopisa KATEDRA opravlja reorganizacijo naročniške službe.

Če želiš odpovedati naš časopis, Te prosimo, da nam to sporočiš v dveh tednih, sicer Te bomo še naprej šteli za naročnika.

Letošnja naročnina stane 250 din. Prosimo Te tudi, da plačaš naročnino za prejšnja leta, če je doslej še nisi (poslali ti bomo račun, če je napačen, te prosimo, da ga popraviš).

Opravičujemo se za nesporazume, ki jih je povzročala dosedanja neorganiziranost naše naročniške službe.

UREDNIŠTVO